

VILNIAUS LIETUVIŲ SPAUDINIAI 1919–1939 M.*

Juozas Maccika

<i>TURINYS¹</i>	1	psl.
<i>VILNIAUS LIETUVIŲ SPAUDINIAI 1919–1939 M</i>	1	“
<i>PERIODINIAI LEIDINIAI</i>	4	“
<i>DIENRAŠČIAI</i>	4	“
<i>Nepriklausomoji Lietuva</i>	4	“
<i>Vilniaus Aidas</i>	6	“
<i>Vilnius</i>	7	“
<i>Vilnietis</i>	8	“
<i>Rytų Lietuva</i>	9	“
<i>LAIKRAŠČIAI – ARTIMI DIENRAŠČIAMS</i>	12	“
<i>Lietuvos Rytai</i>	12	“
<i>Vilniaus Balsas</i>	14	“
<i>Aidas</i>	16	“
<i>SAVAITRAŠČIAI</i>	18	“
<i>Tiesa</i>	18	“
<i>Aušra</i>	20	“
<i>Vilniaus Garsas</i>	21	“
<i>Garsas</i>	22	“
<i>Vilniaus Kelias</i>	22	“
<i>Lietuvos Kelias</i>	23	“
<i>Kelias</i>	24	“
<i>Vilniaus Rytojus</i>	25	“
<i>Jaunimo Kelias</i>	27	“
<i>DVISAVAITRAŠČIAI</i>	29	“
<i>Dirva</i>	29	“
<i>Vilniaus Žodis</i>	30	“

* Saugoma LNB RKRS, F47-2722, l. 1–152.

1 A) Puslapiai nurodyti pagal originalų mašinraštį.

<i>MĖNRAŠČIAI</i>	32	“
<i>Jaunimo Draugas</i>	32	“
<i>Vilniaus Varpas</i>	35	“
<i>Vilniaus Šviesa</i>	36	“
<i>Vilniaus Aušra</i>	37	“
<i>Gedimino Pilis</i>	38	“
<i>REČIAU ĖJĘ PERIODINIAI LEIDINIAI</i>	39	“
<i>Lietuviškas Baras</i>	39	“
<i>Lietuvių Tauta</i>	40	“
<i>ĮVAIRŪS NEPERIODINIAI LAIKRAŠČIAI</i>	42	“
<i>DIENRAŠČIAI LENKŲ KALBA</i>	45	“
<i>Głos Litwy</i>	45	“
<i>Echo Litwy</i>	47	“
<i>Wiadomości Wileńskie</i>	47	“
<i>Dzwon Litwy</i>	48	“
<i>Straż Litwy</i>	48	“
<i>Litwa</i>	50	“
<i>Nowiny Wileńskie</i>	50	“
<i>SAVAITRAŠČIAI LENKŲ KALBA</i>	52	psl.
<i>Nasza Ziemia</i>	52	“
<i>Nasza Niwa</i>	52	“
<i>Ziemia Ojczysta</i>	53	“
<i>DVISAVAITRAŠČIAI IR MĖNRAŠČIAI LENKŲ KALBA</i>	54	“
<i>Życie Ludu</i>	54	“
<i>Lithuanica</i>	55	“
<i>DIENRAŠČIAI RUSŲ KALBA</i>	57	“
<i>Litva</i>	57	“
<i>Vilenskij Kurjer</i>	57	“
<i>NEPERIODINIAI LEIDINIAI</i>	68	“
<i>KNYGOS, BROŠIŪROS IR PAN</i>	68	“

<i>KALENDORIAI</i>	111	“
<i>Bendro pobūdžio kalendoriai</i>	111	“
<i>Ūkininkų kalendoriai</i>	113	“
<i>Sieniniai kalendoriai</i>	114	“
<i>Lietuvių kalendoriai lenkų kalba</i>	116	“
 <i>MUZIKOS KŪRINIAI</i>	 117	 “
 <i>DAILĖS KŪRINIAI</i>	 119	 psl.
<i>Albumai</i>	119	“
<i>Atvirukai</i>	119	“
<i>Graviūros ir piešiniai</i>	120	“
<i>Paveikslai</i>	120	“
 <i>SPAUDOS VARŽYMAI</i>	 122	 “
<i>SPAUDOS NUOSTATAI</i>	122	“
<i>KONFISKAVIMAI</i>	124	“
<i>SUSTABDYMAI</i>	125	“
<i>DRAUDIMAS NAUJUS LAIKRAŠČIUS LEISTI</i>	130	“
<i>KITI SUNKUMAI</i>	137	“
<i>BAIGIANT</i>	141	“

PRATARMĖ

Šis rašinys atsirado, susidarius tokioms aplinkybėms. 1942 m., man dirbant Liet[uvos] Mokslų akademijoje, bibliotekos direktorius Petras Vaičiūnas pasikvietė mane į savo kabinetą ir supažindino su atvykusiu iš Kauno vyru, kurio pavardės dabar nebeprisimenu. Svečias pareiškė, jog Kaune projektuojama leisti naujas žurnalas, kuriame busių gvildenami įvairūs mokslo ir kultūros klausimai. Pageidautini straipsniai ypač iš sostinės – Vilniaus. Kviečia mane ir mano bendradarbį Vladą Abramavičių prie to sumanymo prisidėti. Iš principo bendradarbiauti sutikome, bet ką rašyti?

Po ilgesnio pasitarimo priėjome išvadą, kad pirmam žurnalo numeriui tiktų straipsnis apie Vilniaus lietuvių spaudinius lenkų viešpatavimo metais. Tokia tema rašyti aš sutikau, o Vl. Abramavičius sutiko parašyti apie lietuviškus kalendorius nuo seniausių laikų.

Pradėdamas darbą, prisiminiau jau rašytus ta tema straipsnius, tilpusius vilniečių periodinėje spaudoje, bei kauniškio V. Steponaičio leidinį „Vilniaus lietuvių spauda 1919–1928 m.“ Rašydamas apie Vilniaus lietuvių periodiką, daugiausia rėmiausi šiuo leidiniu, pratešdamas jį dešimčiai metų ir laikydamasis jo medžiagos dėstymo.

Kalbėti tiktai apie periodiką (laikraščius), man atrodė per maža. Pasiryžau suminėti ir ne periodinius leidinius. Šitaip dirbant, susidarė nebe straipsnis. O apie 120 puslapių studijėlė, baigta rašyti 1944 m.

VI. Abramavičiaus ir mano rašiniai buvo nusiųsti į Kauną, kur juos recenzavo bibliografas Vaclovas Biržiška. Mano rašinio recenzija buvo labai plati. Joje buvo nurodyti trūkumai ir pasiūlymas papildyti daugeliu nepaminėtų leidinių. Taisymai tada neįvyko, nes po hitlerininkų pralaimėjimų prie Stalingrado, frontas ėmė artėti prie Lietuvos.

Karui pasibaigus, leidybos klausimas tapo nerealiu. Tik po daugelio metų kai kam šį rašinį parodžiau. Gavau gerų ir naudingų patarimų, ypač gerų patarimų suteikė knygų mylėtojas juristas² V. Andrulis, taip pat rinkęs bibliografines žinias. Tokiu būdu mano rašinys dar labiau padidėjo.

Nuo pirmo rašinio pasirodymo praslinko 45 metai. Pasiryžau dar jį papildyti ir naujai perspausdinti, kad daug laiko atėmęs darbas, neliktų nežinomas. Gal ateityje atsiras knygų mylėtojas, kuris šį rašinį dar papildys, netikslumus ištaisys ir plačiau paskleis. Aš jau tam darbui neturiu nei jėgų, nei laiko. Laukia užbaigimo kiti rašiniai³.

VILNIAUS LIETUVIŲ SPAUDINIAI 1919–1939 M.

1919–1939 metai – tai būdingas Vilniaus lietuvių tautinio ir kultūrinio gyvenimo laikotarpis. Per tuos 20 metų, pirmą kartą Lietuvos istorijoje, Vilnius – Lietuvos sostinė – buvo atskirtas nuo tautos kamieno ir turėjo gyventi skirtingu gyvenimu. Likę su Vilniumi Lenkijos ribose lietuviai atsidūrė ypatingai sunkiose sąlygose, tačiau jie nepalūžo. Priešingai, per tą laiką jie įgavo tvirto tautiško atsparumo ir gana plačiai išvystė kultūrinę veiklą.

Tas laikotarpis dar per arti, kad būtų galima jis išsamiai istoriškai nagrinėti ir apibūdinti. Tai bus ateities darbas. Šiuo metu, pateikiant to laikotarpio medžiagą, tą darbą galima tik palengvinti.

2 Žodis įrašytas autoriaus.

3 A) Pratarmės pabaigoje atspausdinta J. Maceikos pavardė, ties kuria jis turėjo pasirašyti.

Tarpkariniu laikotarpiu Vilniaus lietuvių kultūrinis gyvenimas daugiausiai reišėsi per draugijas ir spaudą. Apie draugijų veiklą šį kartą nekalbama; tenka aptarti beveik bibliografiškai vien spaudą [1].

Kalbant apie Vilniaus lietuvių spaudinius lenkų valdymo metais, reikia pažymėti to laikotarpio svarbesni įvykiai. Jų šviesoje ir lietuviškas spausdintas žodis bus aiškesnis bei suprantamesnis. Dvidešimties metų Vilniaus lietuvių spauda yra viso to laikotarpio politinių, visuomeninių ir kultūrinių pasireiškimų atspindys. Joje matosi Vilniaus lietuvių siekiai ir svajonės, darbai ir kliūtys, nepasisekimai ir laimėjimai [2].

Nagrinėjant 1919–1939 metų Vilniaus lietuvių spaudinius, tenka visą rašinio turinį suskirstyti į tris dalis: pirmoje dalyje kalbama apie periodiką, antroje dalyje – apie knygas, brošiūras ir pan. leidinius, o trečioje – apie kliūtis, su kuriomis teko lietuviškam spausdintam žodžiui grumtis. Periodiniai leidiniai aptariami pagal jų dažnumą: pradedant dienraščiais, baigiant metraščiais ir neperiodiniais leidiniais. Knygos nurodytos pagal autorius, o kur autoriaus nėra – pagal leidinio pavadinimą.

PERIODINIAI LEIDINIAI

DIENRAŠČIAI

Nepriklausomoji Lietuva

Leidžia: Laikinasis Vilniaus Lietuvių Komitetas.

Redaguoja Redakcinis jo Komitetas.

Redakcijos adresas: Vilnius, Benediktinų gt. 8 nr., 15 bt.

Administracija: Totorių gt. 20 nr. („Švyturio“ spaustuvė).

1919.IV.25–1919.XII.21

1920.VII.17–1920.VII.22

1919 m. balandžio mėn. 19 d. lenkų kariuomenei užėmus Vilnių, Vilniaus lietuviai tuojau įsteigė vad. Laikinąjį Komitetą, kuris turėjo atstovauti Vilniaus krašto lietuvius ir rūpintis visais jų reikalais. Be kitko, viename Komiteto posėdyje buvo išrinkta redakcinė komisija laikraščiu leisti. Tokioms sąlygoms esant, 1919 m. balandžio 25 d. išėjo dienraštis, pavadintas *Nepriklausomoji Lietuva*. Nuo 1–17 nr. laikraštį pasirašydavo Redakcinis Komitetas, vėliau – nuo 18–65 – kun. J. Tumas, o nuo 66–138 nr. – Marcelė Kubiliūtė. Faktiniais laikraščio redaktoriais buvo J. Tumas ir St. Matjošaitis.

Pirmajame laikraščio numeryje pasakyta apie naujas gyvenimo sąlygas ir apie Laikinojo Komiteto įsteigimą balandžio 22 d. Straipsnyje „Didysis mūsų obalsis“ sakoma: Ir štai šiandien naujojo gyvenimo angoje stovint, reikia aiškiai ir tvirtai žinoti lig gilumos sielos tą mūsų visus vienijantį obalsį: *tikrai gyventi tegalime nepriklausomojoje Lietuvoje.*

1919 m. liepos 23 d. *N. L.* 73 nr. paskelbė, jog Vyr. vadui įsakius, nuo liepos 21 d. įvedama prevencinė karo cenzūra. Nuo tos dienos laikraštis buvo dažnai konfiskuojamas. Nuo 75 nr. laikraštyje žymima: „cenzūros leista“.

N. Lietuva nustojo ežusi nuo 1919 m. gruodžio 21 d. Po kelių mėnesių pertraukos vėl išėjo 1920 m. liepos 17 d., jau bolševikams esant Vilniuje. Tų metų liepos 22 d. *N. L.* buvo bolševikų revoliucinio komiteto sustabdyta. Po to, kol pasirodė naujas dienraštis – *Vilniaus Aidas* – Vilniaus lietuviai turėjo tik savitraštį *Aušrą*.

Nepriklausomoji Lietuva, kaip pats pavadinimas sako, kėlė Nepriklausomos Lietuvos stiprinimo idėją su sostine Vilniumi ir drąsiai pasisakydavo prieš lenkų ir kitas okupacijas. Be to, ragino lietuvius iš Vilniaus nebėgti, bet pasilikti vietoje. Kėlė taip pat įvairius visuomeninius ir kultūrinius klausimus. Visi tie keliami klausimai negalėjo patikti tuometinės valdžios organams, todėl jų įsakymu 1920 m. liepos 22 d. dienraštis buvo sustabdytas.

Po trijų beveik savaičių išėjo kitas dienraštis, pavadintas *Vilniaus Aidas*.

Vilniaus Aidas

Eina kasdien be dienų po švenčių.

Leidėjas: Vilniaus miesto ir apygardos Komendantūros Komisija.

Redaktorius: Redakcijos Komisija. Redakcijos ir administracijos adresas:

Vilnius, Tiltu gt. 4 nr. Ekspedicijos: šv. Ignoto gatvelė – 5 nr. „Švyturio“ spaustuvė.

1920.VIII.10–1920.X.9

Kadangi *Vilniaus Aidas* buvo leidžiamas lietuvių Komendantūros vardu, tai bolševikinės valdžios organams buvo nepatogu jį varžyti. Tačiau tik 1920 m. rugpjūčio 25 d. jiems visiškai iš Vilniaus pasitraukus ir perleidus miestą lietuviams, – laikraštis galėjo laisvai rašyti.

Po nepavykusio raudonarmiečių žygio į Lenkiją, prasidėjo jų traukimasis. Bet paskui juos veržėsi lenkų kariuomenė. Lenkams prisiartinus prie Lietuvos, prasidėjo su jais lietuvių derybos, kurių pasėkoje 1920 m. spalį 7 d. Suvalkuose buvo pasirašyta sutartis. Nors pagal Suvalkų sutartį Vilnius buvo palie-

kamas lietuviams, tačiau gen. Želigovskio armija spalį 9 d. Vilnių užėmė. Tas politiškai-kariškas įvykis pakirto ir dienraščio ėjimą. Ir kol pasirodė naujas dienraštis *Vilnius*, ėjo tik savaitraštis *Vilniaus Garsas*.

Vilniaus Aido tikslas buvo toks pat kaip ir *N. Lietuvos* – tautiški lietuvių reikalai Vilniaus krašte. Laikraštį redagavo Mykolas ir Vaclovas Biržiškos ir Stasys Matjošaitis.

Vilnius

Politikos ir visuomenės gyvenimo Dienraštis.

Leidžiamas kasdien, išskyrus dienas po švenčių.

Redaktorius ir leidėjas Mykolas Biržiška.

Redakcijos ir administracijos adresas:

Vilnius, šv. Ignoto gatvelė 5–16 nr. „Žaibo“ spaustuvė.

Cenzūros leista.

1920.XII.14–1921.X.12

Vilnius tęsė *Vilniaus Aido* darbą. Laikraščio redaktoriumi ir leidėju nuo 1–216 nr. pasirašydavo M. Biržiška, o nuo 217 nr. iki 230 – Viktoras Bernartas. Laikraštį redagavo Mykolas Biržiška ir Pranas Augustaitis.

Be įvairių opių, susijusių su Vilniumi, klausimų, laikraščiu teko kelti viešumon lenkų spaudimą, daromą lietuvių mokykloms, ypač gimnazijai. Suprantama, kad dėl to laikraštis buvo varžomas ir konfiskuojamas. Juo labiau, kad *Vilnius* kartais talpino straipsnius ir lenkų kalba ir tuo būdu painformuodavo apie daromas lietuviams skriaudas nemokančius lietuvių kalbos.

Vilnius buvo lenkų valdžios organų sustabdytas 1921 m. spalį 12 d. Po to, kol pasirodė naujas dienraštis – *Vilnietis* – ėjo tik vienas savaitraštis *Vilniaus Garsas*.

Vilnietis

Politikos ir visuomenės gyvenimo dienraštis,

leidžiamas kasdien, išskyrus dienas po švenčių.

Redaktorius ir leidėjas Mykolas Biržiška.

Redakcijos ir administracijos adresas:

šv. Igno gatvelė 5 nr.

„Žaibo“ spaustuvė.

1921.X.29–1922.I.20

1922.I.24–1922.VI.2

Uždarius *Vilnių*, vėl buvo daromos pastangos naujam laikraščiui leisti ir daugiau kaip po dviejų savaitių pertraukos išėjo *Vilnietis*, kurį faktinai redagavo Mykolas Biržiška, Povilas Gaidelionis ir Pranas Augustaitis.

Pirmame numeryje *Vilnietis* dėl savo darbo gairių pasisakė šitaip: Pradedame savo darbą. Jis nėra naujas, tik atnaujintas. *Vilnietis* šliejas prie savo pirmtakūnų – 1919 m. *Nepriklausomosios Lietuvos*, 1920 m. – *Vilniaus Aido* ir 1921 m. – *Vilniaus* nei dėl savo uždavinio nei dėl krypsnio nuo jų nesiskirdamas.

Vilniečiui teko gyvuoti labai sunkiais laikais: 1922 m. sausio 20 d. pas daugelį lietuvių buvo padarytos kratos ir nemaža žmonių suimta. Iš jų tarpo vad. „33“ suimtieji vasario 5 d. buvo išstremti į N[e]priklausomą] Lietuvą, jų skaičiuje ir redaktorius M. Biržiška. Tų įvykių metu laikraštis per kelias dienas nepasirodė. Po pertraukos išėjo 1922 m. sausio 24 d. Povilo Gaidelionio pasirašytas. *Vilniečiui* teko informuoti apie besiantinančius rinkimus į vad. „Vilniaus seimą“. Tuos rinkimus laikraštis ragino boikotuoti, sakydamas: „Į rinkimus teeina lenkai, aleksiukai ir bolševikai“.

1922 birželio 1 d. apygardos teismo nutarimu buvo sustabdyti visi Vilniaus lietuvių laikraščiai. Šis nutarimas palietė ir *Vilnietį*, o be jo dar – *Vilniaus Garsą* ir lenkų kalba leidžiamus: *Litwa* ir *Nasza Ziemia*. Po to beveik visą mėnesį nebuvo jokio lietuviško laikraščio. Tik po didelių pastangų gautas leidimas leisti dienraštį *Rytų Lietuva*.

Rytų Lietuva

Politikos ir visuomenės gyvenimo dienraštis.

Nuo 1922.VIII.19: Politikos ir visuomenės gyvenimo laikraštis.

6 nr. pasakyta: tuo tarpu eina antradieniais, ketvirtadieniais ir šeštadieniais.

Redaktorius ir leidėjas Teofilius Juodvalkis.

Redakcijos ir administracijos adresas:

šv. Igno gt. 5 nr. Nuo 4 nr. – šv. Jono gt. 24–1 nr.

„Motus“ spaustuvė.

1922.VI.22–1922.VII.2

1922.VIII.8–1923.II.27

Rytų Lietuva turėjo tuos pačius tikslus, kokius realizavo jos pirmtakūnai. Pirmame numeryje skaitome šiuos žodžius. „Darbą pradedant“: Vienu plunksnos brūkštelėjimu buvome palikti visą mėnesį be savo spaudos žodžio. Kaip jau daugumai žinoma, Vilniaus teismo valdžios įsakymu iš š. mėn. 1 į 2 dieną uždaryta visa Vilniujeėjusi periodinė lietuvių spauda: dienraštis *Vilnietis*

ir savaitraštis *Vilniaus Garsas* ir lenkų kalba: dienraštis *Litwa* ir savaitraštis *Nasza Ziemia*. Kartu padaryta kratų redakcijose ir spaustuvėse ir konfiskuota atskirų visų išvardytų laikraščių numerių jau nuo seno laiko, net iš kovo mėn. vidurio (...). Apie savo uždavinius ir tikslą tiek tepasakysime, jog eisime savo pirmtakūno *Vilniečio* keliais, žinoma, kiek sąlygos leis. Informavimas mūsų visuomenės dienos klausimais, tautinio, kultūrinio ir visuomeninio mūsų tautiečių sąmoningumo kėlimas, o vyriausia – lietuvių tautos reikalų sargyba rytų Lietuvoje – štai toji plati dirva, kurioje stengsimės visu atsidėjimu darbuotis. Kad laikraštis labiau patenkintų visuomenę, reikia kad ir visuomenė juo rūpintųsi. Ir todėl kviečiame kiekvieną prie to prisidėti: kam išteklius leidžia – skatiku, kas plunksną nuvaldo – raštais, kas patarimais. Visa bus priimta su padėka, išklaudyta ir laikraščio labai apversta. Tat į darbą!

Kaip matome, tie patys *Rytų Lietuvos* tikslai kaip ir ankstyvesnių laikraščių valdžios organus erzino, todėl negalėjo išvengti ir jų likimo. Jau trečias laikraščio numeris buvo konfiskuotas ir laikraštis sustabdytas. Visą mėnesį vėl teko būti be dažniau einančio laikraščio, nes tuo metu ėjo tik savaitraštis *Garsas*. *R. Lietuva* vėl pradėjo eiti 1922 m. rugpjūčio 8 d. ir ėjo iki 1923 m. vasario 27 d., kuomet buvo konfiskuota ir sustabdyta.

Su *Rytų Lietuva* baigėsi tikrieji dienraščiai. Vėliau buvo tik dažniau einą laikraščiai (3 kartus per savaitę), kuriuos kai kas dar priskaito prie dienraščių. *R. Lietuva* pradėjo eiti kaip dienraštis, o baigė – kaip 3 kartus einą savaitę. Taigi, jis yra pereinamas laikraštis iš dienraščio į artimą dienraščiui laikraštį.

Sustojus *Rytų Lietuvai*, po dviejų su puse mėnesio pasirodė naujas, dažniau einantis laikraštis *Lietuvos Rytai*.

Rytų Lietuvos redaktoriumi pasirašydavo Teofilus Juodvalkis, tačiau faktinuoju redaktoriumi buvo Povilas Karazija, kuris nuo šiol per ilgesnį laiką redagavo ir kitus dažniau einančius laikraščius.

LAIKRAŠČIAI – ARTIMI DIENRAŠČIAMS

Lietuvos Rytai

Politikos ir visuomenės gyvenimo laikraštis.

Tuo tarpu eina antradieniais, ketvirtadieniais ir šeštadieniais.

Redaktorius ir leidėjas Jadvyga Šoblinskaitė.

Redakcijos ir administracijos adresas:

šv. Jono gt. 24–1 nr. „Motus“ spaustuvė.

1923.V.10–1924.VII.5

Lietuvos Rytai pradeda naują ciklą laikraščių, išeinančių tris kartus per savaitę. Nors šie laikraščiai ėjo rečiau, tačiau savo turinio apimtimi stengėsi prilygti dienraščiams. *Lietuvos Rytų* redakcija pirmajame numeryje pasisako, ko laikraštis sieksias. Straipsnyje „Pirmąjį numerį leidžiant“ rašoma: Štai pasirodo *Lietuvos Rytai*... O tas sąryšis jau tęsiasi nuo *Nepriklausomosios Lietuvos*, eina per *Vilniaus Aidą*, *Vilnių*, *Vilnietį* ir *Rytų Lietuvą*. Prie šių pirmtakūnų glausis ir *Lietuvos Rytai*. Manome, kad šiuo pasakymu būsime pasiaiškine savo pakraipą ir taktiką. Tai bus demokratingas, nepartinis, kiek tai galima, laikraštis. Nepartingumą savo suprantame ne iš neigiamojo partijų atžvilgiu nusistatymo, o vien tik kad mūsų laikraštį galėtų rasti vietos savo balsui tarti įvairių pažiūrų žmonės...

1924 m. sukako lygiai 20 metų nuo to laiko, kai buvo atgauta lietuvių spaudos laisvė. Apie tai kaip tik *Lietuvos Rytams* teko plačiau rašyti. Šią sukaktį Vilniaus lietuviai norėjo paminėti per Sekmines specialiu vakaru, bet lenkų valdžia neleido. Netrukus po to policija laikraštį konfiskavo ir 1924 m. liepos mėn. 5 d. visai sustabdė.

L. Rytus sustabdžius, vėl per 3 mėnesius nebuvo dažniau einančio lietuviško laikraščio. Ėjo tik savitraštis *Lietuvos Kelias*. Tik po trijų mėnesių pertraukos pasirodė dažniau einantis *Vilniaus Balsas*.

Faktinas *Lietuvos Rytų* redaktorius buvo Povilas Karazija.

Pirmajame laikraščio numeryje jis įdėjo tokį skelbimą:

LIETUVIŲ VAKARAS

Š. m. gegužės m. 21 dieną (Sekminių antrą dieną)

Miesto salėj (Aušros Vartų g-vė Nr. 5) Lietuvių

Klubo ruošiamas didelis vakaras. Bus vaidinta

M. Šiaulėniškio

„PILĖNŲ KUNIGAİKŠTIS“

penkių veiksmų tragedija ir choro dainuojama

lietuvių dainos

Ryšium su 1923 metais Vilniaus įkūrimo 600 metų sukaktimi buvo išleistas padidintas (4 lapų) *L. R.* penktas numeris su dr. J. Basanavičiaus straipsniu *Apie Vilniaus pradžią*. Laikraštis ragino per visus tuos metus tą sukaktį minėti.

Vilniaus balsas

Politikos ir visuomenės gyvenimo laikraštis

Eina antradieniais, ketvirtadieniais ir šeštadieniais.

Redaktorius ir leidėjas M. Luneckas.

1924.X.3–1924.XII.2

Daug padėta pastangų, kol buvo gautas leidimas *Vilniaus Balsui* leisti. Dėl ateities darbo pirmajame numeryje buvo pasakyta šitaip: *Vilniaus Balsas* pasistengs taip garsiai skambėti, idant mūsų skundai dėl daromų nuoskaudų ir neteisybių, visi mūsų reikalavimai būtų išgirsti ne tik mūsų krašte, bet ir plačiame pasaulyje.

Užsibrėžęs tokį tikslą *Vilniaus Balsas* parašydavo apie Vilniaus lietuvių vargus ir daromas skriaudas. Už tai buvo konfiskuojamas ir 1924 m. gruodžio 2 d. sustabdytas. Vėl reikėjo laukti dvi savaites naujo dažnesnio laikraščio *Vilniaus Aido*, nes tuo metu ėjo tik savaitraštis *Lietuvos kelias*.

Faktinas *Vilniaus Balso* redaktorius buvo Povilas Karazija.

Vilniaus Aidas

Politikos ir visuomenės gyvenimo laikraštis.

Eina antradieniais, ketvirtadieniais ir šeštadieniais.

Nuo 1925 m. birželio 17 d. laikinai

eina šeštadieniais ir trečiadieniais.

Redaktorius ir leidėjas K. Urbonas.

Nuo 1925.X.4: Marija Žukauskaitė,

o nuo 1927.I.13: Jonas Urbonavičius.

1924.XII.19–1925.IX.2

1925.X.4–1928.XI.29

Vilniaus Aidas pirmajame numeryje prisiminė visų pirma savo pirmtaką šiais žodžiais: *Vilniaus Balsas*, kuris buvo pasižadėjęs taip garsiai skambėti, kad jį visi išgirstų, neilgai tegyvavo. Mat, jį išgirdo... Jį pakirto mūsų gyvenimo šalna. Dabar mes norėtumėm jį pavaduoti.

Nepraėjus nė metams, toji pati šalna pakirto ir *Vilniaus Aidą*. Ir kol buvo gautas valdžios sutikimas *Vilniaus Aidui* toliau leisti, teko išleisti keletą vienkartinį leidinių, kuriuos pasirašydavo vis kiti žmonės. Tokiu būdu *Vilniaus Aidą* uždarius, išėjo šie vienkartiniai leidiniai:

Prabočių Aidas – 1925.IX.6 – Adomas Stankevičius

Senolių Aidas – 1925.IX.9 – Adomas Stankevičius

Praeities Aidas – 1925.IX.13 – Pranė Jovaišaitė

Senovės Aidas – 1925.IX.16 – Ona Mikalauskaitė

Būtovės Aidas – 1925.IX.20 – Ona Mikalauskaitė

Amžių Aidas – 1925.IX.23 – Pranė Jovaišaitė

Laisvės Aidas – 1925.IX.27 – Ona Mikalauskaitė

Vilties Aidas – 1925.IX.30 – Pranė Jovaišaitė

1925 m. spalio 4 dieną vėl pasirodė *Vilniaus Aidas*, kurį nuo šiol pasirašinėjo Marija Žukauskaitė. 1928 m. lapkričio 29 d. numeryje *Vilniaus Aidas* pranešė, jog šis numeris bus paskutinis: *Vilniaus Aido* vietoje eisias kitas laikraštis – *Vilniaus Rytojus*.

Vilniaus Aidas savo amžiumi buvo vienas iš laimingesnių laikraščių, nes ėjo beveik 4 metus ir pats nustojo ėjęs. Jo darbo tęsėjas – *Vilniaus Rytojus* – pradėjo eiti kaip savaitraštis, todėl apie jį bus kalbama savaitraščių skyriuje⁴.

1937 m. spalio 26 d. sustabdžius *Vilniaus Rytojų*, po ilgesnės pertraukos pradėjo eiti dažnesnis laikraštis *Aidas*.

Vilniaus Aido faktinis redaktorius buvo Povilas Karazija, o jo nuolatinis bendradarbis – Rapolas Mackevičius (Mackonis).

Aidas

Vilniaus lietuvių laikraštis. Eina antradieniais ir penktadieniais.

Duoda nemokamus priedus: ūkininkams *Ūkininką* ir vaikams *Varpelį*.

Nuo 1938.X.1: eina antradieniais, ketvirtadieniais ir šeštadieniais.

Redaktorius ir leidėjas Liudvikas Cicėnas.

„Ruch“ spaustuvė.

1938.IV.29–1939.IX.18

Aidas buvo *Vilniaus Rytojaus* darbo tęsėjas, tik kitose politinėse aplinkybėse. Sustabdžius *Vilniaus Rytojų*, nuo 1937 m. lapkričio 14 d. iki 1938 m. balandžio 28 d. ėjo vienkartiniai leidiniai ir, turbūt, toliau būtų ėję, jei ne Lietuvos-Lenkijos santykių pakitimas, įvykęs 1938 m. kovo mėnesį. Ryšium su tuo *Aidas* kai kuriais atvejais turėjo pakeisti ligšiolinę Vilniaus lietuvių laikraščių kryptį.

Pirmojo numerio vedamajame straipsnyje *Aidas*, apibūdinęs naujai susidariusią politinę padėtį, savo tikslą pažymėjo šitaip: Savo skiltyse *Aidas* norėtų ne vien laukti geresnių, lengvesnių ir tikresnių politinių sąlygų, bet ir kelti bei stiprinti šio krašto lietuvių tautinį susipratimą, palaikyti jų tarpe vienybę, sutarimą ir skatinti juos į bendrą darbą įvairiose šio krašto gyvenimo srityse.

4 A) Toliau originalaus mašinraščio 19 lape pateikiama iliustracija: Pirmieji vienkartiniai leidiniai lietuvių kalba. Tai tokių leidinių, kaip *Prabočių Aidas*, *Senolių Aidas*, *Praeities Aidas*, *Senovės Aidas*, *Būtovės Aidas*, *Amžių Aidas*, *Laisvės Aidas*, *Vilties Aidas* antraščių fotokopija.

Aidas ėjo apie pusantrų metų, keldamas viešumon įvairias aktualijas ir lenkų administracijos lietuvių gyvenimo varžymą. Už tai kelis kartus buvo konfiskuotas. 1939 m. prasidėjęs Lenkų-vokiečių karas ir tolimesni politiniai įvykiai privertė laikraštį sustabdyti. Tokiu būdu *Aidas* yra paskutinis dažniau ėjęs Vilniaus lietuvių laikraštis lenkų okupacijos metais.

Vyriausioju *Aido* redaktoriumi buvo Vincas Budrevičius. Redakcinę komisiją sudarė: Vincas Budrevičius, Rapolas Mackevičius, Silvestras Urbonavičius, Mykolas Čibiras ir Vincas Martinkėnas.

Lietuvai atgavus Vilnių, beveik tų pačių žmonių redaguojamas, pradėjo eiti *Vilniaus Balsas*. Tarybinei armijai okupavus Lietuvą, laikraščio pavadinimas buvo paliktas, tik pasikeitė jo turinys ir bendradarbiai.

Vilniaus Balsas ėjo nuo 1939 m. spalio 28 d. iki 1941 m. birželio mėn. 22 d., iki Vokietijos–T[arybų] Sąjungos karo. Paskutinis numeris buvo 144 (505).

SAVAITRAŠČIAI

Tiesa

Lietuvos ir Baltarusijos Komunistų Partijos laikraštis.

Eina kartą savaitėje. Redaktorius: Redakcijos Komisija.

Leidėjas: L. ir B. K. P. Centro Komitetas.

Redakcijos ir Administracijos adresas:

Vilnius, Onos gatvė Nr. 2.

1919.III.16–

Pirmas *Tiesos* numeris išėjo Petrograde 1917 m. balandžio 12 d. kaip RSDDP (b) Petrogrado organizacijos Lietuvių rajono organas. Nuo 1918 m. balandžio 18 d. pradėjo eiti Maskvoje.

Redakcinę komisiją sudarė: Gabriėlius Liutkevičius, J. Nastopskaitė ir Vladas Požėla. Redakcijoje dirbo ir Vincas Kapsukas, Zigmas Angarietis bei Julius Janonis.

Tiesa pradėjo eiti Vilniuje 1919 m. kovo 16 d. pirmuoju nr. Čia ją redagavo V. Kapsukas. *Tiesos* redakcija vedamajame str. *Kam leidžiama Tiesa* paskelbė tokį pareiškimą: Dvaro ir kaimo darbininkai, neturėdami liuosos valandėlės pasiskaityti kasdieną laikraščius ir pagalvoti apie savo reikalus negali nė susiprasti.

Šitą visą matydama Komunistų Partija nutarė leisti *Tiesą*, kaip savaitinį laikraštį, pavestą plačiausioms darbininkų minioms. Nė vienas dvaras nė kaimas nebus aplenkta. *Tiesa* neis į puikiai išpuoštus rūmus. *Tiesos* uždavinys

bus eiti į kuo tamsiausias grinteles ir bakužėles, kurias niekas neatlanko ir neatmena, – ten *Tiesa* ras savo tikriausią draugą ir prietelį. Tuose tamsiuose vargdienių urvuose *Tiesa* bus jų mokytoja, gydytoja, kaip dvasios, taip ir kūno: ji bus patarėja visuose reikaluose, ji bus žadintoja visuose nuliudimuose.

Tiesa bus leidžiama ir redaguojama iš darbininkų kilusių draugų ir tvirtai su jais susirišusiųjų. Ji kviečia kiekvieną darbininką stoti į jos bendradarbių eiles. Kiekvienas darbininkas, kuris norės savo mintimis pasidalinti su savo broliais, ras *Tiesoje* vietas. *Tiesa* nori visus darbininkus ir visus vargo žmones kruvon sukviesti ir, bendrai susitarus su visais, iš vieno kovoti su išnaudotojais, netiesa ir tamsybe. Todėl, broliai darbininkai, pabaigę savo sunkius dienos darbus ir radę valandėlę liuso laiko, imkit plunksną į ranką ir siųskit savo mintis ir klausimus *Tiesos* redakcijon. Ji patars visame kame, ji padės atsikratyti nuo visokių išnaudotojų ir neteisybių. Ji visiems drąsiai į akis teisybę sakys. Nebijok darbininke, kad nemoki gerai rašyt, – nes, visi darbininkai esame ne iš tų kilę, kuriems lemta buvo mokslas lankyti. Todėl rašyk, kaip moki, *Tiesos* redakcija jau pagelbės tau visur. Rašyk apie savo vargus, bėdas, skriaudas ir kas tave skriaudžia. Stenkis platinti *Tiesą* visuose Lietuvos kampeliuose, kur tik yra tamsi grintelė, ten turi rasti *Tiesa*.

Todėl į darbą broliai vargdieniai, suremkim savo spėkas ir bendrai kovokim dėl savo teisių.

Tiesos redakcija

Pirmas Vilniaus *Tiesos* numeris išėjo didelis – 8 puslapių. Beveik mėnesiui praėjus, Vilniuje išėjo 5 *Tiesos* numeris. Jame įdėtas straipsnis, pavadintas *Tiesos leidimą atnaujinant*. Ten skaitome: Ir vėl pradeda lankyti lietuvius darbininkus *Tiesa*. Beveik per ištisu du metu ji ėjo Rusijoje ir ten skleidė darbininkų tiesą. Ji daugiausia atliko tarp Rusijos lietuvių darbininkų, daugiausia šviesos ir susipratimo jiems suteikė, daugiausia pažadino į kovą su darbininkų neprieteliais. Ji mokino atskirti, kas tikras darbininkų draugas, kas prisimetėlis ir suvedžiojojas. Ji ir Lietuvos darbininkams pirmutinė parodė kelią, kuriuo jie turi eiti, kad galėtų išsiliuosuoti nuo viešpatavusios vergijos.

1919 m. balandžio 19 d. lenkų legionieriams okupavus Vilnių, čia *Tiesos* leidimas buvo nutrauktas. Ji buvo nelegaliai leidžiama keičiant vietas Lietuvoje ir užsienyje, o 1941 m. karui prasidėjus, buvo leidžiama Maskvoje. *Tiesa* grįžo į Vilnių 1944 m. rujančio 9 d. ir buvo leidžiama kasdien, išskyrus pirmadienius.

Aušra

Savaitinis su paveikslėliais darbo žmonėms laikraštis.

Redaktorius ir leidėjas kun. J. Stankevičius.

1919.VII.13–1919.XI.8

Aušra pradėjo eiti dar prieš Didįjį karą (1911.X.6). Karo metu buvo sustojęs ir 1919 m. liepos mėn. 13 d. vėl pasirodė. Savaitraščio tikslas kaip ir kitų to meto lietuviškų laikraščių buvo ginti lietuvių reikalus Vilniaus krašte. Viename straipsnyje *Aušros* uždavinys apibūdintas šiais žodžiais: Turime vilties, kad šiuo sunkiausiuoju metu Vilniaus, Gardino, Trakų, Lydos, Švenčionių ir Ašmenos apskričių lietuviai, laikinai nuo visos Lietuvos kūno atskirti, iš vienginsime savo šalį, brangią, gražią lietuvių kalbą ir šventą katalikų tikėjimą.

Neilgai teko *Aušrai* šiuos idealus ginti, nes po kelių mėnesių (1919.XI.8) buvo Vilniaus Apygardos viršininko uždaryta. Po to, jau 1920 pradžioje, pasirodė kitas savaitraštis – *Vilniaus Garsas*.

Nors *Aušros* redaktoriumi pasirašydavo kun. J. Stankevičius, tačiau faktiniai redaktoriai buvo kun. Petras Kraujalis ir kun. Jonas Skruodys.

Vilniaus Garsas

Savaitinis laikraštis darbo žmonėms.

Redaktorius ir leidėjas kun. K. Čibiras.

Nuo 1921.II.13: Marija Marcišauskaitė.

Nuo 1922.II.16: Kazys Strazdas.

1920.I.8–1920.VII.1

1920.XI.1–1922.V.28

Aušrai nustojus eiti, per du mėnesius nebuvo jokio savaitraščio. Po dviejų mėnesių gautas valdžios susitikimas *Vilniaus Garsui* leisti.

1920 m. vasaros politiniai įvykiai privertė laikraštį sustabdyti. Po keturių mėnesių pertraukos vėl išėjo, pasisakydamas, jog Lietuvos nepriklausomybė, darbo žmonių gerovė ir krikščionybė buvo ir palieka mūsų keliarodžiais.

1922 m. gegužės 28 d. *Vilniaus Garsas*, išleidęs specialų numerį šv. Kazimiero kanonizavimo 400 metų sukakčiai paminėti, daugiau nebepasirodė, nes buvo valdžios sustabdytas. Vėliau išėjo kitas savaitraštis – *Garsas*.

Vilniaus Garsą pradžioje redagavo kun. Krištapas⁵ Čibiras, o nuo 1921 m. lapkričio 10 d. – kun. Petras Kraujalis.

5 A) Kristupas.

Garsas

Vilniaus lietuvių laikraštis.

Redaktorius ir leidėjas Antanas Valiulis

1922.VII.16–1923.III.2

Sustabdyto *Vilniaus Garso* vietoje buvo stengtasi išleisti savaitraštį kitu pavadinimu. Tokiu būdu po pusantro mėnesio trukusios pertraukos pasirodė *Garsas*, kurį redagavo kun. Krištapas Čibiras ir kun. Petras Kraujalis.

Ryšium su 1922 m. rinkimais į Varšuvos seimą *Garsas* drįsdavo lenkų politinius elementus aštriai pakritikuoti. Tačiau tuo laiku jam nedaug teko nukentėti. Priešingai buvo po rinkimų: prasidėjo dažni laikraščio konfiskavimai ir 1923 m. kovo 2 d. įvyko sustabdymas. Po mėnesio laiko pasirodė kitas savaitraštis, pavadintas *Vilniaus Keliu*.

Vilniaus Kelias

Savaitinis laikraštis

Redaktorius ir leidėjas Jonas Kuklis

1923.IV.1–1923.VI.24

Praėjus *Garsų* ciklui, prasidėjo *Kelių* ciklas. Pasirodęs pirmas *Vilniaus Kelio* numeris vedamajame straipsnyje paskelbė: Kam rūpi Vilniaus krašto gero vė, kieno širdyje dega Lietuvos ir lietuviybės meilė, kas nori savo darbu dėtis prie bendro lietuvių darbo, tas galės ramiai keliauti *Lietuvos Kelio*.

Kadangi tas kelias lietuviams buvo erškėčiais išklotas, vargo ir skausmų pilnas, todėl laikraščiui teko tai viešumon kelti. Už tai kelis kartus buvo konfiskuotas ir pagaliau 1923 m. birželio 24 d. sustabdytas. Praslinkus mėnesiui laiko, išėjo kitas savaitraštis – *Lietuvos Kelias*.

Faktinis *Vilniaus Kelio* redaktorius buvo kun. Petras Kraujalis.

Lietuvos Kelias

Savaitinis laikraštis.

Redaktorius ir leidėjas Ona Zavišaitė

1923.VII.22–1925.VI.19

Savo uždavinius *Lietuvos Kelias* apibūdino šiais žodžiais: *Lietuvos Kelias* aukštai laikys lietuvių iškeltą tautinę vėliavą ir, kiek pajėgdamas, gausins Vilniaus lietuvių slopinamą dvasią, padės viešąjį lietuvių darbą dirbti.

Tuos uždavinius realizuodamas, laikraštis susilaukė kelių konfiskatų ir 1925 m. birželio mėn. 19 d. sustabdymo. Po jo išėjo *Kelias*.

Lietuvos Kelių redagavo kun. Petras Kraujalis.

Kelias

Savaitinis Vilniaus laikraštis.

Nuo 1927.XI.18: Savaitinis Vilniaus krašto lietuvių laikraštis.

Nuo 1928.I.7: Savaitinis Vilniaus ir Suvalkų kraštų lietuvių laikraštis.

Redaktorius ir leidėjas Julius Navikas.

1925.VII.10–1928.XI.24.

Pirmajame *Kelio* numeryje redakcija laikraščio tikslą apibūdino šiais žodžiais: *Kelias* aukštai kels lietuvių tautinę vėliavą, gins lietuvių reikalus bažnyčioje, mokykloje ir visose valstybės ir visuomenės organizacijose ir įstaigose, gaus lietuvių dvasią ten, kur labiausia ji slopinama.

Kelias – tai vienas laimingesnių laikraščių: jis buvo labiausiai paplitęs ir ėjo ilgiau kaip 3 metus. Bet svarbiausia – nebuvo lenkų valdžios sustabdytas, o pats nustojo ėjęs. Paskutiniame 1928 m. 47 (179) nr. pasisakė daugiau nebeisias, nes *Kelio*, *Vilniaus Aido* ir *Dirvos* vietoje išeisias kitas didelis laikraštis *Vilniaus Rytojus*.

Pradžioje *Kelį* redagavo kun. Petras Kraujalis. Nuo 1926 m. lapkričio 12 d. ėmė jį redaguoti kun. Vincas Zajančkauskas. Po jo kurį laiką redagavo dr. Danielius Alseika, o nuo 1928 m. sausio mėn. pabaigos – Rapolas Mackevičius.

Vilniaus Rytojus

Savaitinis politikos, visuomenės ir literatūros iliustruotas laikraštis.

Išaina šeštadieniais. Nuo 1929.X.16: išaina trečiadieniais ir šeštadieniais.

Nuo 1936.I.1: išaina antradieniais ir penktadieniais.

Nuo 1932.I.2: duoda nemokamus priedus:

ūkininkams *Ūkininką* ir vaikams *Aušrelę*.

Redaktorius ir leidėjas Julius Navikas.

1928.XII.1–1937.X.26

Pasirodęs pirmas *Vilniaus Rytojus* numeris apbūdino savo tikslą ir uždavinius šiais žodžiais: *Vilniaus Rytojus*, matydamas tokią padėtį, stengsis ugdyti lietuvių širdyse meilę ir prisirišimą prie gimtinės, prie savosios kalbos, ugdyt jame tautinę ambiciją, rodys grėšiančius pavojus... Tautiškumas ir katalikybė – tai dvi mūsų šventenybės ir jas, kaip išmanysime, ginsime ir palaikysime.

Iš to matome, kad ir *Vilniaus Rytojui* rūpėjo tie patys klausimai, kuriuos prieš tai kėlė kiti laikraščiai. Todėl, kaip ir reikėjo laukti, turėjo jį ištikti tas pats likimas: dažni konfiskavimai ir sustabdymas [3].

Tačiau *Vilniaus Rytojus* buvo vienas tų laikraščių, kuris ėjo ilgiau. 1935 m.

pabaigoje prasidėjusios retorsijos⁶ Vilniaus krašte privedė prie laikraščio uždarymo. Tai įvyko 1937 m. spalio 26 d. Uždarius *Vilniaus Rytojū*, jo vietoje buvo leidžiami vienkartiniai, būtent:

<i>Atgarsiai</i>	– 1937.XI.14	– Petras Bilkis
<i>Naujienos</i>	– 1937.XI.24	– Krištapas Čibiras
<i>Mūsų Žinios</i>	– 1937.XII.11	– Alfonsas Burlingis
<i>Reikalai</i>	– 1937.XII.17	– Stasys Micius
<i>Šventadienis</i>	– 1937.XII.22	– Liudvikas Cicėnas
<i>Mūsų Mintys</i>	– 1937.XII.31	– Ona Juodelytė
<i>Mūsų Dienos</i>	– 1938.I.6	– Bronius Tomaševičius
<i>Mūsų Kelias*)</i>	– 1938.I.13	– Alfonsas Burlingis
<i>Mūsų Balsai</i>	– 1938.I.20	– Alfonsas Burlingis
<i>Lietuvis</i>	– 1938.I.27	– Motiejus Kurila
<i>Atbalsiai</i>	– 1938.II.2	– Rišardas Pleskačiauskas
<i>Tautietis</i>	– 1938.II.10	– Aleksandras Taraila
<i>Tautos Kelias*)</i>	– 1938.II.16	– Kazys Andruškevičius
<i>Kelias*)</i>	– 1938.II.24	– Albinas Lapinskas
<i>Pastangos*)</i>	– 1938.III.4	– Joakimas Faraponis
<i>Takas</i>	– 1938.III.10	– Stasys Micius
<i>Šis tas naujo*)</i>	– 1938.III.16	– Krištapas Čibiras
<i>Paskutinės Žinios</i>	– 1938.III.24	– Alfonsas Burlingis
<i>Sąlygos</i>	– 1938.III.31	– Motiejus Kurila
<i>Viltis*)</i>	– 1938.IV.7	– Liudvikas Cicėnas

*) Šiuo ženkluku pažymėti sukonfiskuoti vienkartiniai leid[iniai].

Viltis turėjo būti jau nuolatinis laikraštis, einąs antradieniais ir penktadieniais su priedais: ūkininkams *Artojas* ir vaikams *Varpelis*. Tačiau kadangi *Viltis* buvo konfiskuota, tai kol gautas valdžios sutikimas nuolatiniam laikraščiui leisti, teko dar išleisti kelis vienkartinius. Tokiu būdu dar išėjo:

<i>Gyvenimas</i>	– 1938.IV.8	– Rišardas Pleskačiauskas
<i>Mūsų Buitis</i>	– 1938.IV.14	– Silvestras Urbonavičius
<i>Mūsų Likimas</i>	– 1938.IV.28	– Stasys Micius

Pagaliau po tų visų vargų gautas sutikimas *Aidui* leisti. Pirmas *Aido* numeris pasirodė 1938 m. balandžio 29 d. Kadangi *Aidas* pradėjo eiti ne kaip sa-

6 A) Iš lot. k., priešininko argumentų nukreipimas prieš jį patį.

vaitraštis, bet du kartus savaitėje, todėl priskiriamas prie artimų dienraščių laikraščių.

Vilniaus Rytojaus redakcinę komisiją sudarė: Vincas Budrevičius, Rapolas Mackevičius ir Silvestras Urbonavičius. Vyriausiuoju, bet neoficialiu redaktoriumi buvo V. Budrevičius.

Jaunimo Kelias

Vilniaus krašto jaunimo savaitraštis.

Redaktorius – leidėjas Augustinas Burokas.

1939.V.17–1939.IX.16

1937 m. kovo 19 d. uždarius *Jaunimo Draugą*, kas dvi savaites buvo leidžiami vienkartiniai laikraščiai. Jų išėjo 49, kol buvo gautas sutikimas naujam jaunimo laikraščiui – *Jaunimo Keliui* leisti. Laikraščio kryptis, net išvaizda ir redaktorius liko tie patys. Pirmame numeryje pasakyta šitaip: Mes laikysime vyriausiuoju savo uždaviniu žadinti, gaivinti ir ugdyti mūsų jaunosios kartos lietuvišką dvasią.

Su šiuo obalsiu pradėjo eiti *Jaunimo Kelias*. Neilgai jam teko eiti – vos 4 mėnesius. Prasidėjęs 1939 m. rugsėjo mėnesį lenkų-vokiečių karas pakeitė Vilniaus krašto lietuvių gyvenimą. Naujai susidariusios sąlygos privertė laikraštį sustabdyti. Paskutinis numeris išėjo tų metų rugsėjo 16 d.

Jaunimo Kelio vyriausiasis redaktorius buvo Augustinas Burokas, o nuolatiniai bendradarbiai ir kai kurių skyrių redaktoriai buvo: Marija Budrevičiūtė, Marija Lemešytė, Ona Miciūtė, Antanas Pangonis, Silvestras Urbonavičius, Stasys Misiūnas, Juozas Maceika ir kt.

DVISAVAITRAŠČIAI

Dirva

Žemės ūkio laikraštis.

Eina du kartus per mėnesį.

Redaktorius M. Stankevičius.

Leidėjas: Lietuvių Ūkio Draugija Vilniuje.

1928.V.1–1928.XII

Po Didžiojo karo Vilniaus lietuvių visuomenė buvo atkreipusi ypatingą dėmesį į švietimo darbą ir organizacinį gyvenimą; mažiau į ūkio reikalus. Po kelerių metų, pribrendus ir ūkio reikalams, 1927 m. buvo įsteigta Lietuvių Ūkio Draugija, kuri, be kitų ūkio kultūrai kelti priemonių, sumanė panaudoti

ir spaudą. Tokiu būdu buvo pradėta leisti dvisavaitraštis *Dirva*, kurios pirmas numeris išėjo 1928 m. gegužės 1 d. Laikraštį redagavo ir pasirašinėjo Matas Stankevičius.

Dirva, išeidama į gyvenimą, pasisakė šiais žodžiais: Būsianti pašvęsta išimtinai ūkio ir ūkininkų reikalams, ji stengsis būti tikru ūkininko draugu ir patarėju...

Dirva ėjo neilgai – truputį ilgiau kaip pusę metų ir 1928 m. pabaigoje sustojo. Jos, *Vilniaus Aido* ir *Kelio* vietoje tų pačių metų pabaigoje pradėjo eiti *Vilniaus Rytėjus*, kuris, be kitko, ėmė rašyti ir ūkio klausimais, paskirdamas tam reikalui nemaža vietos, o vėliau duodamas specialų ūkininkams priedą – *Ūkininką*.

Vilniaus Žodis

Visuomenės laikraštis.

Eina protarpiais kas dvi savaiti.

Nuo 1934.XII.5: eina tris kartus per mėnesį.

Nuo 1936.XII.4: eina kas savaitė.

Redaktorius ir leidėjas Jonas Murinas.

Nuo 1930.IV.15: Aleksandras Birinčikas.

Nuo 1931.VIII.28: Jonas Latvys.

Nuo 1938.IX.7: leidėjas Vincas Žilėnas, redaktorius Albertas Krinickas.

1929.XII.27–1939.IX.8

1929 m. spalio mėn. sustojus eiti *Vilniaus Šviesai*, po 2 mėnesių pertraukos tie patys žmonės išleido *Vilniaus Žodį*, kuris pradžioje ėjo kaip dvisavaitraštis, vėliau dažniau ir galop – kaip savaitraštis.

Pradžioje faktiniu redaktoriumi buvo dr. Danielius Alseika, paskui redaktoriai keitėsi ir į pabaigą laikraštis buvo Vinco Žilėno ir Jono Latvio redaguojamas. Jame daugiausia bendradarbiavo: Aleksandras Birinčikas, Jeronimas Cicėnas ir Antanas Valaitis.

Svarstydamas Vilniaus krašto lietuvių padėtį, laikraštis prieina išvadų, kurias iškelia jau pirmame numeryje, sakydamas: Čia mes turime giliai susirūpinti, turime ne vien išlaikyti tautybę, gindami ją nuo grėšiančio pavojaus, bet ir kiek galima pakelti kultūrinę ir ekonominę mūsų buitį.

Vilniaus Žodis, panašiai kaip prieš tai *Vilniaus Šviesa* atstovavo vad. pažangiosios arba kairiosios minties žmonių ideologiją, todėl dažnai polemizuodavo su priešingos minties laikraščiais, kaip: *Vilniaus Rytėjumi*, *Jaunimo Draugu* ir kt.

Vilniaus Žodis ėjo palyginti ilgai. Daug kartų buvo konfiskuotas, tačiau buvo vienas tų laimingųjų, kuris išvengė sustabdymo. 1939 m. lenkų–vokiečių karas ir tolimesni įvykiai privertė sustoti. Paskutinis numeris išėjo 1939 m. rugsėjo 8 d.

MĖNRAŠČIAI

Jaunimo Draugas

Mėnesinis jaunuomenės laikraštis.

Nuo 1936.XI: Vilniaus jaunimo dvisavaitinis laikraštis.

Nuo 1937.I.8: Vilniaus krašto jaunuomenės savaitraštis.

Redaktorius: Antanas Juknevičius. Nuo 1936.V: Augustinas Burokas.
1926.I–1937.III.19

Po Didžiojo karo, paplitus po lietuviškus krašto kaimus mokykloms ir organizacijoms, pribrendo reikalas turėti jaunimui skirtą laikraštį. Tą reikalą pagreitino jaunosios lietuviškos inteligentijos atsiradimas Vilniuje, kuri geriausiai galėjo tokiai spaudai talkininkauti. Tokiu būdu 1926 m. pradžioje išėjo jaunimui skirtas mėnesinis tautiška-katalikiškos minties laikraštis *Jaunimo Draugas*, kuris laikui bėgant tapo savaitraščiu.

Prasidėjusios 1935 m. pabaigoje retorsijos palietė ir *Jaunimo Draugą*: 1937 m. po kelių konfiskavimų buvo sustabdytas. Tuomet sustabdyto *Jaunimo Draugo* vietoje buvo išleisti vienkartiniai:

<i>Jaunujų Vėlykos</i>	– 1937.III.	– Marija Lemešytė
<i>Pavasario Šnekos</i>	– 1937.IV	– Kazimieras Blaškauskas
<i>Šviesos Kelias</i>	– 1937.IV	– Vincas Umbrasas
<i>Sekminės</i>	– 1937.V	– Stasys Misiūnas
<i>Jaunimo Aidai</i>	– 1937.VI	– Antanas Stanelis
<i>Vasaros darbai</i>	– 1937.VI	– Emilijonas Paukštė
<i>Mūsų Žygiai</i>	– 1937.VII	– Alfonsas Bielinis
<i>Jaunujų Balsas</i>	– 1937.VIII	– Stasys Misiūnas
<i>Lietuvio Mintys</i>	– 1937.VIII	– Vladas Gričiukas
<i>Šviesa</i>	– 1937.IX	– Silvestras Urbonavičius
<i>Rudens Aidai</i>	– 1937.IX	– Antanas Atroška
<i>Jaunimo Žodis</i>	– 1937.X	– Ona Miciūtė
<i>Mūsų Pastangos</i>	– 1937.X	– Vincas Umbrasas
<i>Švyturys</i>	– 1937.XI	– Pranciškus Žemaitis
<i>Jaunujų Šnekos</i>	– 1937.XI	– Vladas Pūkas

<i>Spindulys</i>	– 1937.XII	– Alfonsas Munčelis
<i>Kalėdų Mintys</i>	– 1937.XII	– Liudas Činčikas
<i>Žiburyš</i>	– 1938. I	– Kazimieras Blaškauskas
<i>Draugas</i>	– 1938. I	– Petras Pivoriūnas
<i>Lietuviškoji Mintis</i>	– 1938.II	– Antanas Pagonis
<i>Jaunųjų Bičiulis</i>	– 1938.II	– Vincas Umbrasas
<i>Jaunajai Kartai</i>	– 1938.III	– Antanas Vaišnius
<i>Pavasaris</i>	– 1938.III	– Pranas Žukas
<i>Vėlykos</i>	– 1938.IV	– Antanas Atroška
<i>Jaunimas</i>	– 1938.IV	– Vladas Gričiukas
<i>Darbas</i>	– 1938. V	– Stasys Misiūnas
<i>Jaunųjų Žingsniai</i>	– 1938.V	– Jonas Matonis
<i>Mūsų Kelias</i>	– 1938.VI	– Antanas Atroška
<i>Vasaros Žingsniai</i>	– 1938.VI	– Antanas Vaišnius
<i>Jaunųjų Talka</i>	– 1938.VII	– Povilas Antulis
<i>Jaunųjų Gairės</i>	– 1938.VII	– Vincas Umbrasas
<i>Mūsų Gyvenimas</i>	– 1938.VIII	– Kazimieras Blaškauskas
<i>Jaunimo Kelias</i>	– 1938.VIII	– Augustinas Burokas
<i>Jaunimo Balsas</i>	– 1938.IX	– Liudvikas Kisielius
<i>Jaunimo Ateitis</i>	– 1938.IX	– Antanas Pagonis
<i>Rudens Vakarai</i>	– 1938.X	– Antanas Atroška
<i>Jaunųjų Darbai</i>	– 1938.X	– Vladas Žilėnas
<i>Rudens Aidai</i>	– 1938.XI	– Leonas Braziulis
<i>Jaunųjų Siekiai</i>	– 1938.XI	– Augustinas Burokas
<i>Jaunųjų Žodžiai</i>	– 1938.XII	– Kazys Blaškauskas
<i>Kalėdų Žvaigždė</i>	– 1938.XII	– Vladas Radziulis
<i>Naujieji Žodžiai</i>	– 1939. I	– Augustinas Burokas
<i>Jaunųjų Patarėjas</i>	– 1939. I	– Silvestras Urbonavičius
<i>Lietuviškuoju Keliu</i>	– 1939.II	– Pranas Žemaitis
<i>Laiko Žodis</i>	– 1939.II	– Romualdas Bagdonavičius
<i>Mūsų Viltis</i>	– 1939.III	– Kazimieras Blaškauskas
<i>Jaunimo Rytojus</i>	– 1939.III	– Krištapas Čibiras
<i>Vėlykų Margutis</i>	– 1939.IV	– Adomas Cicėnas
<i>Jaunimo Pasaulis</i>	– 1939.IV	– Leonas Braziulis

Tokiu būdu išėjo 49 vienkartiniai leidiniai: 1937 m. – 17, 1938 m. – 24 ir 1939 m. – 8. Per visą tą laiką buvo daromi žygiai naujam jaunimo laikraščiui

leisti, tačiau be laimėjimų. Pagaliau net trečiais metais gautas sutikimas savaitraščiui *Jaunimo Keliui* leisti. Jo pirmas numeris išėjo 1939 m. gegužės 17 d.

Jaunimo Draugas – tai ilgiausiai gyvavęs Vilniaus krašte lietuviškas laikraštis: ėjęs ilgiau kaip 11 metų. Sustojo to paties likimo perblokštas.

Laikraščio pradžioje daugiausia jame dirbo pats redaktorius Antanas Juknevičius, kun. Krištapas Čibiras, Silvestras Urbonavičius, Alfonsas Bielinis ir kiti jaunesnieji literatai. Nuo 1935 m. nuolatiniais bendradarbiais buvo: Marija Budrevičiūtė, Marija Lemešytė, Ona Miciūtė, Vlada Pilypavičiūtė, Augustinas Burokas, Stasys Misiūnas, Antanas Pangonis, Silvestras Urbonavičius ir Juozas Maceika.

Vilniaus Varpas

Mėnesinis laikraštis.

Redaktorė-leidėja Marija Žukauskaitė

1927.II–1931.XI

Vilniaus Varpas buvo skirtas daugiau Vilniaus krašto lietuvių inteligentų – mokytojų ir kunigų – reikalams. Faktinuoju laikraščio redaktoriumi buvo kun. Petras Kraujalis, prieš tai redagavęs savaitraštinę *Kelią*.

Savo pirmame numeryje laikraštis pasisakė, ko sieksiąs, būtent: Šiuo metu visiems rūpi visuomenės gyvenimas. Šioje srityje *Vilniaus Varpas* nori būti visų Rytų Lietuvos lietuvių draugu ir jau dėl to nenorėtų tarnauti kokiai nors lietuvių tautos daliai ar partijai, bet visai lietuvių tautai. Dėl to jau visuomenės klausimuose ieškosime kelių, kurie naudingi visiems lietuviams, o ne atskiriems luomams ar partijoms.

Nors *Vilniaus Varpas* gyvavo daugiau kaip puspenktų metų, tačiau išėjo tik 38 numeriai. 1931 m. lapkričio mėnesį pats nustojo ėjęs.

Vilniaus Šviesa

Mėnesinis mokslo ir visuomenės populiarus laikraštis.

Redaktorius D. Alseika

1928.I–II–1929.VII–X

Kunigui P. Kraujaliui pasitraukus iš *Kelio* redakcijos, pradėjo jį redaguoti dr. Danielius Alseika, kuris 1928 m. iš tų pareigų taip pat pasitraukė ir pradėjo leisti naują laikraštį *Vilniaus Šviesą*.

Tai buvo pirmas viešai pasisakęs vad. pažangiosios minties laikraštis. Pirmame numeryje pasakyta: Pažangiųjų Vilniaus lietuvių ir šviesesniojo jauni-

mo iniciatyva sunkiose gyvenimo sąlygose ir apsiniaukusiame tamsiais rūkais Vilniuje gimsta *Vilniaus Šviesa*.

Vilniaus Šviesa, panašiai kaip *Vilniaus Varpas*, kartais išeidavo nereguliariai ir, išleidusi 7–10 numerį, nustojo eįsuti, perleisdama savo darbą tęsti dvisavaitraščiu *Vilniaus Žodžiui*, kurio pirmas numeris pasirodė 1929 m. gruodžio mėn. 27 d.

Vilniaus Aušra

Vilniaus krašto lietuvių katalikų organas.

Nuo 1933.IV: Vilniaus krašto lietuvių katalikų laikraštis.

Nuo 1936.II: Lietuvių katalikų laikraštis.

Nuo 1937.I: Lietuvių katalikų dvisavaitinis laikraštis.

Nuo 1938.I: Lietuvių katalikų savaitraštis.

Redaktorius ir leidėjas kun. Vincas Taškūnas

1932.X.1–1939.IX.17

Vilniaus Aušra buvo daugiau religinio turinio laikraštis, nors rašydavo ir visuomeniniais bei tautiniais klausimais. Kadangi laikraščio redaktorius kun. V. Taškūnas buvo populiariausios Vilniaus krašte Šv. Kazimiero Draugijos pirmininkas, tai *Vilniaus Aušroje* dažnai talpindavo tos draugijos nariams pranešimus bei instrukcijas.

Pirmame laikraščio numeryje buvo jau būdingų minčių, kaip antai: Tautiečiai: Dabartiniais laikais lietuvių katalikų tarpe vis labiau ir labiau didėja tikybinis atšalimas, kuris ruošia dirvą komunizmui, o šio tikslas žinomas: sugriauti Katalikų bažnyčią, suardyti šeimos šventumą ir visai išnaikinti katalikų tikėjimą.

Vilniaus Aušra buvo vienas laimingiausių laikraščių, kuris ne tikrai nebuvo lenkų valdžios sustabdytas, bet, rodos, nė karto nebuvo konfiskuotas. Paskutinis numeris išėjo 1939 m. rugsėjo 17 d., žlugus Lenkijos valstybei.

Visą laiką *Vilniaus Aušrą* redagavo kun. V. Taškūnas, o jo artimiausiais talkininkais buvo: kun. Nikodemas Raštutis, Stasė Taškūnaitė, Romualdas Bagdonas ir Antanas Stanelis.

Gedimino Pilis

Mėnesinis visuomenės laikraštis.

Redaktorius ir leidėjas Romualdas Bagdonas-Bagdonavičius

1935.IV.20–1935.XI.30

Pirmame numeryje redakcija, svarstydamą pastovius tiek medžiaginius,

tiek dvasinius paminklus, skatina semtis jėgų iš mūsų sentėvių paliktų paminklų. Jų pavyzdys gali būti imamas iš Gedimino pilies pergyvenimų: Tegul tad ir mums Gedimino pilies pergyvenimai, kovos, jos atskleidžiamieji istorijos lapai, Kristaus mokslo dėsniai apšviesti ir sušildyti, esti mokykla ir pamatu, ant kurio statysime ir plėsimė dabarties lietuvių tautos gyvenimą, apie jį kalbėsime ir jį skelbsime šio laikraščio skiltyse.

Medžiaginiai sunkumai privertė laikraštį sustoti. Išėjo tik 4 jo numeriai. Kai 1936/37 m. kai kurie Vilniaus lietuvių laikraščiai buvo lenkų valdžios sustabdyti, buvo mėginta *Gedimino Pilį* atgaivinti. Valdžia ir tam žygiui pasipriešino.

Gedimino Pilį redagavo R. Bagdonas. Jam talkininkavo: kun. Nikodemas Raštutis, Antanas Stanelis, Juozas Maceika ir kt.

Šis laikraštis kaip ir dauguma kitų to meto Vilniaus lietuvių laikraščių buvo spausdinamas „Ruch“ spaustuvėje (Totorių gt. 6 nr.).

REČIAU ĖJĘ PERIODINIAI LEIDINIAI

Lietuviškas Baras

Vilniaus krašto lietuvių kultūros žurnalas.

Išėina keturis kartus per metus.

Nuo 1937.III: eina kas du mėnesiai.

Nuo 1938.I: Vilniaus lietuvių mėnesinis iliustruotas kultūros žurnalas.

Leidėjas ir redaktorius Motiejus Kraužlys.

Nuo 1934 m. 2–3 (4–5) nr. Vincas Umbrasas. Nuo 1935.XI: Motiejus Kraužlys.

1933.VII–1939.VIII

Vilniaus krašto lietuvių spaudos vystymosi eigoje buvo jau laikraščių, skirtų plačiajai liaudžiai, religiniams klausimams svarstyti ir, pagaliau buvo mėginta leisti inteligentijai (*Vilniaus Varpas*). Šią kryptį pasirinko ir *Lietuviškas Baras*.

Leisdama pirmą numerį žurnalo redakcija pasakė: Gyvai jausdami reikalą lyginti mūsų gyvenimo spragas, mes, jaunieji pradedam naują grynai lietuviško darbo barą. Vyresnioji mūsų karta lygiai sunkiose gyvenimo sąlygose, besigrumdama su svetimais gaivalais, parengė dirvą Lietuvos nepriklausomybei, dabar gi mūsų eilė stoti darban ir kovon už lietuvišką būvį Vilniaus krašte ir parengti dirvą šviesesnei Vilniaus krašto ateičiai.

L[lietuviškas] Baras, keldamas opius mūsų krašto reikalus, buvo vad. vidurinės krypties ideologijos, panašios į buv. N[epriklausomos] Lietuvos tauti-

ninkų ideologija, šalininkas. Laikraščio iniciatoriai ir faktini redaktoriai buvo Motiejus Kraužlys ir Vincas Martinkėnas. Kaip ir kiti laikraščiai *L[ietuviškas] Baras* buvo kelis kartus konfiskuotas. 1939 m. lenkų-vokiečių karas, pakeitęs Vilniaus karšto lietuvių padėtį, pakeitė ir visos lietuviškos spaudos eigą. Paskutinis *L[ietuviško] Baro* numeris išėjo tų metų rugpjūčio mėnesį.

Lietuvių Tauta

Lietuvių Mokslo Draugijos raštai
1907–1935 (1936)

Įkurta 1907 m. Lietuvių Mokslo Draugija, be įvairių Lietuvą liečiančių knygų, rankraščių, archeologinių ir kitų objektų rinkimo, pradėjo leisti savo organą, pavadintą *Lietuvių Tauta*.

Tame organe rašė stipresnės to laiko Lietuvos mokslinės pajėgos, kaip antai: dr. J. Basanavičius, K. Būga, J. Totoraitis, V. Nagevičius, J. Tumas-Vaižgantas, J. Janulaitis, M. Biržiška, A. Sabaliauskas, E. Volteris, P. Avižonis, M. Yčas, J. Jablonskis, K. Grinius, T. Ivanauskas, dr. J. Šlapelis, J. Žiogas ir kt.

Pradžioje buvo manyta leisti *Lietuvių Tautą* kasmet. Nuo 1907 m. iki 1914 m. taip ir buvo daroma. Prasidėjęs Didysis karas darbą sustabdė ir tolimesnis numeris galėjo išeiti jau po karo – 1919 m. Nuo to laiko *L[ietuvių] Tauta* ėjo rečiau ir paskutinioji knyga išėjo 1935 (1936) m., kurioje, be kitų straipsnių, yra atspausdinta plati dr. Jono Basanavičiaus autobiografija. Buvo ruošiama spaudai sekančioji knyga, bet tam darbui sutrukdė 1939 m. karas.

Imant paskirais metais, *Lietuvių Tauta* ėjo šitaip:

I knyga	4 dalys	1907–1910 m.	584 psl.
II “	4 “	1919 m.	624+XLIV psl.
III “	2 “ + 1 sąs.	1925 m.	659 psl.
IV “	3 sąs.	1932 m.	466+114 psl.
V “	1 sąs.	1935 (1936) m.	292 psl.

Be paminėtų periodinių leidinių, kartais pasirodydavo laikraščių arba žurnalų pavidalo vienkartiniai leidiniai. Jie minimi sekančiame skyriuje.

ĮVAIRŪS NEPERIODINIAI LAIKRAŠČIAI

Padarius periodinių leidinių apžvalgą, belieka dar paminėti vienkartinius laikraščius ar žurnalus, kurie atsirado tam tikroms aplinkybėms susidarius, ir moksleivių leistus laikraštėlius.

Ir taip: 1928 m. lietuviai amatininkai katalikai buvo sumanę leisti savo laikraštį. Tačiau išėjo tik vienas (šapirografuotas) numeris:

Vienykis! – 1928.IV – Red. Antanas Bijūnelis.

Kiti vienkartiniai laikraščiai išdygo iš 1928 m. viešai pasireiškusios srovinės kovos arba dėl asmeniškų sumetimų. Šio pasėkoje išėjo keli, daugiausia prieš kai kuriuos asmenis nukreipti, vienkartiniai laikraščiai po kelis puslapius, būtent:

<i>Tiesos Žodis</i>	– 1929.III.16	– Povilas Djakas
<i>Studento Balsas</i>	– 1930.VI.7	– Adomas Juškevičius
<i>Prieš Tekmę</i>	– 1933.I.1	– Stepas Šulija
<i>Žinios</i>	– 1934.I.15	– Stasė Damkauskaitė
<i>Mūsų Klaidos</i>	– 1938.II.3	– Kazimieras Veleckas

Be to, pradedant 1937 m., kai Vilniaus lietuvių spauda buvo smarkiai varžoma ir labai populiarūs pasidarė vienkartiniai leidiniai, pasirodė ir vienkartiniai žurnalai, skirti menui, dailei ir literatūrai. Nors juos pasirašydavo ne vienodos ideologijos žmonės ir jų turinį sudarydavo taip pat įvairių pakraipų rašytojai, tačiau iniciatyva buvo tos kairiosios grupės jaunuolių, kurie negalėjo sutapti su bendra tuometine Vilniaus lietuvių spaudos kryptimi. Tokio pobūdžio žurnalai buvo šie:

<i>Varsnos</i>	– 1937.III.22	– Jonas Petrauskas
<i>Varpos</i>	– 1937.VI.12	– Vladė Rusokaitė
<i>Vingis</i>	– 1937.XII.16	– Juozas Pivoriūnas
<i>Sėja</i>	– 1938.IV.25	– Juozas Aidulis
<i>Piūvis</i>	– 1938.VI.25	– Zigmas Prantkelevičius
<i>Vienartinis leidinys</i>	– 1938.X.22	– Vladas Drėma
<i>Versmė</i>	– 1939.IV.3	– Jonas Karosas

Pagaliau – 1939 m. pradžioje – išėjo vienkartinis sportininkų leidinys, pavadintas:

Aukščiau, greičiau, toliau – 1939.II. – Pranas Žižmaras

Kad susidarytų visuma, tenka dar suminėti moksleivių laikraštėlius.

Pradedant 1919 m., Vilniaus lietuvių gimnazijos moksleiviai literatai leido neperiodiškai, po kelis arba keliolika numerių įvairiais pavadinimais laikraš-

tukus. Jie būdavo rašyti ranka – šapirografuoti arba spausdinti rašomąja mašinėle. Išėjo šie:

<i>Trinitas</i>	– 1919
<i>Mokinio Balsas</i>	– 1920
<i>Feministas</i>	– 1923. Red. Silvestras Urbonavičius
<i>Snapas</i>	– 1924. “ “ “
<i>Botagas</i>	– 1924. “ “ “
<i>Varpelis</i>	– 1924. Red. Boleslovas Astikas
<i>Vilniaus Skautas</i>	– 1927–1935
<i>Dinamo</i>	– 1933–1934
<i>Lietuviškos Varpos</i>	– 1935
<i>Žagrė</i>	– 1938–1939

Kai kurie paminėtų laikraščių buvo juoko ir satyros turinio (*Feministas*, *Snapas*, *Botagas*). Kiti – bendro literatūrinio pobūdžio, o dar kiti (*Vilniaus Skautas*) daugiausia rašė apie skautų gyvenimą. Šie laikraštukai plačiosios visuomenės nepasiekdavo.

Taip atrodo Vilniaus lietuvių periodinė spauda lenkų okupacijos metais. Be paminėtų spaudinių, dar buvo ir tokių, kuriuos leido lietuvių kalba ne lietuviai. Buvo ir tokių, kuriuos leido lietuviai, bet jie Vilniaus lietuvių visuomenėje neturėjo pritarimo [4]. Neturėdami pritarimo, nors lenkų valdžios remiami, jie ilgai nepajėgė gyvuoti.

Be lietuviško spausdinto žodžio, po Didžiojo karo Vilniaus lietuviai informaciniais tikslais leido laikraščius ir lenkų bei rusų kalbomis. Apie juos kalbama sekančiame skyriuje.

DIENRAŠČIAI LENKŲ KALBA

Głos Litwy

1919.V.15–1919.XII.5

1920.X.14–1920.XII.22

1921.VIII.31– 921.IX.11

1921.XII.13–1922.I.28

Głos Litwy išeidavo kasdien, išskyrus dienas po švenčių. Atsakinga redaktorė buvo Aldona Čarneckaitė, leidėjas – Mykolas Biržiška. Nuo 1919 m. 51 nr. pasirašydavo leidėjas Aleksandras Paulavičius, o nuo 1919 m. 97 nr. – Vladas Rakauskas. Nuo 1920 m. 1 nr. pasirašydavo redakcinis komitetas, o nuo 46 nr. – Viktoras Biržiška. Po trečios pertraukos, nuo 1921 m. gruodžio 13 d.,

pasirašydavo Mykolas Biržiška, o nuo 1922 m. sausio 12 d. – J. Lastauskienė. Iki pirmos pertraukos faktinai *Głos Litwy* redagavo Mykolas Biržiška. Po pirmos pertraukos iki antros – Viktoras Biržiška ir Andrius Randomanskis. Po antros pertraukos – Mykolas ir Viktoras Biržiškos ir Andrius Randomanskis. Su jais bendradarbiavo: Napoleonas Rauba, Aldona Čarneckaitė, Vaclovas Biržiška ir Vladimiras Sakavičius.

1919 m. gruodžio 4 d. apygardos teismo nutarimu laikraštis buvo sustabdytas. Antrą kartą laikraštis pasirodė 1920 m., Želigovskiui užėmus Vilnių. Tačiau ėjo neilgai, nes jau gruodžio mėn. vėl buvo sustabdytas. Pasirodė tik po ilgesnės pertraukos – 1921 m. rugpjūčio 31 d., bet ėjo vėl labai trumpai, vos keliolika dienų. Sustabdžius trečią kartą, buvo išleisti vis kitais pavadinimais vienkartiniai:

<i>Adam</i>	– 1921.XI.21	– Viktoras Bernotas
<i>Ewa</i>	– 1921.XI.23	– Jadvyga Stadzevičiūtė
<i>Józef</i>	– 1921.XI.24	– Mykolas Biržiška
<i>Marja</i>	– 1921.XI.25	– Edvardas Cydzikas
<i>Jan</i>	– 1921.XI.26	– Boleslovas Stadzevičius
<i>Anna</i>	– 1921.XI.27	– Emilija Ščesnulevičiūtė
<i>Piotr</i>	– 1921.XI.29	– Jonas Zaviša
<i>Zosia</i>	– 1921.XI.30	– Povilas Gaidelionis
<i>Jerzy</i>	– 1921.XII.1	– Emilija Ščesnulevičiūtė
<i>Hela</i>	– 1921.XII.2	– Julija Lastauskienė
<i>Litwa Niepodległa</i>	– 1921.XII.3	– Petras Insoda
<i>W stolicy Litwy</i>	– 1921.XII.4	– Kazimieras Strazdas
<i>Przyszłość Litwy</i>	– 1921.XII.6	– Pranas Muralis
<i>Niech żyje Litwa!</i>	– 1921.XII.7	– Valerija Grinevičiūtė
<i>Jeszcze Litwa niezginęła !</i>	– 1921.XII.8	– Sofija Paukštytė
<i>Litwo, ojczyzno moja</i>	– 1921.XII.10	– Julija Lastauskienė
<i>Z Litwą</i>	– 1921.XII.11	– Ksaveras Ambraška

1921 m. gruodžio 13 d. vėl išėjo *Głos Litwy* ir ėjo iki 1922 m. sausio 28 d., kai vyriausias redaktorius M. Biržiška buvo suimtas ir po kelių dienų „33“ grupėje ištremtas į N[epriklausomą] Lietuvą. Protarpiais gi, kai *Głos Litwy* negalėjo eiti, jo vietoje buvo leidžiami dienraščiai įvairiais pavadinimais. Ir taip: po pirmojo *Głos Litwy* sustabdymo išėjo dienraštis *Echo Litwy*, o po antrojo – *Dzwon Litwy* ir *Straż Litwy*. Tik po trečios *Głos Litwy* pertraukos kitas dienraštis nepasirodė.

Echo Litwy

1919.XII.12–1920.IV.2

1920.V.1–1920.VII.25

1920.X.12–

Echo Litwy tęsė dienraščio *Głos Litwy* darbą. Pradžioje pasirašydavo jį Mykolas Biržiška, o nuo 1920 m. 132 nr. Stanislovas Długoburskis. Visą laiką laikraštį redagavo Mykolas ir Vaclovas Biržiškos bei Andrius Rondonanskis.

Pirmą kartą sustabdžius *Głos Litwy*, per visą savaitę nebuvo lenkiško laikraščio. Po pertraukos išėjo *Echo Litwy* ir ėjo beveik 4 mėnesius, bet ryšium su spaustuvininkų streiku turėjo sustoti. Vėl pasirodė 1920 m. gegužės 11 d., bet liepos 25 d. bolševikų valdžia jį sustabdė. Dar kartą pasirodė 1920 m. spalio 12 d., Želigovskiui užėmus Vilnių, bet tuojau buvo lenkų valdžios sustabdytas.

Raudonarmiečiams sustabdžius *Echo Litwy*, po dviejų savaičių pasirodė dienraštis *Wiadomości Wileńskie*.

Wiadomości Wileńskie

1920.VIII.10–1920.X.10

Dienraštis *Wiadomości Wileńskie* buvo leidžiamas lietuvių karo komendantūros komisijos vardu, todėl bolševikai negalėjo jo varžyti. Tokiu būdu dienraštis ėjo iki 1920 m. spalio 10 d., kol Želigovskio valdžia jį sustabdė.

Faktinuoju dienraščio redaktoriumi, kaip ir kitų tuo metu lenkų kalba lietuvių leidžiamų laikraščių, buvo Mykolas Biržiška, kuriam talkininkavo Vaclovas Biržiška ir Andrius Rondonanskis.

Dzwon Litwy

1920.XII.24–1921.I.18

1920.VII.1–1921.VIII.18

Po antrojo *Głos Litwy* sustabdymo, 1920 m. gruodžio 24 d. pradėjo eiti Juozo Oginto pasirašomas dienraštis *Dzwon Litwy*, bet ėjo trumpai – apie 3 savaites. Po pusmetinės pertraukos vėl išėjo, bet ėjo taip pat trumpai, nes 1921 m. rugpjūčio 18 d. buvo sustabdytas. Po pirmojo *Dzwon Litwy* sustabdymo buvo išleistas dienraštis *Straż Litwy*.

Dzwon Litwy redagavo Mykolas ir Viktoras Biržiškos bei Andrius Rondonanskis.

Straż Litwy

1921.I.21–1921.IV.1

Dienraščio redaktorius ir leidėjas buvo Mykolas Biržiška. Jis su Viktoru Biržiška ir Andriumi Rondonanskiu buvo faktini laikraščio redaktoriai.

Jau buvo minėta, kad kelis kartus sustabdžius dienraštį *Głos Litwy*, protarpiais išeidavo dienraščiai kitais pavadinimais. *Straż Litwy* buvo tokiu penktuoju iš eilės dienraščiu ir jos 55 nr. buvo visų tų dienraščių 500 numeris. Apie tą sukaktį laikraštis *Vilnius* 1921 m. kovo 31 d. 71 (85) parašė šiuos žodžius: *Laikraščio sukaktuvės*. Lietuvių laikraštis *Straż Litwy*, lenkų kalba rašomas, laikė sukaktuves. Mat, išleista šio laikraščio 500-sis numeris. Pradėjęs eiti 1919 m. gegužės 15 d., jis nuolat turėjo vesti sunkią kovą su Lietuvos priešais. Jis priverstas buvo net šešis kartus keisti savo vardą. Bet laikraščio pakraipa nebuvo pakeista, ir tikrasai redaktorius visą laiką buvo vis tas pats asmuo. Pirmadienį kovo 28 d, redakcijon susirinko laikraščio bendradarbiai, spaustuvės darbininkai, kitų lietuvių laikraščių redaktoriai ir bendradarbiai, ir t. t. Laikraščio bendradarbiai ir spaustuvės darbininkai p[ilie]čiui M. Biržiškai įteikė 500 laikraščio numerių, aptaisytą ir puikiais lietuviškais papuošalais papuoštą komplektą. Be to dar jis įteikė ypatingą adresą, kuriuo reiškama kuo didžiausių linkėjimų. . .

Straż Litwy susilaukė to paties liūdno likimo: 1921 m. balandžio 1 d. lenkų valdžios buvo sustabdytas. Po sustabdymo per tris mėnesius nebuvo jokio lenkų kalba lietuvių leidžiamo dienraščio, kol pagaliau pavyko atgaivinti laikraštį *Dzwon Litwy*, o vėliau vėl *Głos Litwy*. Po trečiojo *Głos Litwy* sustabdymo kito laikraščio per 3 mėnesius nebuvo, kol vėl pradėjo eiti tas pats *Głos Litwy*. O po ketvirto jo sustabdymo pasirodė naujas dienraštis *Litwa*.

Litwa

1922.II.4–1922.VI.1

Dienraščiui *Głos Litwy* nustojus eiti, jo vietoje po kelių dienų išėjo dienraštis *Litwa*, kurį pasirašydavo J. Sipavičius, o faktiškai redagavo Vladimiras Sakavičius.

Laikraštis ėjo nepilnus 4 mėnesius, nes 1922 m. birželio 1 d. lenkų teismo organų pasikėsinimas prieš lietuvių spaudą palietė ir *Litwa*. Tai įvyko tada, kai lietuviai baigė švęsti šv. Kazimiero 400 metų beatifikavimo sukaktį ir apie tai savo spaudoje plačiai rašė.

Sustabdytos *Litwos* vietoje buvo išleisti šie vienkartiniai:

Zakneblowane Usta – 1922.VI.7 – Marija Žukauskaitė

Głos Litwinów – 1922.VI.21 – Ona Juodelytė

Litwa buvo šeštas ir paskutinis lietuvių leidžiamas lenkų kalba dienraštis. Nuo šiol dienraščių daugiau nebuvo. Dar kurį laiką tą lietuvių tradiciją palaikė dienraštis *Nowiny Wileńskie*.

Nowiny Wileńskie

1921.V.24–1922.IV.17

Pirmas *Nowiny Wileńskie* numeris išėjo 1921 m. gegužės 24 d., tuo metu, kai bet kokia lietuviška spauda buvo labai varžoma. Šį laikraštį leisti pradėjo palankus lietuviams žmogus Vaclovas Kozlovskis. Jis sutiko savo laikraštyje talpinti opius lietuviškų reikalų klausimus. Todėl, netekus lietuviams savo spaudos, šis laikraštis galėjo nors iš dalies ją pavaduoti.

Nowiny Wileńskie pradžioje ėjo kaip dienraštis, išskyrus dienas po švenčių. Vėliau, nuo 1921.VII.11 d., kaip savaitraštis, nuo 1921 m. rugpjūčio 23 d. vėl kaip dienraštis, o nuo 1921 m. rugsėjo 5 d. vėl kaip savaitraštis. Šiuo atžvilgiu jis buvo tarytum pereinamas laikraštis iš dienraščio į savaitraščius.

Nowiny Wileńskie redagavo pats leidėjas Vaclovas Kozlovskis, o jam talkininkavo Mykolas Biržiška.

SAVAITRAŠČIAI LENKŲ KALBA

Nasza Ziemia

1919.VII.17–1919.IX.14

1921.I.16– 1921.III.27

1922.I.1–1922.I.22

1922.III.5–1922.V.28

Pirmas lietuvių leidžiamas lenkų kalba savaitraštis, pradėjęs eiti 1919 m. liepos 17 d., buvo *Nasza Ziemia*. Jį redagavo kun. Juozas Stankevičius, kuriam talkininkavo: kun. V. Zajańčauskas, kun. P. Kraujalis ir J. Grabauskas. Tas savaitraštis po trijų mėnesių nustojo ejęs. Antrą kartą pasirodė jau 1921 m. sausio 16 d. ir vėl ėjo apie 3 mėnesius, kol valdžia uždarė. Trečią kartą laikraštis buvo sustabdytas 1922 m. sausio 22 d., kai visų lietuviškų laikraščių redaktoriai buvo suimti. Po ilgesnės pertraukos vėl pradėjo eiti 1922 m. kovo 5 d. Juozo Kiecolto pasirašomas.

Ryšium su pasikėsinimu prieš lietuvišką spaudą, 1922 m. gegužės 28 d. išėjo paskutinis numeris. Šis numeris buvo skirtas šv. Kazimiero beatifikavimo 400 metų jubiliejui paminėti. Po pirmojo *Nasza Ziemia* uždarymo buvo išleistas kitas savaitraštis, pavadintas *Nasza Niwa*.

Nasza Niwa

1920.II.15– 1920.VII.4

Nasza Niwa pasirodė net 4 mėnesiams praslinkus nuo pirmojo *Nasza Ziemia* uždarymo. Ji daug rašė darbininkų ir valstiečių klausimais. Stengėsi įrodyti, jog darbo žmonių būklė tik tuomet būsianti gera, kai Vilnius būsiąs Lietuvos miestas ir žemė atiteksianti tiems, kurie ją dirba.

Laikraštį pasirašydavo Jadvyga Andriuškevičiūtė, o faktiškai redagavo kun. V. Zajančauskas. Paskutinis numeris išėjo 1920 m. liepos 4 d. Po to per kelis mėnesius nebuvo savaitraščio, kol vėl pasirodė 1921 m. sausio 16 d. *Nasza Ziemia*. Po paskutinio *Nasza Ziemia* uždarymo, kuris įvyko 1922 m. gegužės 28 d., jau 1923 m. pasirodė savaitraštis *Ziemia Ojczysta*.

Ziemia Ojczysta

1923.I.14–1923.XII.10

Visiškai sustabdžius *Nasza Ziemia*, daugiau kaip pusę metų nebuvo savaitraščio. Pagaliau gautas sutikimas savaitraščiui *Ziemia Ojczysta* leisti. Jo pirmas numeris išėjo 1923 m. sausio 14 d., o paskutinis – tų pačių metų gruodžio 10 d.

Laikraščio redaktoriumi pasirašydavo Tadas Jasus, faktinuoju gi redaktoriumi buvo Vl. Sakavičius.

Ziemia Ojczysta – tai paskutinis lietuvių leidžiamas lenkų kalba savaitraštis. Jis, kaip ir kiti laikraščiai, buvo lenkų valdžios įsakymu uždarytas. Po to ėjo dvisavaitraščiai lenkų kalba.

DVISAVAITRAŠČIAI IR MĖNRAŠČIAI LENKŲ KALBA*Życie Ludu*

1924.I.13– 1929.XII.25

Nustojus eiti *Ziemia Ojczysta*, apie mėnesį laiko nebuvo lietuvių leidžiamo laikraščio lenkų kalba. Tiktai 1924 m. sausio 13 d. pradėjo eiti Kazimiero Velecko redaguojamas dvisavaitini laikraštis *Życie Ludu*.

Šis laikraštis, kaip ir tie, kurie ėjo anksčiau, stengėsi objektyviai informuoti neskaitančią lietuviškai visuomenę apie Vilniaus lietuvių būklę, atremdavo daromus lietuviams lenkų puolimus ir keldavo lietuvišką sąmonę nutautėjusiuose tautiečiuose.

Laikraštis *Życie Ludu* buvo dažnai konfiskuojamas, bet administracinio sustabdymo išvengė. Pats nustojo ėjęs, berods, dėl sunkios finansinės būklės. Tai

įvyko 1929 m. gruodžio 25 d. Po to daug metų lietuviai nebandė leisti laikraščių lenkų kalba. Tiktai 1938 m. rudenį pamėginta leisti informacinio pobūdžio laikraštį, pavadintą *Lithuanica*. Ji išeidavo kartą per mėnesį.

Lithuanica

1938.IX.–1939.VII?

Laikraščio *Lithuanica* pasirodymas susijęs su bendra Vilniaus krašto lietuvių padėtimi 1938 m. Dori lenkai nenorėjo tikėti, jog po 1938 m. kovo 19 d. ultimatumo lietuvių būklė nepagerėjo. Juk dėl Lietuvos vyriausybės nuolaidumo išvengta karo ir kitų pavojų ne tik Lietuvai, bet ir Lenkijai. Kilo tad būtinas reikalas informuoti lenkų visuomenę apie lietuvių padėtį Lenkijoje po ultimatumo.

1936 m. pradžioje prasidėjus retorsijoms, žymiausi Vilniaus lietuvių laikraščiai buvo sustabdyti. Mažai pasikeitė padėtis ir po ultimatumo. Esant tokiai padėčiai, 1938 m. kovo mėnesį buvo įteiktas Vilniaus miesto storastijai⁷ pareiškimas dėl norimo leisti Vilniuje rankraščių teisėmis dvisavaitraščio *Biuletyn Litewski*. Storastija sutikimo nedavė. Tuomet pradėta daryti žygiai – leisti Varšuvoje dvisavaitraštį *Lithuanica*.

Pirmas *Lithuanicos* numeris išėjo 1938 m., berods, rugsėjo mėnesį. Antras numeris išėjo 1938 m. prieš Kalėdas kaip mėnraštis. Trečias numeris išėjo 1939 m. bene liepos mėnesį. Visi trys numeriai buvo konfiskuoti. Tokiu būdu *Lithuanicą* mažai kas tematė. Vilniuje pavyko rasti tiktai antrą numerį, kurio parodomas perfotografuotas pirmas puslapis. Laikraštį redagavo ir pasirašydavo Varšuvos universiteto studentas Kazimieras Umbražūnas; jam talkininkavo J. Maceika ir Em. Paukštė.

Esant tokioms sąlygoms, lietuviai neturėjo galimybės informuoti nelietuvius apie savo būklę. Lenkų gi laikraščiai, nežiūrint kokios bebūtų krypties ar ideologijos, nenorėjo arba nedrįso objektyviai apie lietuvius rašyti [5].⁸

7 A) Iš lenkų k., seniūnijai.

8 B) Toliau šio straipsnio mašinraščio 60 lape pateikiama iliustracija: Laikraštis, kurio visi numeriai buvo sukonfiskuoti. Tai 1938 m. gruodžio mėn. numerio laikraščio *Lituanica* titulinio lapo fotokopija.

DIENRAŠČIAI RUSŲ KALBA

Litva

1920.VIII.19–1920.X.8

1921.III.1–1921.IV.1

Dienraštis *Litva* pradėjo eiti tuo metu, kai lietuvių būklė Vilniuje darėsi gesnė. Pradžioje jis ėjo lietuvių karo komendantūros globojamas, redakcinės kolegijos pasirašomas. Faktiškai laikraštį redagavo 1920 m. Mykolas ir Vaclovas Biržiškos, o 1921 m. Mykolas ir Viktoras Biržiškos.

Pirmą kartą *Litva* nustojo ėjusi 1920 m. spalio 8 d. lenkams užimant Vilnių. Po to apie 5 mėnesius nebėjo. Jos vietoje tų metų gruodžio mėnesį buvo išleistas naujas dienraštis *Vilenskij Kurjer*.

Po pertraukos *Litva* vėl ėjo nuo 1921 m. kovo 1 d. iki balandžio 1 d., kol lenkų valdžia ją visiškai sustabdė. Šis laikraštis būdingas informacinėmis žiniomis ir tuo, kad kartais įdėdavo žinių ir gudų kalba.

Sustabdžius *Litvą*, dar kurį laiką buvo leidžiamas dienraštis *Vilenskij Kurjer*.

Vilenskij Kurjer

1920.XII.19–1921.II.27

1921.IV.9–1921.IV.13

Po pirmojo *Litvos* sustabdymo daryta žygių naujam laikraščiui leisti. 1920 m. gruodžio mėn. buvo gautas leidimas ir pradėjo eiti jau minėtas *Vilenskij Kurjer*. Redagavo jį J. Šatas, Mykolas ir Viktoras Biržiškos. Paskutinis numeris išėjo 1921 m. vasario 27 d. ir daugiau patys lietuviai nustojo leide, nes nuo tų metų kovo 1 d. buvo gautas sutikimas *Litvai* atgaivinti. Tačiau kai po mėnesio laiko *Litva* buvo vėl sustabdyta, tuomet vėl buvo atgaivintas *Vilenskij Kurjer*. Šį kartą ėjo trumpai, vos kelias dienas: 1921 m. balandžio mėn. 13 d. buvo lenkų valdžios sustabdytas.

Vėliau dar buvo daromi žygiai naujam laikraščiui leisti, bet nesėkmingai. Tuo ir pasibaigė Vilniaus lietuvių žinių teikimas rusų kalba.

Sumuojant tai, kas pasakyta apie kiekvieną laikraštį-periodinį leidinį atskirai, matyti, jog per tuos okupacijos 20 metų išėjo lietuvių kalba atskirais pavadinimais: 5 dienraščiai, 4 artimi dienraščiams laikraščiai, 9 savaitraščiai, 2 dvisavaitraščiai, 5 mėnraščiai ir 2 rečiau ėję periodiniai leidiniai. Iš viso 27 leidiniai. Lenkų kalba ėjo atskirais pavadinimais: 7 dienraščiai, 3 savaitraščiai ir 2 dvisavaitraščiai-mėnraščiai; iš viso 12 laikraščių. Rusų kalba ėjo 2 dienraščiai. Tad iš viso Vilniaus lietuviai išleido įvairiais pavadinimais 55 laikraš-

čius arba periodinius leidinius. Be to, po laikraščių sustabdymo buvo leidžiami vienkartiniai. Tokių susidarė 97 vienetai, o įvairių neperiodinių laikraščių išleista 14 vienetų. Tai ir visas Vilniaus spaudos lobis.

Kokie laikraščiai ėjo paskirais metais – matome iš šios lentelės.

Metai	Lietuvių kalba						
	Dienraščiai	Artimi dienraščiams l.	Savaitraščiai	Dvisavaitraščiai	Mėnraščiai	Rečiau ėję p. l.	Bendras skaičius
1919	<i>N. Lietuva</i>		<i>Tiesa</i> <i>Aušra</i>			<i>Lietuvių Tauta</i>	4
1920	<i>N. Lietuva</i> <i>V. Aidas</i> <i>Vilnius</i>		<i>Vilniaus Garsas</i>				2
1921	<i>Vilnius</i> <i>Vilnietis</i>		<i>Vilniaus Garsas</i>				2
1922	<i>Vilnietis</i> <i>R. Lietuva</i>		<i>Vilniaus Garsas</i> <i>Garsas</i>				2
1923	<i>Rytų Lietuva</i>	<i>Lietuvos Rytai</i>	<i>Garsas</i> <i>V. Kelias</i> <i>L. Kelias</i>				3
1924		<i>L. Rytai</i> <i>V. Balsas</i> <i>V. Aidas</i>	<i>Lietuvos Kelias</i>				2
1925		<i>Vilniaus Aidas</i>	<i>L. Kelias</i> <i>Kelias</i>			<i>Lietuvių tauta</i>	3
1926		<i>Vilniaus Aidas</i>	<i>Kelias</i>		<i>Jaunimo Draugas</i>		3
1927		<i>Vilniaus Aidas</i>	<i>Kelias</i>		<i>Jaunimo Draugas</i> <i>V. Varpas</i>		4
1928		<i>Vilniaus Aidas</i>	<i>Kelias</i> <i>Vilniaus Rytojus</i>	<i>Dirva</i>	<i>J. Draugas</i> <i>V. Varpas</i> <i>V. Šviesa</i>		
1929		<i>Vilniaus Rytojus</i>		<i>Vilniaus Žodis</i>	<i>J. Draugas</i> <i>V. Varpas</i> <i>V. Šviesa</i>		5
1930		<i>Vilniaus Rytojus</i>		<i>Vilniaus Žodis</i>	<i>J. Draugas</i> <i>V. Varpas</i>		4
1931		<i>Vilniaus Rytojus</i>		<i>Vilniaus Žodis</i>	<i>J. Draugas</i> <i>V. Varpas</i>	4	
1932		<i>Vilniaus Rytojus</i>		<i>Vilniaus Žodis</i>	<i>J. Draugas</i> <i>V. Aušra</i>	<i>Lietuvių Tauta</i>	5
1933		<i>Vilniaus Rytojus</i>		<i>Vilniaus Žodis</i>	<i>J. Draugas</i> <i>V. Aušra</i>	<i>Lietuviškas Baras</i>	5

1934		<i>Vilniaus Rytojus</i>		<i>Vilniaus Žodis</i>	<i>J. Draugas V. Aušra</i>	<i>L. Baras</i>	5
1935		<i>Vilniaus Rytojus</i>		<i>Vilniaus Žodis</i>	<i>J. Draugas V. Aušra Gedimino Pilis</i>	<i>L. Baras Lietuvių Tauta</i>	7
1936		<i>Vilniaus Rytojus</i>	<i>Vilniaus Žodis</i>	<i>Jaunimo Draugas</i>	<i>Vilniaus Aušra</i>	<i>Lietuviškas Baras</i>	5
1937		<i>Vilniaus Rytojus</i>	<i>V. Žodis J. Draugas</i>		<i>Vilniaus Aušra</i>	<i>Lietuviškas Baras</i>	5
1938		<i>Aidas</i>	<i>V. Žodis V. Aušra</i>	<i>Lietuviškas Baras</i>			4
1939		<i>Aidas</i>	<i>V. Žodis V. Aušra Jaunimo Kelias</i>	<i>Lietuviškas Baras</i>			5

Metai	Lenkų kalba					Rusų kalba		
	Dienraščiai	Savait-raščiai	Dvisavait-raščiai	Mėn-raščiai	Bendras skaičius	Dien-raščiai	Bendras skaičius	Visų laik-raščių b. skaičius
1919	<i>Gl. Litwy Echo Litwy</i>	<i>Nasza Ziemia</i>			2			5
1920	<i>E. Litwy W. Wileńskie Dz. Litwy Gl. Litwy</i>	<i>Nasza Niwa</i>			2	<i>Litwa V. Kurjer</i>	1	5
1921	<i>Str. Litwy Nowiny Wileńskie Dz. Litwy Gl. Litwy</i>	<i>Nasza Ziemia</i>			2	<i>Litwa V. Kurjer</i>	1	5
1922	<i>Gl. Litwy Litwa Nowiny Wileńskie</i>	<i>Nasza Ziemia</i>			2			4
1923		<i>Nasza Ziemia Ziemia Ojczyzna</i>			1			4
1924			<i>Życie Ludu</i>		1			3
1925			<i>Ż. Ludu</i>		1			4
1926			<i>Ż. Ludu</i>		1			4
1927			<i>Ż. Ludu</i>		1			5
1928			<i>Ż. Ludu</i>		1			7

1929			Ž. Ludu		1		6
1930							4
1931							4
1932							5
1933							5
1934							5
1935							7
1936							5
1937							5
1938				<i>Lithua- nica</i>	1		5
1939				<i>Lithua- nica</i>	1		6

Ši lentelė grafiškai parodo, kuriais metais ir kokie laikraščiai ėjo. Joje neparodomi vienkartiniai laikraščiai ir moksleivių laikraštukai. Bendras metinis skaičius ne visuomet sutampa su laikraščių pavadinimų skaičiumi. Tai susidarė tokiu būdu: laikraščiui nustojus eiti, jeigu jo uždavinį tęsė laikraštis kitu pavadinimu ir jį leido tie patys žmonės, tai jis skaitomas kaip to uždaryto laikraščio tęsinys. Pavadinimų gali būti 5 ar 7, o bendras skaičius 3 arba 4. Tai ypač ryšku 1919–1928 m. lietuvių ir lenkų kalbomis leistuose laikraščiuose.

Keičiantis aplinkybėms, kai kurie laikraščiai po tam tikro laiko pasidarė dažnesni. Toks kitėjimas ryškus ypač 1936–1938 m., kada žymiausi laikraščiai buvo sustabdyti. Nesustabdytų laikraščių padažninimu norėta nors iš dalies pavaduoti sustabdytus. Tokiu būdu kai kurie mėnraščiai tapo savaitraščiais. Lentelėje laikraščių suskirstymas pagal dažnumą paimtas pagal jo leidimą pačioje pradžioje.

Savo forma vieni laikraščiai buvo pagal pavadinimus, kiti – pereinamojo pavidalo iš laikraščio į žurnalus, o dar kiti – tikri žurnalai. Visi dienraščiai ir dažniau ėję leidiniai buvo laikraščio formos. Kai kurie savaitraščiai buvo pereinamos formos iš laikraščio į žurnalą. Prie tokių galima priskirti mėnraštį *Jaunimo Draugą*, kuris vėliau įgavo žurnalo pavidalą. Be to, ėjo žurnalai *Vilniaus šviesa* ir *Lietuviškas Baras*. Taip pat buvo žurnalo pavidalo vienkartiniai leidiniai, skirti menui, dailei ir literatūrai. Knygos pavidalo ėjo Lietuvių Mokslo Draugijos organas *Lietuvių Tauta*.

Pavarčius laikraščių lapus, t. y., pasižiūrėjus į jų turinį, matyt, kad nuo 1919 iki 1923 m. visų jų turinys labai panašus. Tame laikotarpyje atsispindi įtempta kova dėl Vilniaus krašto. Visi laikraščiai, be žinių iš pasaulio, nuolat kelia

viešumon Vilniaus klausimą, gaivina tautiečiuose tautinę sąmonę, primindami garsiąją Lietuvos praeitį, dėdami ypač į lenkų kalba leidžiamus laikraščius išymių rašytojų – romantikų kūrinis apie Lietuvą. Aišku, kad visa tai buvo lenkų valdžios varžoma, laikraščiai konfiskuojami ir sustabdomi.

Nuo 1922 m., t. y., po Vilniaus seimo, kuris pasisakė už prijungimą Vilniaus krašto prie Lenkijos, Vilniaus lietuvių padėtis pradeda stabilizuotis. Nuo šiol Vilniaus lietuviai ima kreipti ypatingą dėmesį į tautiečių sąmoninimą ir ryšium su tuo į mokyklų bei draugijų steigimą. Visos tos pastangos atsispindi ir spaudoje. Didelis smūgis buvo joms kirstas 1927 m., uždarius Vilniuje lietuvių mokytojų seminariją ir visame krašte kelias dešimtis pradinių mokyklų. Nuo to laiko ir Vilniaus lietuvių spauda įeina į naują fazę.

Tas naujas laikotarpis įneša į Vilniaus lietuvių gyvenimą viešą srovinę kovą, ko iki šiol nebuvo. Todėl, be bendros kovos už lietuviškus reikalus, kai kurie laikraščiai pradeda vesti aštrią tarpusavio kovą, kuri su įvairiu intensyvumu reikšėsi iki 1936 m. pradžios, t. y., iki garsiųjų retorsijų. Retorsijoms prasi-dėjus, lenkų administracijos spaudimas palietė visą lietuvišką spaudą, todėl ir srovinė kova turėjo liautis. Tokia padėtis išliko iki 1939 m. karo.

Nuo to laiko, kai Vilniaus lietuvių visuomenėje ėmė reikštis srovinė kova, lietuvių katalikų arba vad. dešiniųjų nuomonės reiškėjais buvo: *Vilniaus Rytojus*, *Jaunimo Draugas*, *Vilniaus Varpas*, *Vilniaus Aušra* ir *Gedimino Pilis*. Kai kurie jų srovinių ginčų vengė. Pažangiųjų arba kairiųjų pažiūras atstovavo *Vilniaus Šviesa* ir *Vilniaus Žodis*. Nuo 1933 m., pradėjus eiti *Lietuviškam Barui*, šis stengėsi laikytis vidurio, simpatizuodamas tautininkų ideologijai.

Kalbant apie Vilniaus lietuvių spaudos populiarumą tautiečių tarpe, reikia paminėti tas sąlygas, kokiose ji galėjo atsirasti. Tuoj po Didžiojo karo laikraščiai sunkiai pasiekdavo skaitytojus. Tam trukdė nuolatiniai laikraščių konfiskavimai, sustabdymai ir menkas dar pašto veikimas. Daug laikraščių tekdavo siųsti per žmones. Nuo 1923 m., kai Vilniaus padėtis ėmė stabilizuotis, populiariausi buvo savaitraščiai *Vilniaus Kelias – Lietuvos Kelias – Kelias*.

Nuo 1928 m. populiariausias buvo *Vilniaus Rytojus*, kuris kartais buvo vadinamas oficiozu. Turėdamas prityrusių bendradarbių ir daug korespondentų galėjo dažnai eiti ir iš visų gyvenimo sričių duoti naujausių žinių. Be to, įvedus nemokamus priedus: ūkininkams – *Ūkininką* ir vaikams *Aušrele*, pasidarė dar labiau visiems artimas ir visų laukiamas. Lenkų administracija, 1937 m. sustabdydama *Vilniaus Rytojų*, tiksliai įvertino jo reikšmę ir populiarumą.

Vilniaus Žodis ėjo rečiau, todėl jo bendro pobūdžio žinios dažnai būdavo tos pačios, kurios pasiekdavo lietuvių visuomenę per *Vilniaus Rytojų*, todėl tokio

populiarumo neturėjo. Galbūt, kad jis iš dalies negalėjo patenkinti giliai religingos Vilniaus krašto lietuvių liaudies reikalavimų. Dar kai kas turėjo vilčių, kad šis laikraštis galėsias suvaidinti nemažą rolę ten, kur reikėsia griežčiau pasisakyti prieš Vilniaus dvasinės vyresnybės vedamą per bažnyčią lenkišką politiką, tačiau ir šioje srityje *V[ilniaus] Žodis* beveik nieko naujo neįnešė. O retorsijoms prasidėjus, ta pati konfiskavimo banga palietė ir jį. Kartais jame pasirodydavo originalesni beletristiniai kūriniai, vertimai arba lengvesnio turinio pasiskaitymai. Į pabaigą laikraštis duodavo skaitytojams įdomius iliustruotus priedus.

Labai mėgiamas buvo laikraštis *Jaunimo Draugas*. Iš visų laikraščių jis ėjo ilgiausiai ir iš mėnraščio išaugo į savaitraštį. Iš kuklaus laikraštėlio tapo žurnalu. Buvo gausiai iliustruotas su įvairiais skyriais politinių žinių, pasaulio lietuvių, mergaičių, sporto, juokų, galvosūkių ir kt. Lenkų valdžia 1937 m. jį pirmiausiai sustabdė, nors prieš tai nedaug kartų buvo konfiskuotas.

Vilniaus Aušra daugiausia nagrinėjo religinius klausimus. Tai ypač buvo laukiama religiškai nusiteikusių liaudies. Laikraščio nuopelnas tas, kad jis atitraukdavo plačiąsias mases nuo svetimos religinės literatūros, labai uoliai ir pigiai platinamos per bažnyčią. Be to, nuo to laiko, kai laikraščio redaktoriumi tapo populiariausios Vilniaus krašte, turinčios apie 18.000 narių šv. Kazimiero draugijos pirmininkas, – šiame laikraštyje buvo talpinami įvairūs nariams pranešimai.

Lietuviškas Baras buvo skiriamas inteligentams, todėl jame galima rasti straipsnių, studijų ir diskusijų aktualiais klausimais. Žurnalas plačioje liaudyje buvo mažiau žinomas.

Kiti laikraščiai gyvavo neilgai, todėl apie jų populiarumą sunku ką nors tikrai pasakyti. Apie lenkų ir rusų kalbomis leidžiamus laikraščius galima pasakyti, kad jie, aktingai kovodami už Vilniaus krašto likimą, buvo plačiai skaitomi ir griežtai persekiojami.

Apie Vilniaus lietuvių spaudą galima pasakyti, kad ji buvo gausi, įvairi, įdomi, kovinga ir daug iškentėjusi. Jos gausumą matėme iš leidinių pavadinimų, bet tai ne viskas. Nelengva šiandien nustatyti kiekvieno laikraščio tiražas. Iš paskutiniojo laikotarpio žinoma tiek, kad *Vilniaus Rytojaus* prenumeratorių skaičius buvo per 5.000, *Vilniaus Žodžio* apie 4.000, *Vilniaus Aušros* apie 4.000, *Jaunimo Draugo* apie 3.000, *Lietuviško Baro* – apie 700. Taigi, viso apie 17.000 [6].

Spaudinių įvairumą ir įdomumą sudarė kaip išviršinė jų išvaizda, taip ir turinys. Pabrėžtina tai, kad visų kryptių laikraščių turinys aiškiai lietuviškas, tautiškas. Jis buvo kovojantis už gražiausius lietuvių tautos idealus. Jame visur

jaučiama patriotiška nuotaika. Nemažai gražių apysakų, novelių, poezijos kūriniių ir įvairiausių kitokių rašinių perėjo per laikraščių skiltis, kol buvo išleisti atskirais leidiniais.

Visa tai lenkų administracijai negalėjo patikti, todėl lietuviškas spausdintas žodis buvo nuolatinių konfiskavimų lydymas, o jų dažnumas priklausydavo nuo bendros lenkų politinės linijos lietuvių atžvilgiu. Pagaliau, tie laikraščiai, kurie lietuvių visuomenėje turėjo daugiausia įtakos, buvo sustabdyti. Tie spaudos lapai su nutrauktomis žiniomis, su baltomis skiltimis primena sugrįžusį iš fronto kari: narsiai kovojusį, nemažai iškentėjusį, daug žaizdų parsinešusį.

NEPERIODINIAI LEIDINIAI

KNYGOS, BROŠIŪROS IR PAN.

Šiame skyriuje pateikiamos knygos, brošiūros ir kiti smulkūs rašiniai, lietuvių išleisti 1919–1939 m. Vilniuje arba kitoje vietoje įvairiomis kalbomis, originalūs ir verstiniai autoriaus pavardės alfabetine tvarka. Nesant pavardei, spaudinys nurodomas pagal leidinio antraštę.

1. Abramavičius Vladas: Obraz współczesnej poezji litewskiej.
Vilnius, 1932 m., 14 psl.
„Kurjer Wileński“ atsp.
Spaustuvė Znicz.
2.   “   “   Regionalne poezje.
Vilnius, 1933 m. 67 p.
Sp. „Znicz“.
3.   “   “   Wybór najmlodszej poezji litewskiej.
Naugardukas, 1935 m., 118 p.
Sp. „Znicz“.
4.   “   “   Strony Nowogródzkie. Szkice
krajoznawcze z 25 ilustracjami.
Lyda, 1938 m., 136 p. + 25 iliustr.
Leid. „Ziemia Lidzka“.
5. Alseika Danielius: Lietuvių tautinė idėja istorijos
šviesoje.
Vilnius, 1924 m., 125 p.
Autoriaus leidinys.

-
6. “ “ Vytauto Didžiojo sumanymas vainikuotis Lietuvos karaliaus vainiku. Vytauto asmens ir jo politikos istorinė studija. Vilnius, 1924 m., 46 p.
7. “ “ Lietuvos unija su Lenkija Jogailos ir Vytauto Didžiojo laikais. Vilnius, 1927 m., 23 p. Liet. Mokslo draugijos leidinys.
8. “ “ Mokslo išradimai ir žmonių sveikata. Referatas. Vilnius, 1932 m., 24 p. Autoriaus leidinys. Sp. „Zorza“.
9. “ “ Vilniaus krašto lietuvių gyvenimas 1919–1934 metais. Vilnius, 1935 m., 180 p. Sp. „Zorza“.
10. “ “ Džiova. Kaip jos išsisaugoti ir su ja kovoti. Vilnius, 1936 m., 23 p. Liet. Sanitarinės Pagalbos Draugijos leid. Nr. 2. Sp. „Zorza“.
11. Angelas Sargas. Maldaknygė. Vilnius, 1927 m. Antroji laida 1929 m.
12. Angelėlis Sargas. Katalikų jaunuomenei maldų knygelė. Vilnius, 1929 m., 192 p. Antroji laida 1933 m. Sp. „Zorza“.
13. Antanavičius Vladimiras: Vytenis ir Gediminas 1294–1341. Vertimas iš rusų kalbos. Vilnius, 1921 m., 38 p. „Vilniaus“ laikr. leidinys.
14. Augustaitis Pranas: Lietuviybės elementai lenkų romantizme. Vilnius, 1921 m., 55 p. Laikr. „Vilniečio“ leid.
15. „Aušra“. 1883–1923 40-metinės „Ausros“ sukaktuvės. Vilnius, 1923 m., 47 p.

16. Baranauskas Antanas: Poezje litewskie z przed r. 1863.
Vilnius, 1921 m.
Iš lietuvių kalbos vertė S. Jablonskienė
ir M. Biržiška. „Mildos“ leid.
17. Basanavičius Jonas: Iš lietuvių gyvenimo 1915–1917 m. po
vokiečių jungu.
Vilnius, 1919 m., 20 p.
M. Šlapelienės leid.
18. “ “ Elementarinės algebros vadovėlis. Antroji
dalis.
Vilnius, 1919 m., 104 p.
19. “ “ Levas lietuvių pasakose ir dainose.
Folkloro studija su daugybe paveikslėlių.
Vilnius, 1919 m., 235 p.
20. “ “ Apie Trakų Pirygų tautystę ir jų atsikėlimą
Lietuvon. Etnologijos tyrinėjimas. I d.
Vilnius, 1921 m., 168 p.
21. “ “ Iš Trakų ir lietuvių mitologijos
smulkmenos.
Vilnius, 1921 m., 47 p.
22. “ “ Iš Palangos istorijos.
Vilnius, 1922 m., 52 p.
L. „Vilniečio“ leid.
23. “ “ Seniausias lietuvių kalbos paminklas.
Vilnius, 1923 m., 15 p.
24. “ “ Lietuvių Draugijos dėl karo
nukentėjusiems šelpti Centralis Komitetas
Vilniuje ir jojo veikimas labdarybės srityse.
Vilnius, 1924 m., 16 p. L. „Lietuvos Rytų“ I.
25. “ “ Spaudos 1864 metų uždraudimas, jojo pasekmės
ir reikšmė.
Vilnius, 1924 m., 24 p.
L. „Lietuvos Rytų“ I.
26. “ “ Iš Didžiojo Vilniaus seimo istorijos.
Vilnius, 1925 m., 23 p.

-
27. “ “ Dėliai Daidaliaus ir jojo labirinto.
Vilnius, 1925 m., 21 p.
Iš „Lietuvių Tautos“ 1.
28. “ “ Vilnius lietuvių dainose.
Vilnius, 1925 m., 76 p.
Iš „Lietuvių Tautos“ 1.
29. “ “ Dėliai Vasario 16 d. 1918 m. Lietuvos
Nepriklausomybės paskelbimo.
Vilnius, 1926 m., 19 p.
Iš l. „Vilniaus Aido“.
30. “ “ Iš senovės lietuvių mitologijos.
Vilnius, 1926 m., 24 p.
Iš „Lietuvių tautos“ 1.
31. “ “ Lietuvių raudos iš visur surinktos.
Vilnius, 1926 m., 89 p.
Iš „Lietuvių Tautos“ 1.
32. “ “ D-ro Jono Basanavičiaus autobiografija.
Vilnius, 1936 m., 195 p.
Liet. Mokslo Draugijos leid.
33. Basanavičius J. ir
Būga K. Apie senovės prūsų raštą ir Videvuto vėliavą
Vilnius, 1926 m., 20 p.
Iš „Lietuvių Tautos“ 1.
34. Basanavičius J. ir
Srba Ueber die Sprachverwandschaft der alten
Thraker und heutigen Litauer.
Vilnius, 1925 m., 23 p.
Iš „Lietuvių Tautos“ 1.
35. Bagdonas Juozas: Wileńszczyzna pod względem kulturalnym i
politycznym. Vertimas iš lietuvių kalbos.
Vilnius, 1921 m. 14 p.
L. „Dzwon Litwy“ 1.
36. Bažnytinė padėtis Vilniaus krašte dokumentų
šviesoje – La situation
religieuse de la region de Vilna dans la
lumière des documents.
Redagavo Juknevičius Antanas ir
kun. Viskantas Antanas.

- Laikinojo Vilniaus lietuvių Komiteto leidinys.
Vilnius, 1930 m., V+47+2 n. p. „Ruch“ sp.
(Leidinys konfiskuotas).
37. Bendorius Petras
ir Daugirdas Petras: Aritmetikos uždavinių ir pavyzdžių rinkinys.
II išleidimas.
Vilnius, (1919 m.), 95 p.
M. Šlapelienės knygyno leidinys.
38. “ “ Aritmetikos uždavinių ir pavyzdžių rinkinys.
II d., 2 laida.
Vilnius, 1920 m., 64 p.
M. Šlapelienės knygyno leidinys.
39. “ “ Aritmetikos uždavinių ir pavyzdžių rinkinys.
Pirmoji dalis. Trečias leidimas.
Vilnius, 1921 m., 95 p.
M. Šlapelienės knygyno leidinys.
40. “ “ Aritmetikos uždavinių ir pavyzdžių rinkinys.
Antroji ir paskutinė dalis.
Antras pataisytas leidimas.
Vilnius, 1921 m., 64 p.
L. „Litva“ leid.
41. Bergas Nikolajus: Litovskia piesni.
Vilnius, 1921 m., 18 p.
42. Biržiška Mykolas: Lietuvių dainų literatūros istorija. I d.
Vilnius, 1919 m., 118 p.
Liet. Mokslo d-jos leidinys.
43. “ “ Iš Mickevičiaus raštų. I d. Mokykloms parinko
M. Biržiška.
Vilnius, 1919 m., 246 p.
Liet. Mokslo d-jos leidinys. „Žaibo“ sp.
44. “ “ Lietuvių literatūros istorijos santrauka
Vilnius, 1919 m., 15 p.
„Švyturio“ b-vės leidinys.
45. “ “ Lietuvos istorijos pradžiamokslis. I d.
Vilnius, 1919 m., 109 p.

46. “ “ Liet. Mokslo d-jos leidinys. Sp. „Žaibas“. Lietuvos sukilimas 1794 m. Vilnius, 1919 m., 31 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
47. “ “ Skrół dziejów piśmiennictwa litewskiego. Vilnius, 1919 m., 68 p.
L. „Głos Litwy“ I. Sp. „Promień“.
48. “ “ Z pism A. Mickiewicza. Vilnius, 1919–1921 m., 247 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
49. “ “ Iš Mickevičiaus raštų. I d. Mokykloms parinko M. Biržiška. Vilnius, 1919 m., 246 p.
Liet. Mokslo d-jos leid. Sp. „Žaibas“.
50. “ “ Dainų atsiminimai iš Lietuvos istorijos. Vilnius, 1920 m., 142 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
51. “ “ Lietuvos geografija. Vilnius, 1920 m., 148 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
52. “ “ Na posterunku wileńskim. Cz. I. Vilnius, 1920 m., 130 p.
L. „Głos Litwy“ leid.
53. “ “ Na posterunku wileńskim. Cz. II. Vilnius, 1920 m., 159 p.
L. „Głos Litwy“ I.
54. “ “ Na posterunku wileńskim. Cz. III. Vilnius, 1920 m., 203 p.
L. „Echo Litwy“ I.
55. “ “ Dainos keliais. Vadovėliui bent kiek medžiagos. Vilnius, 1921 m., 118 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
56. “ “ Lietuvių literatūra Vilniaus universiteto metu. Vilnius, 1921 m., 70 p.
Liet. Mokslo d-jos I.

57. “ “ Obzor litovskoj literatury.
Vilnius, 1921 m., 22 p.
L. „Litva“ l.
58. “ “ Lietuvos geografija, I d.
Vilnius, 1921 m., 148 p.
Liet. Mokslo d-jos l.
59. “ “ Antoni Klement pisarz litewski w początku
w XIX. St. J. vertimas iš lietuvių k.
Vilnius, 1922 m., 63 p.
„Mildos“ leid.
60. “ “ Na posterunku wileńskim. Cz. IV.
61. “ “ Na posterunku wileńskim. Cz. V.
Vilnius, 1922 m., 92 p.
L. „Švyturys“ l.
62. “ “ Na posterunku wileńskim. Cz. VI.
Vilnius, 1922 m., 131 p. [7]
63. Biržiška Vaclovas:
(kun.) Z przeszłości i terażniejszości.
Vilnius, 1920 m., 64 p.
L. „Echo Litwy“ l.
64. Biržiškienė Bron.: Grammatika russkogo jazyka sostavlennaja po
novomu pravopisaniju 1917 g.
Vilnius, 1921 m., 72 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
65. Blonskis K.: Mokykla ir visuomenės tvarka.
Vertė J. G.
Liaudies Šviet. Kom. leid. Nr. 1
Vilnius, 1919 m., 24 p.
„Žaibo“ sp.
66. Borodinas Jonas: Botanikos vadovėlis. I d.
Morfologija ir anatomija. Vertė
J. Tonkūnas.
Vilnius, 1920 m., 130 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
67. Būdavas Stasius: Serce i kwiaty (Širdys ir gėlės). Tlum.
Z litewskiego Augustyn Litav. Steffen.
Kraków, 1937 m., 47 p.
Druk. „Powściągliwość i Praca“.

68. Cezaris Kajus Julius: Commentarii de bello Gallico. Lib. 1, D. 1. Vilnius, 1929 m., 36 p. + žemėlapis.
69. “ “ Galų karo užrašai. Kn. 1, D. 2. Vilnius, 1929 m., 66 p.
70. Cicėnas Jeronimas: Daugėliškiniai burtai. Vilnius, 1934 m., 31 p. Sp. „Zorza“
71. “ “ Dvaruos praėstos dienos. Vilnius, 1937 m., 190 p. L. „Vilniaus Žodžio“ I. Sp. „Zorza“.
72. Cicėnas Valerijonas: Vasiūnų kaimas. Monografijos bandymas. Švenčionys, 1936 m., 12 p. Atspaudas iš „Švietimo takais“ 1926–1936 m. Sp. „Zorza“ Vilniuje.
73. Cwieki (Aut. Kun. Pranas Čaglys?) Vilnius, 1921 m., 10 p. L. „Tania Biblijoteka Ludowa“.
74. Čėnas Pranas: Teisių patarimai. Reikalingiausių kasdieniam gyvenime civilinės teisės įstatymų atpasakojimas. Vilnius, 1937 m., 88 p. Autoriaus leid.
75. Čėpulis Stasys: Sveikata. Vilnius, 1938 m., 152 p.
76. “ “ Zmiany w obrazie krwi królików pod wpływem kwasu adenilowego i gwanilowego z uwzględnieniem bazofilii. Dizertacija. Vilnius, 1939 m., 47 p. Vilniaus u-to leid.
77. Čėpulytė Valerija ir Krinickaitė Mykolė: Išmakė. Trijų veiksmy komedija. (Tverečiaus tarmė) Vilnius, 1937 m., 95 p. Išleista P. Karoso lėšomis. Sp. „Zorza“
78. Čėbiras Kristupas: Dogmatika. Vilnius, 1921 m., 147 p. Liet. Mokslo d-jos leid.

- Antroji laida 1922 m. „Švyturio“
b-vės leid.
79. Čiurlionienė
(Kymantaitė) Sofija: Kalinys. Tikras Lietuvos istorijos
atsitikimas, skiriamas jaunuomenei
vaidinti.
Vilnius, 1919 m., 8 p.
80. Čyžauskas S.: Kas tai yra kooperatyvų sąjunga?
Versta iš baltarusių kalbos.
Vilnius, 1921 m., 8 p.
Vilniaus kooperatyvų sąjungos leid.
81. Damijonaitis Juozas: Trumpa lietuvių kalbos gramatika.
Ketvirtoji laida.
Vilnius, 1919 m., 119 p.
J. Zavadskio leid.
82. Daržovių ir šakniavaisių auginimas.
Vilnius, 1936 m., 62 p.
Liet. Ūkio d-jos leid. Nr. 3.
Sp. „Ruch“.
83. Daukantas Simanas: Jak walczyli dawni litwini.
R. Podbereckio versta iš lietuvių k.
Vilnius, 1921 m., 29 p.
L. „Głos Litwy“ leid.
84. Dėdė Genių: Trečioji konstitucija – bus pačios liaudies.
(Mintys apie konstituciją)
Vilnius, 1928 m., 15 p.
Liaudies bibliotekos I. Nr. 3
Sp. „Zorza“.
85. Defoe Daniel: Robinzono gyvenimas ir jo nelaimės.
Iš anglų kalbos vertė d-ras Jurgis
Šlapelis.
Vilnius, 1925 m., 205 p.
M. Šlapelienės knygyno leid.
Sp. „Ruch“ perspausdintas 1933 m.
86. D-ro Jono Basanavičiaus atminčiai.
Vilnius, 1928 m., 176 p. su iliustr.
Sp. „Ruch“.

87. Didžiulytė A.: Žvaigždžių eglutė. 2-jų veiksmų scenos vaizdelis.
Vilnius, 1919 m., 19 p.
L. Švietimo komisariato leid.
88. Dobilėlis B.
(Budrevičius Vincas): Mūsų elementorius. Iliustravo
Z. Urbonavičiūtė.
Vilnius, 1938 m., 80 p.
Sp. „Ruch“.
89. Dumas Aleksandras: Vilius Tell. Vertė Povilas Gaučys.
Vilnius, 1929 m., 37 p.
L. „Vilniaus Rytojus“ I.
90. Działalność Komisji Ewakuacyjnej Litewsko-Rosyjskiej w Wilnie.
Versta iš rusų kalbos.
Vilnius, 1920 m., 92 p.
L. „Głos Litwy“ I.
91. Elisonas Jurgis: Stuburinių gyvulių zoologija.
Vilnius, 1920 m., 92 p.
Lietuvos Mokslo d-jos leid.
92. Eucharistijos karžygių sąjungos įstatai.
Vilnius, 1935 m., 43 p.
Sp. „Ruch“.
93. Eucharistijos karžygių pareigos.
Vilnius, 1935 m., 4 nenum. p.
Sp. „Ruch“.
94. Fiyeberis G. ir Beras A.: Aritmetika suaugusiems. Vertė V. Biržiška.
Vilnius, 1920 m., 61 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
95. Fredro Aleksandras: Žvakutė užgavo. Vertė K. Alyta.
Vilnius, 1919 m., 24 p.
96. Gadovskis V.: Bažnyčios istorijos vadovėlis. I d.
Vertė kun. V. Zajančkauskas.
Vilnius, 1920 m., 109 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
97. “ “ Bažnyčios istorijos vadovėlis. II d.
Vertė kun. V. Zajančkauskas.
Vilnius, 1920 m., 98 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.

98. Gailestingoji Dievo Motina Aušros Vartuose
Vilnius, 1927 m., 32 p.
Sp. „Ruch“.
99. Galingas D. G.
(Sakavičius Vladimiras): Sprawa Dziennika „Litwy“ przed sądem
Okręgowym w Wilnie.
Vilnius, 1922 m., 35 p.
100. Garfunkel L.: Evrejskaja nacionalnaja avtonomija
v Litve.
Vilnius, 1920 m., 39 p.
L. „Litva“ leid.
101. Gečys Kazimieras: Źmudź.
Włocławek, 1933 m., 16 p.
Druk. diecezjalna.
102. “ “
Bractwa trzeźwości w diecezji
źmudzkiej w latach 1858–1864.
Dysertacja doktorska.
Vilnius, 1935 m. 223+3 nen. P.+2 ilustr.
Vilniaus universiteto leid.
Sp. „Zorza“.
103. Gerbiamajai kunigijai ir
Arkivyskupijos tikintiesiems sveikinimą
ir laiminimą (arkivysk. R. Jalbžikovskio
raštas).
Vilnius, 1929 m., 2 nen. p. Sp. „Ruch“.
104. Grybauskas Petras: Lenkijos teismų santvarka.
Vilnius, 1936 m., 60 p.
Autoriaus leid.
Sp. „Ruch“.
105. Gudėnas Mykolas: Švietimo takais.
1926–1936 m. L.M.S. Švenčionių
skyriaus 10 metų sukaktuvėms paminėti
jubiliejinis almanachas.
Švenčionys, 1936 m., 64 p.
L.M.S. Švenčionių skyriaus leid.

-
106. Herbačiauskas Juozas: Kur eini, lietuvi?
Vilnius, 1919 m., 16 p.
Autoriaus lėšomis.
107. “ “
Litwa i Polska. Rozważania na czasie.
Vilnius, 1921 m., 28 p.
L. „Dzwon Litwy“ leid.
108. “ “
Wilno i nie tylko o Wilno.
Vilnius, 1922 m., 42 p.
„Mildos“ leid.
109. Hugo Viktoras:
Amžių legenda.
Vertė A. Valaitis.
Vilnius, 1927 m., 132 p.
L. „Vilniaus Aido“ leid.
110.
Inteligentai arba parinktieji žmonės.
Vertė G. Žemkalnis.
Vilnius, 1920 m., 48 p.
M. Šlapelienės knygyno leid.
111. Jablonskis Jonas:
2. Lietuvių kalbos gramatika. Etimologija.
Vilnius, 1919 m., 243 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
112. “ “
Vargo mokykla. I.
Leidimas antras.
Vilnius, 1919 m., 174 p.
113. Jablonskienė Stefanija ir M. Biržiška:
Nowe czytanki. Część druga.
Zebrała Stefanija Jabłońska a uzupełnił
M. Birzyszka.
Vilnius, 1919 m., 64 p.
114. Jakučionis Augustas:
Kelias į šviesą. Elementorius.
Vilnius, 1919 m., 130 p.
115. Janulaitis Augustinas:
Chłopi litewscy w roku 1831.
Versta iš lietuvių kalbos.
Vilnius, 1921 m., 52 p.
L. „Dzwon Litwy“ leid.
116. “ “
Powstanie w Litwie 1863–1864 r.
Versta iš lietuvių kalbos.
Vilnius, 1921 m., 110 p.

117. “ “ Powstanie włościan szawelskich w roku 1769.
Versta iš lietuvių kalbos.
Vilnius, 1921 m., 48 p.
L. „Nowiny Wileńskie“ 1.
118. Janulė Kotryna: Darbo pradas Eiropos mokyklose.
Naujosios Eiropos pedagogikos priemonės pačių mokinių veiklumui sužadinti.
Vertė Vaižgantas.
Vilnius, 1919 m., 31 p.
Švietimo Liaudies Komisariato leid.
119. Jokūbauskas Jonas: Tautiniai santykiai Lietuvoje ligi Liublino unijos.
Versta iš lenkų kalbos.
Vilnius, 1921 m., 87 p.
L. „Vilnius“ leid.
120. Jaunasis bitininkas. Vilnius, 1937 m., 48 p.
Liet. Ūkio d-jos leid.
Sp. „Ruch“.
121. Jaunimui: Vilnius, 1932 m., 4 nen. p.
Sp. „Ruch“.
122. Juodvarnis (Vrublevskis Tadas): Uwagi o projekcie p. Hymansa.
Vilnius, 1921 m., 36 p.
L. „Nowiny Wileńskie“ 1.
123. Juškevičius A. ir Maceika J.: Vilnius ir jo apylinkės.
Vilnius, 1937 m., 255+6 nen.+3 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
Sp. „Ruch“ (Konfiskuotas).
124. Kacprzakas Martynas: Sveikatingumas kaimo pirkioje.
Iš lenkų kalbos išvertė J. Maceika.
Vilnius, 1938 m., 98+2 nen. p.
Sp. „Ruch“.
125. Kahnmeyer ir Schulze: Gamtamokslis aukštesniosioms mokykloms. Perdirbo dr. Hans Bongard.
Iš vokiečių k. vertė d-ras K. Jokantas.
Kaunas-Vilnius, 1921 m., 83 p.
„Švyturio“ b-vės leid.

126. Kaip kurti Jaunųjų ūkininkų kuopeles.
Vilnius, 1935 m., 22 p.
Liet. Ūkio d-jos leid. Nr. 2.
Sp. „Ruch“.
127. Kaip renkama seniūnijų, valsčiaus ir
apskritis tarybos?
(Aut. Budrevičiūtė-Šulijienė Ona)
Vilnius, 1938 m., 47 p.
L. „Vilniaus Žodis“ leid.
127. Kaip steigti vartotojų draugijas (kooperatyvas)?
Versta iš baltarusių kalbos.
Vilnius, 1921 m., 7 p.
Vilniaus Kooperatyvų Sąj. leid.
128. Kaip steigti Stefczyko kasą?
Vilnius, 1928 m., 15 p.
Liet. Ūkio d-jos leid.
Sp. „Ruch“.
129. Kanopka Juozas Živilė. Keturių veikslių drama pagal
(J. Bajoraitis): vieną lietuvių padavimą.
Vilnius, 1931 m., 35 p.
L. „Vilniaus Rytojus“ 1.
131. “ “ Judas Iskarijotas. Drama keturiuose
veiksmuose.
Vilnius, 1932 m., 44 p.
L. „Vilniaus Rytojus“ 1.
132. “ “ Dausų prieglobstyje. Fantastiškas
paveikslas.
Ponas Gudragalvis. Dviejų veikslių
komedija.
Vilnius, 1934 m., 32 p.+1 nen.
Perspausdinta iš l. „Literatūra ir Menas“.
Sp. „Ruch“.
133. “ “ Stebuklingas ragas. 3-jų veikslių pasaka.
Vilnius, 1935 m., 23 p.+1 nen.
L. „Vilniaus Rytojus“ leid.

134. Karazija Povilas: 1930 m. Vilniaus lobis. Lobio aprašymas, iliustruotas 39 lentelėmis. Vilnius, 1931 m., 39 p.+39 lentelės. Sp. „Ruch“.
135. Katalikų tikybos programa (pradedamosioms mokykloms) Vilnius, 1921 m., 4 p.
136. Kepalas Kazys: Chrestomatia latina. Lotynų kalbos chrestomatija. I dalis. Vilnius, 1922 m., 137 p. Liet. Mokslo d-jos leid.
137. “ “ Chrestomatia latina. Lotynų kalbos chrestomatija. II dalis. Vilnius, 1922 m., 124 p. Liet. Mokslo d-jos leid.
138. Kėkštas Juozas (Adamavičius Juozas): Toks gyvenimas. Lirika. Vilnius, 1938 m., 59+3 nen. p.
139. Klimas Petras: Lietuvių senybės bruožai. Vilnius, 1919 m., 169 p. Liet. Mokslo d-jos leid.
140. “ “ Lietuvos žemės valdymo istorija (iki lenkmečių). Vilnius, 1919 m., 65 p. Liet. Mokslo d-jos leid.
141. “ “ Litwa – jej mieszkancy i granice. Versta iš lietuvių kalbos. Vilnius, 1919 m., 41 p. L. „Głos Litwy“ 1.
142. “ “ Muravjovo laikmetis Lietuvos žemės ir žemininkų istorijoje. Vilnius, 1920 m., 27 p. Liet. Mokslo d-jos leid.
143. “ “ Litwa starożytna. Versta iš lietuvių kalbos. Vilnius, 1921 m., 147 p. L. „Nowiny Wileńskie“ 1. Sp. „Żaibas“.

144. Korolenko V.: Urvo vaikai. Apysaka.
Vertė A. Didžiulytė. Vilnius, 1919 m., 32 p.
L. Švietimo Komisariato leid.
145. Kropotkinas P.: Žodis jaunimui.
Laisvai vertė P. Šnekutis.
Vilnius, 1928 m., V+37 p.
Liaudies bibliotekos I. Nr. 2.
Sp. „Zorza“.
146. K. P. K.: Kunigas Silvestras Gimžauskas.
Vilnius, 1929 m., 16 p.
Sp. „Ruch“.
147. K. P. K.: Pirmieji lietuvių susirėmimai su totoriais.
Vilnius, 1929 m., 15+1 nen. p.
148. Kraševskis J. I.: Dajny, pieśni litewskie.
Przejrzane przez M. B-ką.
Vilnius, 1919 m., 49 p.
L. „Głos Litwy“ I.
149. “ “ Witoldowe boje.
Vilnius, 1920 m., 200 p.
L. „Głos Litwy“ I.
150. “ “ Lietuvių dainos.
Versta iš lenkų kalbos.
Vilnius, 1921 m., 58 p.
L. „Vilnius“ I.
151. Kraujalis Petras, kun: Trys dvasiškojo gyvenimo pagrindai
(P. Vieštautas) (Pagal M. Meschlerį S. J.)
Vilnius-Kaunas, 1921 m., 174 p.
„Švyturio“ b-vės I.
152. “ “ Šv. Kazimiero 400-metų jubiliejui
pagerbti.
Vilnius, 1922 m., 8 p.
„Švyturio“ b-vės I.
153. “ “ Šv. Kazimiero jubiliejaus iškilmės
Vilniuje 1922 m.
Vilnius, 1922 m., 16 p.

154. “ “ Dievui ir Lietuvai. Keletas bruožų iš krikščionybės praeities Lietuvoje. Vilnius, 1922 m., 30 p.
155. “ “ Trijų Kryžių kalnas. Vilnius, 1923 m., 8 p.
156. “ “ Trakų pilis ir jos likimas. Vilnius, 1924 m., 23 p.
157. “ “ Mokytoja. Vilnius, 1925 m., 14 p.
158. “ “ D-ro Jono Basanavičiaus laidotuvės. Vilnius, 1927 m., 20 p.
L. „Vilniaus Varpas“ I.
159. “ “ Lietuvių Švietimo Draugija „Rytas“. Vilnius, 1927 m., 46 p.
L. „Vilniaus Varpas“ I.
160. “ “ Pamokslas Aušros Vartų paveikslu vaikavimo dienai (Vilniuje 1927. VII.2). Vilnius, 1927 m., 7 p.
Sp. „Ruch“ I.
161. “ “ Lietuvių tautiniai valstybinis atgimimas. Vilnius, 1928 m., 21 p.
L. „Vilniaus Varpas“ I.
Sp. „Ruch“.
162. “ “ Vytautas Didysis, Lietuvos didis kunigaikštis, Čekijos karalius, Lenkijos karūnos globėjas, Rygos arkivyskupijos protektorius, Rusų žemių valdovas. Vilnius, 1930 m., 20 p.
163. Kraužlys Motiejus: Ruch spółdzielczy w Państwie Litewskiem. Vilnius, 1936 m., 114 p.
Vilniaus universiteto leid.
Sp. „Znicz“.
164. Krėvė Vincas: Skirgailo. Drama iz žizni Litvy XIV v. Vilnius, 1922 m., 105 p.
Izdatelstvo „Aurora“.

-
165. Krivickis M.:   Skaičiaus pradžiamokslis.
Laisvai vertė Esmaitis.
Vilnius, 1920 m., 76 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
166. Kruberis A. ir kt.:   Europos geografija.
Vertė A. Klimas.
Vilnius, 1919 m., 128 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
Antras leid. 1921 m.
167. “   “   Geografijos pradžia. II laida.
B. Masiulio pataisytas leidinys.
Vilnius, 1919 m., 124 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
Sp. „Žaibas“.
Trečias leid. 1920 m.
168. Kunigas Petras Kraujalis.
Vilnius, 1937 m., 120 p.
„Ryto“ d-jos leid.
169. Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto memorialas, įteiktas
Lenkijos vyriausybei 1923.IX.4
Varšuvoje.
Vilnius, 1923 m., 16 p.
Sp. „Motus“.
170. Lalis Antanas: Lenkų ir lietuvių kalbos žodynas.
Podręczny słownik polsko-litewski.
Vilnius, 1919 m., 331 p.
Antroji laida 1922 m.
J. Zavadskio sp.
171. Laumianskis Vladas: Žiupsnelis.
Naujas išleidimas.
Vilnius, 1920 m., 190 p.
Zavadskio sp. ir leid.
172. Ledoux P.:   Pirmosios pamokos iš gamtos mokslų. I d.
Vertė St. Matulaitis.
Vilnius, 1920 m., 80 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.

173. “ “ 50 prirengiamųjų pamokų iš gamtos mokslų.
II d.
Vertė iš lenkų k. St. Matulaitis.
Vilnius, 1921 m., 107 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
174. “ “ Pamokų gamtos mokslų pradžiai.
III ir IV d.
Vertė Esmaitis.
Vilnius, 1922 m., 144 p.
175. Lietuviški eilėraščiai.
Vilnius, 1937 m., 110+2 nen. p.
L. „Lietuviškas Baras“ l.
176. Lietuvių draugijos dėl karo nukentėjusiems šelpti instrukcijos
sričių, apskričių bei apylinkių komitetams ir komitetėliams.
(Vilnius, 1919 m.), 3 p.
177. Lietuvių Kreditinio Kooperatyvo aprėžtąja atsakomybe Vilniuje
įstatai. Statut Litewskiej Spółdzielni Kredytowej w Wilnie.
Vilnius, (1929 m.), 19+16 p.
178. Lietuvių Mokslo draugijos Vilniuje įstatai.
Vilnius, 1926 m., 18+12 p.
Sp. „Ruch“.
179. Lietuvių Mokslo draugijos Vilniuje įstatai.
Vilnius, 1937 m., 12+12 p.
180. Lietuvių politinių emigrantų protesto žodis. Nr. 1.
Vilnius, 1927.XII.4., 1 nen. p.
Sp. „Zorza“.
181. Lietuvių švento Kazimiero draugijos jaunimui auklėti ir globoti įstatai.
Vilnius, 1927 m., 8 p.
Sp. „Ruch“.
182. Lietuvių Sanitarinės Pagalbos draugijos ligoninė.
Vilnius, 1936 m., 24 p.
Liet. Sanitarinės Pagalbos d-jos leid.
Sp. „Grafika“.
183. Lietuvių Švietimo draugijos „Ryto“ įstatai.
Statut Litewskiego T-wa Oświatowego
„Rytas“ (Poranek).
Vilnius, (1928 m.), 11+12 p.

184. Lietuvių Ūkio draugijos įstatai.
Statut Litewskiego Towarzystwa Rolniczego
z siedzibą w Wilnie.
Vilnius, 1928 m., 16+16 p.
Sp. „Ruch“.
185. Lietuvių U.S.B. studentų balsas dėl Vilniaus arkivyskupo
R. Jalbrzykovskio politikos, taikomos lietuviams.
Vilnius, 1931 m. (Konfiskuotas).
186. Liubavskis M.: Lietuvos istorija ligi Liublino
unijos. I d.
Iš rusų kalbos vertė J. Sondeckis.
Vilnius, 1920 m., 86 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
187. “ “ Lietuvos istorija ligi Liublino
unijos. II d.
Iš rusų kalbos vertė J. Sondeckis.
Vilnius, 1922 m., 94 p.
- Maceika J.
(ž. Juškevičius A.).
188. Mackevičius Rapolas: Sulaukė.
(Br. Girinis) 5 v. baudžios laikų drama su epilogu
(Mirūnas) Vilnius, 1926 m., 64 p.
(J. Rimutis)
189. “ “ Kovoje už gimtąją kalbą.
Vilnius, 1929 m., 34 p.
L. „Vilniaus Rytėjus“ I.
190. “ “ Pilkieji didvyriai. I d.
Vilnius, 1929 m., 236 p. Autoriaus leid.
191. “ “ Pilkieji didvyriai. II d.
Vilnius, 1930 m., 240 p.
192. “ “ D-ras Jonas Basanavičius. Apybraiža.
Vilnius, 1930 m., 64 p.
193. “ “ Liepto galas. Mūsų laikų sodžiaus
gyvenimo apysakėlė.
Vilnius, 1931 m., 66 p.
Liet. Katalikų Blaivybės d-jos leid.

194. “ “   Laiškai jaunimui. 20 laiškų.
Vilnius, 1935 m., 45 p.
L. „Vilniaus Rytojus“ l.
195. “ “   Čia mūsų žemė. Apysaka.
Vilnius, 1935 m., 261 p.
L. „Vilniaus Rytojus“ l.
196. “ “   Ką daryti? Perskaitęs duok kitam.
Vilnius, 1935 m., 29 p.
197. “ “   Likimas.
Vilnius, 1935 m.
198. “ “   Kapinės. Apysaka.
Vilnius, 1935 m., 149 p.
L. „Vilniaus Rytojus“ l.
Sp. „Ruch“.
199. “ “   Sunkus kelias. Apysaka.
Vilnius, 1937 m., 265 p.
L. „Vilniaus Rytojus“ l. Nr. 9.
Sp. „Ruch“.
200. “ “   Tautinės mažumos.
Vilnius, 1937 m., 94 p.
Sp. „Ruch“.(Konfiskuotas).
201. “ “   Dvidešimts metų. 1918–1938.
Vilnius, 1938 m., 76+1 nen. p.
L. „Lietuviškas Baras“ l.
Sp. „Ruch“.
202. “ “   Teodoras Narbutas. Apybraiža.
Vilnius, 1939 m., 44 p.
203. Mačionis Augustinas: Ko skrendi, pilkas paukšteli?
Vilnius, 1936 m., 27 p.+2 žemėl.
L. „Vilniaus žodis“ l.
Sp. „Zorza“.
204. Maironis: Młoda Litwa. Poemat.
Iš lietuvių k. vertė S. Jabłońska.
Vilnius, 1920 m., 92 p.
L. „Echo Litwy“ l.

205. “ “ Gazie zbawienie? Libretto w 4-ch aktach.
Iš lietuvių k. vertė J. R.
Vilnius, 1921 m., 36 p.
L. „Nowiny Wileńskie“ 1.
206. “ “ Nasze niedole. Poemat w 5 częściach.
Iš lietuvių k. vertė St. J.
Vilnius, 1922 m., 176 p.
L. „Litwa“ 1.
207. Mašiotas Pranas: Kaip žmonės žemėje įsigalėjo.
Lengvi mokslo pasakojimai.
Vilnius, 1919 m., 44 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
208. “ “ Kiškiai. 5 pasakos vaikams.
Vilnius, 1919 m., 15 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
209. “ “ Ir aš mažas buvau.
Vilnius, 1919 m., 69 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
210. “ “ Žemosios matematikos istorija.
Vilnius, 1919 m., 55 p.
Sp. „Žaibas“.
211. “ “ Geometrijos uždavinynas.
Vilnius, 1919 m., 77 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
212. “ “ Plokštumos trigonometrija.
Vadovėlis vidurinei mokyklai.
Vilnius, 1919 m., 94 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
213. “ “ Trigonometrijos uždavinynas.
Vilnius, 1919 m., 48 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
214. Matjošaitis Stasys: Veidrodelis. Piešinių rinkinėlis
paišybos pradžiai.
Vilnius, 1921 m., 58 p.

215. “ “ Sakalėlis. Antrosios knygos skaityti pradžios mokyklai.
Vilnius, 1922 m., 136 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
216. “ “ Varpininkai. 4 veiksmų drama.
Vilnius, 1924 m., 32 p.
217. “ “ Lietuvos istorijėlė. Vadovėlis pradžios ir vidurio mokykloms.
Vilnius, 1931 m., 178 p.
Sp. „Ruch“.
218. Matulevičius J., vysk.: Mylimieji Kristuje.
Vilnius, 1923 m., 8 p.
219. Mažas giesmynas gegužio ir birželio maldos ir kasdieniai poteriai.
Vilnius, 1935 m., 160 p.
Šv. Kazimiero knygyno leid.
Arkidiecezijos sp.
220. Mečius S.: Trumpas žemės aprašymas.
Vertė J. Tubelis.
Vilnius, 1919 m., 160 p.
M. Šlapelienės knygyno leid.
221. Memorialas.
Vilnius, 1923 m., 16 p.
Laikinojo Vilniaus liet. Komiteto leid.
222. Menas ir Literatūra.
Vilnius, 1934 m., 104 p.
Liet. Meno ir Literatūros d-jos leid.
223. Mergaičių darbeliai.
Perspausdinta iš A. Tamošiūnienės.
Vilnius, 1938 m., 35 p.
L. „Lietuviškas Baras“ l.
224. Meulen Rz.
(Dr. R. von Meulen Rz.): Gamtos palyginimai lietuvių dainose ir raudose.
Iš vokiečių k. vertė M. Biržiška.
Vilnius, 1919 m., 105 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
Sp. „Žaibas“
225. Miciūtė Ona: Žiburiai pelkėse.
Vilnius, 1938 m., 84+2 nen. p.
Meno ir Literatūros d-jos leid.

226. Mikuckis J.: Auštant.
Vilnius, 1919 m., 67 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
227. Milda. Milda. Vytauto Didžiojo gimnazijos mokinių literatūros mėgėjų almanachas.
Vilnius, 1924 m., 157 p.
(Konfiskuotas).
Mirūnas (žr. Mackevičius R.)
Blaivininkų.....
Ant vienu pečių. Šimas oratorius.
II leidimas.
Vilnius, 1920 m., 16 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
228. Monologai: Metodikos etiudai. Skaitymai tėvams, pradedantiems dirbti mokytojams ir mokytojų kursams.
Vilnius, 1919 m., 141 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
229. Murka J.: Lietuvos Socialdemokratų organizacija užsienyje.
Vilnius, (1919 m.), 8 nen. p.
Sp. „Zorza“.
230. Nario knygelė Nowe czytanki. Cz. II.
Vilnius, 1919 m., 128 p.
Sp. „Švyturys“.
231. Nowe czytanki. Nusidėjėlių gynėja. Katalikų jaunuomenei maldų knygelė.
Vilnius, 1938 m., 192 p.
Sp. „Zorza“.
232. Nusidėjėlių gynėja. Gintarai. 2 veiksmų scenos vaizdelis.
Vertė K. J. B.
Vilnius, 1920 m., 15 p.
233. Omankovska A.: Tikybos pirmamokslis. Devintasis leid.
Vilnius, 1930 m., 32 p.
Sp. „Zorza“.
Dešimtas leid. 1937 m.
234. Paltarokas Kaz.:

235. Palukaitis J.: Žiburėlis. Pirmos po elementoriaus knygelės skaityti. Trečiasis pataisytas leidimas. Vilnius, 1920 m., 96 p.
236. Paprastieji Ūkio ratelio įstatai. Vilnius, (1928 m.), 2 nen. p. Sp. „Ruch“.
237. Pasakėčios. Rinkinėlis kalbos mokslui. Antrasis leid. Kaunas-Vilnius, 1921 m., 31 p. „Švyturio“ b-vės leid.
238. Pasigailėk mūsų, Viešpatie! Lietuvių katalikų maldų knygelė. Vilnius, 1931 m., 575 p. Liet. Kat. Veikimo Komiteto leid.
239. Pasikalbėjimas apie Dangų ir Žemę. Vertė iš svetimų kalbų P. A. Antrajam leidimui peržiūrėjo Pr. Mašiotas. Kaunas-Vilnius, 1921 m., 87 p. „Švyturio“ b-vės leid.
240. Pertraukti karoliai. Novelių rinkinys. Vilnius, 1938 m., 145 p. Liet. Meno ir Literatūros D-jos leid.
241. Pesis J.: Rozmówki polsko-litewskie. Lenkiškai-lietuviški šnekesėliai. 4 laida. Vilnius, 1920 m., 32 p.
242. “ “ Rozmówki polsko-litewskie z objaśnieniem wymwienia i alfabetu litewskiego. 5 l. Kraków, 1936 (1937) m. Sp. „Powściągliwość i Praca“.
243. Pičeta Vladimiras: Istorija Litovskogo Gosudarstva do Liublinskaj unii. Vilnius, 1921 m., 74 p. L. „Litva“ I.
244. Piliečiai: Baigusiame savo gyvenimą seime... Vilniaus ir Naugarduko krašto L.L.P. „Wyzwolenie“ valdyba. Vilnius, 1927 m., gruodžio mėn., 1 p. Sp. „Ruch“.

245. Piliečiai lietuviai: Nenormalūs santykiai tarp Lietuvos ir Lenkijos...
Vilnius, (1930 m.), 2 nen. p.
Sp. „Ruch“.
246. Pirmosios Vilniaus Vyru gimnazijos programa 1919–1920 mokslo metų.
Vilnius, 1920 m., 21 p.
247. Plečkaitis Jeronimas: Iš praeities.
Vilnius, 1938 m., 4 p.
Sp. „Polska Spółka Drukarzy“
248. Pleirytė-Puidienė Ona: Literatura lotewska
Versta iš lietuvių kalbos.
Vilnius, 1921 m., 23 p.
L. „Dzwon Litwy“ l.
249. Pogodinas A.: Drevnie litovcy.
Vilnius, 1920 m., 24 p.
L. „Litwa“ l.
250. “ “
Senovės lietuviai.
Vertė iš rusų kalbos J. Gr. /Grabauskas/.
Vilnius, 1921 m., 22 p.
L. „Vilnius“ l.
251. Polacy jesteśmy czy spolzczeni Litwini? Odpowiedź uczonych polskich.
(Paruošė Untulis Matas. Leidinys konfiskuotas, bet konfiskata panaikinta).
Vilnius, 1930 m., 16 p.
252. Poteriai ir giesmės. Poterių, dažniausiai giedamų giesmių gegužės ir birželio mėn. maldų vadovėlis.
Vilnius, 1930 m., 64 p.
Sp. „Zorza“.
253. Prawa Litwy do Wilna i Wileńszczyzny.
Memorjał litewski złożony w Brukseli 14 maja 1921 r.
Vilnius, 1921 m., 20 p.
L. „Dzwon Litwy“ leid.
254. Pševalskis J.: Plokštumos trigonometrija.
Vilnius, 1919 m.

255. “ “ Logaritmų knygos penkiaais dešimtainiais skaičiais. Vilnius, 1919 m., 128 p. Liet. Mokslo d-jos leid. „Švyturio“ b-vės leid.
256. Puida Kazimieras: Mirga. Dramat historyczny w 4 aktach. Vilnius, 1921 m., 34 p. L. „Nowiny Wilenskie“ 1.
257. Radziulis Vladas: Pirmais sparnais. Pirmoji eilėraščių knyga. Vilnius, 1936 m., 62 p. Autoriaus leidinys. Sp. „Ruch“.
258. “ “ Žingsniai gyveniman. Jaunųjų artojų dalios romanas. Vilnius, 1938 m., 192 p. Autoriaus leid. Sp. „Ruch“.
259. Randamonskis Andrius: Litewska krew. Vilnius, 1921 m., 58 p. L. „Straż Litwy“ 1.
260. “ “ Litwa współczesna. Vilnius, 1922 m., 118 p. „Mildos“ leid.
261. Rankvedis laiškams rašyti. Vilnius, 1920 m., 37 p.
262. Reclus Elisée: Žemė pasaulio erdvėje. Vertė iš rusų kalbos S. Matulaitis. Vilnius, 1921 m., 63 p. Liet. Mokslo d-jos leid.
263. Rimka Albinas: Ustrój gospodarczy w Litwie przed Wielką wojną. Badania statystyczne. Vertė iš lietuvių kalbos Vac. Biržiška. Vilnius, 1920 m., 120 p. L. „Głos Litwy“ 1.
264. “ “ Większe i drobne gospodarstwa rolne w warunkach zasady własności i

- władania wspólnego.
Versta iš lietuvių kalbos.
Vilnius, 1921 m. 51 p.
L. „Nowiny Wileńskie“ 1.
265. Rimutis J.
(ž. Mackevičius R.) „Ryto“ pradžios mokyklų programa. I dalis.
Vilnius, 1928 m., 24 p.
„Vilniaus Varpo“ 1. Nr. 5.
Sp. „Ruch“.
266. Robinzono gyvenimas ir jo nelaimės.
Iš anglų kalbos vertė J. Šlapelis.
Vilnius, 1925 m., 208 p.
M. Šlapelienės knygyno leid.
267. Romeris Mykolas: Litewskie stronnictwa polityczne.
Vilnius, 1921 m., 117 p.
L. „Nowiny Wilenskie“ 1.
268. Rubakinas: Karoliai ir žmonės. Senovės pasaka iš tolimųjų Rytų gyvenimo.
Laisvai vertė Aišbė (A. Kriščiukaitis).
Vilnius, 1919 m., 48 p.
L. Švietimo Komisarariato leid.
269. Ruokis V.: Chimijos vadovėlis. I d.
Vilnius, 1920 m., 208 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
270. “ “ Chimijos vadovėlis. II dalis.
Vilnius, 1920 m., 192 p.
271. Rusieckis A. M. ir Zarzeckis M.: Matematika. Vadovėlis pradžios mokyklos mokiniams. 4 skyrius.
Iš lenkų k. vertė V. Budrevičius.
Vilnius, 1932 m., 3 nen.+134+6 nen. p.
Kaz. Levkavičiaus sp.
272. Rusieckis P.: Dłaczego żołnierz polski przychodzi do Litwy.
Vilnius, 1921 m., 31 p.
273. Sakavičius Vladimiras:
(Galingas D. G.) Zarys literatury estońskiej
Vilnius, 1921 m., 24 p.
L. „Dzwon Litwy“ 1.

274. “ “ Gana tylėti! (Arba mūsų tautinio Vilniaus krašto veikimo skausmo balsas).
Vilnius, 1934 m., 16 p.
J. Gajevskio sp.
275. Sančurskis N.: Trumpa lotynų kalbos sintaksė
Vertė K. Kepalas.
Vilnius, 1919 m., 63 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
„Švyturio“ b-vės sp.
276. Sapniūnas V. U.
(ž. Uždavinyš Vincas) Saulė ir sveikata Druskininkuose.
Vilnius, (1939 m.), 16 p. su iliustr.
Sp. M. Latvia.
- Sinius Julius (ž. sk. Muzikos kūriniai).
277. Sirokomlė: Margis.
Vertė A. Valaitis.
Vilnius, 1936 m.
278. Skaitymų knyga (aut. Budrevičius Vincas ir Dasys Viktoras), I d.
Vilnius, 1938 m., 276+4 nen. p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
279. Skaitymų knyga (aut. Budrevičius Vincas ir Dasys Viktoras), II d.
Vilnius, 1938 m., 298+6 nen. p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
280. Skaitymų knyga (aut. Budrevičius V. ir Dasys V.), III d.
Vilnius, 1938 m., 300+IV+2 nen. p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
Sp. “Ruch“.
281. Skaitymų knygelė 3-jai pradžios mokyklos klasei paruošė Vilniaus mokytojų grupė vadovaujant Vandai Štein.
Lvovas, 1938 m., 188 p.
Państwowe wydawnictwo książek szkolnych.
J. Zavadskio sp. Vilniuje.
282. Skirmuntaitė Pagal Nemuną ir Baltiją istorijos apyaušryj.
Konstancija: II. Padavimai. Prieš Mindauginiai laikai.
Vilnius, 1921 (1922) m., 60 p.
L. „Vilnius“ l.

-
283. “ “ Pagal Nemuną ir Baltiją istorijos apyaušryje.
II d. Vertė Esmaitis.
Vilnius, 1922 m., 60 p.
L. „Vilnietis“ I.
284. Skruodys Jonas, kun.: Atstovų rinkimai Lietuvoje.
Vilnius, 1919 m., 29 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
285. “ “ Etika.
Vilnius, 1920 m., 140 p.
Liet. Mokslo d-jos I.
286. “ “ Religijų istorija.
Vilnius, 1920 m., 265 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
287. “ “ Religijos mokymo metodika.
Vilnius, 1920 m., 157 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
288. “ “ Laikymosi ir elgimosi taisyklės.
Vilnius, 1921 m., 46 p.
“Auroros“ leid.
289. “ “ Tarptautinė teisė.
Vilnius, 1921 m., 119 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
290. “ “ Tikyba pirmajam koncentruui.
Vilnius, 1921 m., 110 p.
„Auroros“ leid.
291. “ “ Dievakis. Istorinės dramos veikalėlis.
I d. Vilnius, 1922 m., 31 p.
II d. Vilnius, 1923 m., 42 p.
III d. Vilnius, 1923 m., 52 p.
IV d. Vilnius, 1926 m., 28 p.
292. “ “ Jogaila, Drama. I d.
Vilnius, 1923 m., 77 p.
293. “ “ Politikos ekonomija.
Vilnius, 1923 m., 41 p.
294. “ “ Teisės filosofija.
Vilnius, 1923 m., 50 p.

295. “ “ Atminimai. I d.
Vilnius, 1923 m., 168 p.
296. “ “ Atminimai. II d.
Vilnius, 1924 m., 185 p.
297. “ “ Biržis. Drama. I d.
Vilnius, 1924 m., 51 p.
II d. 1924 m., 26 p.
298. “ “ Auštras. Didelė Lietuvos atsiradimo poema.
Vilnius, 1925 m., 270 p.
299. “ “ Vaidila.
Vilnius, 1925 m., 219 p.
300. “ “ Tautosaka.
Vilnius, 1925 (1929) m., 98+V+1 nen. p.
Sp. „Ruch“.
301. “ “ Lietuvių kalbos senumas.
Švenčionys, 1932 m., 13 p.
S-lius (ž. Basanavičius Jonas).
302. Spis rzeczy w „Echu, Głosie I Dzwonie Litwy“ i „Wiadomościach
Wileńskich“ w roku 1920-ym zamieszczonych.
Vilnius, 1921 m., 76 p.
303. Sruoga Balys: Deivė iš ežero. Svanetų žemės legenda.
Vilnius, 1919 m., 31 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
304. “ “ Saulė ir smiltis. Eilėraščiai.
Vilnius, 1920 m., 156 p.
305. Stankevičius Matas: Augalų fiziologija.
Vilnius, 1920 m., 134 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
306. “ “ Botanika. I d. Bendroji dalis.
Vilnius, 1920 m., 100 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
Antroji laida 1921 m. „Švyturio“ b. l.
307. “ “ Botanika. II d. Sistematika.
Vilnius, 1920 m., 98 p.
Antroji laida 1921 m.
„Švyturio“ b-vės leid.

-
308. “ “ Negyvoji gamta. Oras, vanduo, žemė.
Vilnius, 1920 m., 89 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
309. “ “ Apie bites.
Vilnius-Kaunas, 1921 m., 68 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
310. “ “ Raktas pažinti augalams, kurie žydi
pavasaryje.
Vilnius, 1921 m., 106 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
311. “ “ Raktas pažinti augalams, kurie žydi vasarą.
Vilnius, 1921 m., 106 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
312. “ “ Zoologijos vadovėlis. I d. Gyvūnai
bestuburiai.
Vilnius, 1921 m., 136 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
313. “ “ Zoologijos vadovėlis. II d. Stuburiniai
gyvuliai.
Vilnius, 1921 m., 216 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
314. “ “ Žmogaus kūnas.
Vilnius, 1921 m., 84 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
Antroji laida 1921 m., 84 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
315. “ “ Biologijos vadovėlis.
Vilnius, 1924 m., 164 p.
316. “ “ Gera kiaulė ūkininkui pinigais.
Vilnius, 1929 m., 63 p.
M. Šlapelienės knygyno leid.
Sp. „Ruch“.
317. “ “ Pašariniai burokai. Ūkio konkursams
vadovėlis. Sutaisė [M. Stankevičius].
Vilnius, 1932 m., 59 p.
Sp. „Ruch“.

318. Statut Litewskiego Towarzystwa Dobroczytności w Wilnie, dawniej Litewskiego T-wa Pomocy ofiarom wojny.
Vilnius, 1928 m., 12+12 p.
319. Statut Litewskiego Towarzystwa Rolniczego z siedzibą w Wilnie.
Vilnius, 1928 m., 16+15 p.
320. Statut Litewskiego T-wa Oświatowego „Rytas“ (Poranek).
Vilnius, 1929 m., 12+11 p.
321. Statut Litewskiego Towarzystwa Oświatowego „Kultura“ w Wilnie.
Vilnius, 1929 m., 8+7 p.
Sp. „Zorza“.
322. /Statutas/ Vilniaus Lietuvių Sanitarinės Pagalbos draugijos statusas.
Vilnius, 1930 m., 13 p.
323. Sutvirtinimo sakramento knygelė.
Vilnius, 1927 m.
324. Šakenis Kazimieras: Fizika, I d. Mechanika – Šilima.
Vilnius, 1921 m., 142 p.
Liet. Mokslo d-jos I.
325. Šatrijos Ragana: Lietuvos senovės istorijos pasakos.
Vilnius, 1920 m., 91 p.
M. Šlapelienės knygyno leid.
326. Šepetienė Klara: Vokiečių kalbos skaitymai. II d.
Antriesiems ir tretiesiems mokslo metams.
Vilnius, 1919 m., 155 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
Bajevskio sp.
327. “ “ Vokiečių kalbos skaitymai. II d. Ketvirtiesiems ir penktiesiems Mokslo metams.
Žodynėlis – III d. priedėlis.
Vilnius, 1921 m., 88+52 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
328. “ “ Vokiečių kalbos skaitymai. IV d.
Vilnius, 1921 m., 307 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
329. “ “ Vokiečių kalbos žodynėlis, išverstas lietuviškai ir rusiškai.
Vilnius, 1922 m., 303 p.
„Švyturio“ b-vės leid.

330. “ “ Vokiečių kalbos veiksmažodžiai (ištrauka iš „Vokiečių kalbos skaitymų“).
Vilnius, 1921 m. (148–155 p.).
Liet. Mokslo d-jos leid.
331. Šepetytys Jonas: Vertimai „Vokiečių kalbos skaitymų“.
Išvertė iš vokiečių kalbos į lietuvių kalbą J. Š.
Vilnius, 1919 m., 39 p.
„Švyturio“ b-vės I.
332. “ “ Utopijos.
Vilnius, 1919 m., 21 p.
„Švyturio“ b-vės I.
333. “ “ Reformacijos istorija Lietuvoje. I d.
Vilnius, 1922 m., 80 p.
„Mildos“ leid.
334. Šikšnytis Marcelinas: Algebros teorija. M. Šikšnio redaguotas A. Smetonos vertimas iš vokiečių kalbos.
Vilnius, 1919 m., 143 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
335. “ “ Aritmetikos ir algebros terminų žodynėlis.
Vilnius, 1919 m., 47 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
336. “ “ Geometrija. Aukštesniųjų mokyklų vadovėlis. Planimetrijos I d.
Vilnius, 1919 m., 141 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
337. “ “ Geometrija. Aukštesniųjų mokyklų vadovėlis. Planimetrijos II d.
Vilnius, 1920 m., 141 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
Antroji laida 1921 m. „Švyturio“ b-vės I.
338. “ “ Elementarinė algebra. Sistematinis kursas. ir uždavinynas. I d.
Vilnius, 1921 m., 100 p.
„Švyturio“ b-vės I.
339. “ “ Geometrija. Aukštesniųjų mokyklų vadovėlis. II d. Stereometrija.

- Vilnius, 1921 m., 124 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
340. “ “ Elementarinė algebra. Sistematinis kursas ir uždavinynas. III d. Vilnius, 1925 m., 203 p. II laida 1926 m. Autoriaus leid.
341. “ “ Elementarinė algebra. Sistematinis kursas ir uždavinynas. II d. Vilnius, 1926 m., 260 p. Autoriaus leid.
342. “ “ Pražulnūs metmuo (erdvės figūrų brėžimo pagrindai). Vilnius, 1927 m., 50 p.+12 tab. Sp. „Ruch“.
343. “ “ Elementarinė algebra. Sistematinis kursas ir uždavinynas. I d. Bendrieji dėsniai ir pirmieji sveikųjų racionalinių tiekųjų veiksmi. IV l. Vilnius, 1930 m. 96 p. Sp. „Ruch“. Autoriaus leid.
344. “ “ Elementarinė algebra. Sistematinis kursas ir uždavinynas. II d. Sistematinis kursas ir uždavinynas. Reiškinių skaidymas dauginamaisiais, trupmenos, proporcijos, apibrėžtosios pirmojo laipsnio lygtys. Vilnius, 1930 m., 204+2 nen. p. Sp. „Ruch“.
345. “ “ Radikalų veiksmi. Antrojo laipsnio ir aukštesniųjų laipsnių lygtys. III leid. Vilnius, 1931 m., 200 p. Sp. „Ruch“. Autoriaus lešomis.
346. “ “ Kai kurie elementarinės algebros kurso papildymai. Kai kurių neapibrėžtumų aiškinimas. Kitoniškų kv. lygčių tyrinėjimo būdas.

- Vilnius, 1931 m., 63 p.
Sp. „Ruch“. Autoriaus leid.
347. “ “ Pastabos dėl mūsų vardų, pavardžių ir rašybos reformos.
Sp. „Ruch“.
Vilnius, 1933 m., 27 p.
348. Šlapelis Jurgis: Rusiškas lietuvių kalbos žodynas.
Litovsko-rusiskij slovar. I t. (A-J)
Vilnius, 1921–1926 m., 320 p.
M. Šlapelienės knygyno leid.
349. “ “ Lietuvių atstovo pareiškimas Vilniaus miesto taryboje.
Vilnius, (1927 m.), 2 p.
Sp. „Ruch“.
350. “ “ Lenkiškas lietuvių kalbos žodynėlis.
Krótki litewsko-polski słownik. (A-Dr).
Vilnius, 1929 m., 64 p.
Sp. „Ruch“.
351. “ “ Kirčiuotas lenkiškas lietuvių kalbos žodynas.
Słownik litewsko-polski akcentowany.
Vilnius, 1938 m., 4+544 p.
Sp. „Ruch“.
352. Švenčionių lietuvių gimnazija. 15-kos metų sukaktuvėms paminėti (1919–1934).
Vilnius, 1935 m., 47 p.
(Parašė R. Mackevičius pagal gimnazijos dir. Petraičio pristatytą medžiagą).
353. Švento Kazimiero Draugijos jaunimui auklėti ir globoti įstatai.
Vilnius, 1925 m., 8 p.
354. Šv. Mišios ir mišparai. (Vilnius), 1932 m., 48 p.
Vilniaus arkidiecezijos sp.
355. Taikos karalienė. Katalikų jaunuomenės maldų knygelė.
Vilnius, 1929 m., 192 p.
Sp. „Zorza“.
356. Tamulevičius Stasys: Lniarstwo w Litwie.
Vilnius, 1936 m., 29 p.+1 žemėl.

- Nakł. T-wa Injarskiego w Wilnie.
Sp. „Znicz“.
357. Tamulevičiūtė Paulė: Mano knygelė.
Varšuva, 1935 m., 161 p.
Państwowe wydawnictwo książek szkolnych.
Sp. J. Žydačevskio.
358. Tamutis Kazimieras: Darželis. Vadovėlis II pradžios mokyklos skyriui.
(Kurkutis K.) Vilnius, 1938 m., 195 p.
359. Taškūnas Vincas, kun.: Vilniaus Kalvarijos arba Kryžiaus Keliai.
Vilnius, 1932 m., 64 p.
L.-G. Katalikų Veikimo Komitetas leid.
Sp. „Ruch“.
360. Tautvilas Simanas: Mažas tikybos mokslas arba katekizmas.
Dovanėlė liaudies mokyklai.
Vilnius, 1921 m., 104 p.
M. Šlapelienės knygyno leid.
361. Tavo apgyniman. Katalikų jaunuomenės maldų knygelė.
Vilnius, 1929 m., 192 p.
362. Tegul bus pagarbintas Švenčiausias Sakramentas.
Vilnius, 1919 m., 176 p.
„Židinio“ b-vės leid.
363. Traktat pokojowy między Rosją a Litwą. Versta iš lietuvių kalbos.
Vilnius, 1920 m., 15 p.
L. „Wiadomości Wileńskie“ l.
364. 1883–1923. 40-metinė „Auszros“ sukaktuvės.
Vilnius, (1923 m.), 16 p.
Sp. „Motus“.
365. 1883–1923. 40-metinė „Auszros“ sukaktuvės.
Vilnius, (1923 m.), 47 p.
Sp. „Ruch“.
366. Ugoda między Rosją a Litwą.
Vilnius, 1921 m., 117 p.
367. Ugoda między Rosyjską Rzeczpospolitą a Litwą o trybie opcji
obywatelstwa litewskiego.
Versta iš rusų k.
Vilnius, 1921 m., 12 p.
L. „Dzwon Litwy“ l.

368. Untulis Bronius: Vadovėlis lietuvių kalbos pasimokyti.
Vilnius, 1920 m., 48 p.
M. Šlapelienės knygyno leid.
369. “ “
Visuotina istorija. Viduramžiai.
Vilnius, 1923 m., 338 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
370. “ “
Caius Julius Caesar. Commentarii de bello Gallico, liber primus. Įvadą, komentorius ir žodyną mokyklai paruošė Br. Untulis.
I d. tekstas, 36 p.
II d. žodynas ir komentoriai. 66 p.
Vilnius, 1929 m.
Untulis Matas (ž. Polacy jistesmy czy...).
371. Urboniukas Silvestras: 8 monologai.
Kaunas, 1929 m., 38 p.
„Scenos mėgėjo“ leid.
372. Uždavinys Vincas:
(Sapniūnas; V. U.)
Kova. Scenizuoti vaizdai.
Vilnius, 1925 m., 93 p.
373. V. S.:
Fašistai Lietuvą į pražutį stumia.
Vilnius-Kaunas, 1928 m., 30 p.
Sp. „Zorza“. Liaudies biblioteka, Nr. 5.
374. V. Z. V.:
Trys dešimtys margų. Sodžiaus gyvenimo vaizdelis. Vertė Ū. Sapniūnas.
Vilnius, 1924 m., 32 p.
375. Vadovėlis laiškam rašyti.
Vilnius, 1921 m., 50 p.
376. Vadovėlis laiškam rašyti. Antroji laida.
Vilnius, (1928?), 56 p.
Ptašeko leid.
377. Vaižgantas:
(Tumas Juozas)
Aplink Baltiją. Kas jau yra pajūryje ir kas dar norėtų ten būti.
Vilnius, 1919 m., 95 p.
„Švyturio“ leid.
378. “ “
Politikos ar visuomenės kunigų darbas?
Vilnius, 1919 m., 16 p.
„Švyturio“ leid.

379. “ “ Tiesiant kelią Lietuvos nepriklausomybei.
1916–1917 m.
Vilnius, 1919 m., 40 p.
380. “ “ Pragiedruliai. Antroji knyga. Vadūvų kraštas.
Vilnius, 1920 m., 291 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
381. Valaitis Antanas: Gabiųjų kaimo vaikų selekcija.
Šis leidinėlis skiriamas Vytauto Didžiojo
gimnazijos naudai.
Vilnius, 1930 m., 18 p.
Sp. „Zorza“.
382. “ “ Iš Lietuvių Mokslo Draugijos istorijos.
(Iš „Lietuvių Tautos“ IV kn. 3 sąs.)
Vilnius, 1932 m., 63 p.
Sp. „Ruch“.
383. “ “ Šimtas metų lietuvių periodinės spaudos.
Vilnius, 1932 m., 27 p.
(Iš „Lietuvių Tautos“).
384. “ “ Tarp praeities ir ateities.
(Perspausdinta iš „Menas ir literatūra“ Nr. 1)
Vilnius, 1934 m., 15 p.
385. “ “ Gyvybės ir darbo mįslė.
Daktaro Danieliaus Alseikos atminimui.
Vilnius, 1936 m., 15 p.
Autoriaus leid.
Sp. „Zorza“.
386. Van der Meulen Rz.: Gamtos prilyginimai lietuvių dainose ir
raudose.
Iš vokiečių kalbos vertė M. B-ka (Biržiška).
Vilnius, 1919 m., 105 p.
Liet. Mokslo D-jos leid.
387. Vasario 16 dienai (paskaita).
Vilnius, 1935 m., 2 nen. p.
Sp. „Ruch“.
388. Veleckas Kazimieras: Laikinojo Vilniaus Lietuvių komiteto
pirmininkui Ponui Konstantinui Stašiui
Vilniuje.

- Vilnius, 1934 m., 4 nen. p.
Manuskripto teisėmis.
J. Bajevskio sp.
389. Wybory w Misichkiszkach.
Vilnius, 1922 m., 8 p.
L. „Głos Litwy“ l.
390. Wichert-
Kajruksztisowa Julja:
Antologja poezji litewskiej
Wyboru celniejszych utworów dokonała...
z przedmową Artura Górskiego
Varšuva, 1939 m., XXXVI+280 p.
Wyd. Zw. Przyjaciół Litwy.
Druk. Salezjanska. Szkoła Rzem. dział graf.
391. Vidūnas:
Litwa w swej przeszłości i terażniejszości.
Vertė iš vokiečių kalbos Stef. Jabłonska
Vilnius, 1919 m., 60 p.
L. „Głos Litwy“ l.
391. “
Cienie przodków.
Vertė iš lietuvių k. Stef. Jablonskienė.
Vilnius, 1920 m., 124 p.
L. „Echo Litwy“ l.
393. “
Litva v jeja prošlom i nastojaščem.
Vilnius, 1921 m., 91 p.
L. „Litwa“ l.
394. “
Nasze zadanie.
Versta iš lietuvių kalbos.
Vilnius, 1921 m., 108 p.
L. „Straž Litwy“ l.
395. “
Drogi gwiazd.
Vilnius, 1922 m., 51 p.
„Mildos“ leid.
396. “
Dzwony morza.
Vilnius, 1922 m., 100 p.
L. „Głos Litwy“ l.
397. Vengrytė Janina:
Mrówki okolic Trok i Wilna.
Vilnius, 1933 m., 22 p., 3 tab. ir 1 žem.
Sp. „Znicz“.

- (Prace Tow. Przyjaciół Nauk w Wilnie,
Wydz. nauk matem. i przyrodn., t. 7).
398. Vienatinė darbo mokykla. Iš rusų kalbos vertė Esmaitis.
Vilnius, 1919 m., 40 p.
399. Vienuolis A.:
Ažuolas.
Vilnius, 1919 m., 41 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
400. “ “
Ofiara.
Vertė iš lietuvių k. L. Kasakaitis.
Vilnius, 1921 m., 20 p.
L. „Nowiny Wileńskie“ I.
Vieštautas P. (ž. Kraujalis P.).
401. Vileišytė Marija:
Z mojej palety.
Vilnius, 1921 m., 115 p.
402. Vilijos Kazys:
Apie tai, kaip Jurgis su Jonu pešėsi.
Hansas iš to uždarbiavo.
(Tikras gyvenimo vaizdelis, 1928 m.).
Vilnius, (1928), 29 p.
Sp. „Zorza“.
403. Vilniaus lietuvių gimnazija. 10-ties metų sukaktuvėms paminėti.
(Aut. Kun. Vincas Zajančkauskas).
Vilnius, 1925 m., 53 p.
404. Vilniaus Lietuvių Meno ir Literatūros draugijos įstatai.
Vilnius, 1932 m., 8 p.
Sp. „Ruch“.
405. Vilniaus Lietuvių Studentų sąjungos vakaro, suruošto š. m. vasario mėn.
15 d. (vietoj 16 d.) 10-ties metų Lietuvos Nepriklausomybės sukaktuvėms
paminėti programa.
Vilnius, 1928 m., 1 p.
Sp. „Ruch“.
406. Vilnietis:
Kodėl Lietuva bėdna? Rinkinys reikalingiausių
informacijų apie Nepriklausomos Lietuvos ūkį.
Vilnius, 1928 m., 16 p.
Sp. „Zorza“.

407. Viskantas Antanas: Wielki książe litewski Witold a unja horodelska. Vilnius, 1930 m., 25 p.
(Odb. Z „Ateneum Wilenskie“ r. 1930, t.7).
Sp. „Znicz“.
408. Viskantas Antanas: Konkordat litewski w zestawieniu z (kun.) konstytucją państwową i konkordatem polskim. Vilnius, 1933 m., 62 p.
409. “ “ Kražiai. Benediktynių bažnyčios gynimas nuo rusų valdininkų saualės. Vilnius, 1934 m., 31+2 nen. p.
(Atspaudas iš „Menas ir literatūra“. 1934 m. Nr. 1.).
410. “ “ Leonas Sapieha (1557–1633). Vilnius, 1937 m., 26+2 nen. p.
(Atspaud. iš „Lietuvių Tautos“, 1935 m. kn.5.).
Sp. „Ruch“.
411. Vrublevskis Tadas: Uwagi o projekcie p. Hymansa. (Juodvarnis) Vilnius, 1921 m., 36 p.
L. „Nowiny Wileńskie“ 1.
412. Zachertas M.: Trachoma. Vertė iš lenkų kalbos M. Karužaitė-Horodničienė. Vilnius, 1936 m., 14 p.
Liet. Sanit. Pagalbos d-jos leid.
413. Zajančkauskas Vincas: Evangelijos visų metų Nedėlioms ir (kun.) Šventėms skaitomos bažnyčiose iš sakyklos. Vilnius, 1920 m., 128 p.
„Švyturio“ b-vės leid.
414. “ “ Evangelijos visų metų Nedėlioms ir Šventėms skaitomos bažnyčiose iš sakyklos. Ewangelie na wszystkie Niedziele i Uroczystości roku kościelnego. Vilnius, 1920 m., 246 p.
415. “ “ Periodai lietuvių kalboje (Sintaksės Priedas). Vilnius, 1923 m., 16 p.
416. “ “ Lietuvių lietratūros vadovėlis (1400–1904). Vilnius, 1924 m., 192 p.

- Autoriaus leid.
Antroji laida 1925 m., 192 p.
Sp. „Ruch“.
417. Zajančkauskas Vincas: Lietuvių literatūros vadovėlis.
Pataisytas leid.
Vilnius, 1928 m., 174+2 nen. p.
Sp. „Ruch“.
418. Zakševskis Vincas: Naujųjų amžių istorija. Vertė
L. Noreika ir J. Pajaujis. I d.
Vilnius, 1920 (1921) m., 122 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
419. “ Vidurinių amžių istorija. Vertė
J. Pajaujis.
Vilnius, 1919 m., 208 p.
Liet. Mokslo d-jos leid.
420. Zarzeckis M.,
Rusieckis A. M.: Matematika. Vadovėlis pradžios mokyklos
mokiniam. 4 skyrius.
Iš lenkų kalbos vertė Vincas Budrevičius.
Vilnius, 1932 m., 3 nen.+134+6 nen. p.
K. Levkavičiaus sp.
421. Žemaitis J. ir
Motiejūnas J.: Naminių gyvulių gydymas.
Vilnius, 1938 m., 227+IV+1 nen. p.
L. „Lietuviško Baro“ leid.
Sp. „Ruch“.
422. Žemaitis Zigmas: O unją polsko-litewską.
Vilnius, 1920 m., 64 p.
L. „Echo Litwy“ l.
423. Ženevskij memorial o Litve.
Vilnius, 1921 m., 36 p.
424. Žilėnas Vincas: Dėl lietuviškos mokyklos (1905–1914).
Vilnius, 1935 m., 64 p.
L. „Vilniaus Žodžio“ leid.
Sp. „Zorza“.
425. Žitinevičius J.: Trečioji konstitucija bus pačios liaudies.
V.-K., 1928 m., 15 p.
Sp. „Zorza“.

426. Žukauskas Albinas: Laikai ir žmonės. Eilėraščiai.
Vilnius, 1938 m., 44+1 n. p.+tab.
L. „Vilniaus Žodis“ I.
Sp. „Zorza“.
427. “ “
Žemė plaukia į pietus. Novelės.
Vilnius, 1939 m., 206 p.
L. „Lietuviškas Baras“ I.

Kaip matyti, per tuos 20 metų išleista nemažai – 427 vienetai. Tačiau reikia pripažinti, jog ir šis skaičius nėra galutinis [8]. Į šį skaičių įeina 269 originalūs lietuviški leidiniai, 55 lietuvių išleisti lenkų kalba, 7 – rusų k., 6 – vokiečių k. ir kitomis kalbomis. Visumoje susidaro nemažai ir įvairaus turinio.

Nagrinėjant rašinių leidimo laiką, išryškėja keturi laikotarpiai: 1) nuo 1919 iki 1923 m., 2) nuo 1923 iki 1928 m., 3) nuo 1928 iki 1936 m. ir 4) nuo 1936 iki 1939 m.

Pirmas laikotarpis buvo derlingas. Po Nepriklausomosios Lietuvos atstatymo kūrybinis aktyvumas pasireiškė visose srityse. Vyko kova dėl Vilniaus ir Vilniaus krašto. Lietuvišku, lenkišku ir rusišku spausdintu žodžiu buvo žadinama tautinė gyventojų sąmonė. Be to, tuo metu trūko mokykloms lietuviškų vadovėlių. Juos ruošė savarankiškai arba vertė iš kitų kalbų, o išleisdavo dažniausiai Lietuvių Mokslo draugija.

Antras laikotarpis buvo kuklesnis. 1922 m., kai lenkų administracija ištrėmė iš Vilniaus daug lietuvių inteligentų, Vilnius neteko stiprių mokslinių pajėgų. Be to, po „Vilniaus seimo“ nutarimų, priskiriančių Vilniaus kraštą Lenkijai, Vilniaus padėtis ėmė stabilizuotis, cenzūra pasidarė akylesnė. Tai atsiliepė į lietuviškų leidinių mažėjimą.

Trečiame laikotarpyje išleista nedaug. Paveikė 1927 m. žiaurios, lietuviams taikomos retorsijos. Po 1928 m. padėtis truputį pagerėjo ir išliko tokia iki naujų retorsijų 1936–1938 m.

Ketvirtą laikotarpį apibūdina 1936 m. prasidėjusios represijos. Tačiau šiuo laikotarpiu lietuviškų spaudinių pasirodė daugiau. Tai siejama su lietuvių inteligentų padidėjimu Vilniuje. Per kelis ar keliolika metų išaugo nauja inteligentų karta, baigusi vidurines ir aukštąsias mokyklas. Dabar, uždarius lietuvių draugijas ir laikraščius, jaunesni inteligentai tapo bedarbiais ir galėjo daugiau laiko skirti rašybai.

Po 1938 m. kovo mėnesio politinių įvykių (ultimatumo) padėtis truputį pa-

gerėjo. Paskutiniai – 1939 metai – buvo mažiau vaisingi: lėmė nauji politiniai įvykiai ir neaiškus rytojus.

Turinio atžvilgiu šio laikotarpio leidiniai labai įvairūs. Juos sudaro istorinio ir politinio turinio spaudiniai, literatūriniai veikalai, kalbos dalykai ir vadovėliai, beletristiniai kūriniai, gamtos ir žemės ūkio rašiniai, matematikos vadovėliai, eilėraščiai, scenos veikaliukai. Mažiausiai pasirodė leidinių iš teisių ir filosofijos. Pats gyvenimas diktavo, ką rašyti ir kaip rašyti. Tokiu būdu tuometinė Vilniaus lietuvių spauda duoda tikrą lietuvių gyvenimo vaizdą.

Be paminėtų leidinių, Vilniaus lietuviai leido lietuvių ir lenkų kalbomis kalendorius. Jiems skiriamas atskiras straipsnis.

KALENDORIAI

Nuo 1919 m. iki 1939 m. išleisti Vilniuje kalendoriai galima suskirstyti į kelias grupes. Jie būtų tokie: 1) bendro pobūdžio kalendoriai, 2) ūkininkų kalendoriai, 3) sieniniai, nuplėšiamieji kalendoriai, 4) sieniniai kalendoriai-lapeliai ir 5) lietuvių kalendoriai, leidžiami lenkų kalba.

Šie kalendoriai, panašiai kaip laikraščiai bei kiti leidiniai, vaizduoja Vilniaus krašto lietuvių gyvenimą. Iš įdėtų straipsnių matyti, kuo lietuvių visuomenė domėjosi, kokios veikė draugijos, mokyklos įmonės ir kt.

BENDRO POBŪDŽIO KALENDORIAI

Bendro pobūdžio kalendoriai buvo leidžiami knygos pavidalo. Jų turinį sudarė grynai kalendorinės žinios ir įvairūs naudingi straipsniai. Tekstas dažnai būdavo pajavirinamas iliustracijomis. Kalendoriaus pabaigoje dažniausiai įdėta linksmi pasiskaitymai ir įvairios reklamos. Tokios rūšies kalendoriai pirmaisia čia ir minimi.

1919 metų Lietuvos kalendorius

Jis ėjo nuo 1907 m. Šis – 1919 metų kalendorius – buvo paskutinis. Jį redagavo Albinas Rimka, o išleido M. Šlapelienės knygynas, 74 p.

Mūsų Kalendorius. 1919 m.

Pirmas toks kalendorius buvo išleistas 1915 m., o šis buvo paskutinis. Jį redagavo Liudas Gira, o išleido „Žinynas“, 115 p.

Aušros Vartų kalendorius. 1919 m.

Sodžiaus ir miesto lietuvių

Katalikų šeimynoms dovanėlė

Pradėjęs eiti 1917 m., 1919 m. išėjo paskutinį kartą. Jį redagavo Liudas Gira, „Žinyno“ leidinys, 69 p.

Vytis. 1919 m. jaunimo kalendorius

Liudos Girios redaguotas, „Žinyno“ leidinys, 80 p.

Lietuvių kalendorius. 1919 m.

88 p.

Lietuvių kalendorius 1920 m.

88 p.

Lietuvių kalendorius 1921 m.

79 p. „Švyturio“ bendrovės leidinys.

Pradedant 1925 m., bendro pobūdžio kalendorius ėmė ruošti ir leisti literatas R. Mackevičius (Mackonis). Turbūt visi jie buvo spausdinti Vilniaus „Ruch“ spaustuvėje. Štai jie.

Vilniaus kalendorius 1925 m., 96 p.

Vilniaus kalendorius 1926 m., 144 p.

Vilniaus kalendorius 1927 m., 160 p.

Vilniaus kalendorius 1928 m., 125 p.

Vilniaus kalendorius 1929 m., 124 p.

Vilniaus kalendorius 1930 m., 128 p.

Vilniaus kalendorius 1931 m., 125 p.

Vilniaus kalendorius 1932 m., 137 p.

Vilniaus kalendorius 1933 m., 127 p.

Vilniaus kalendorius 1934 m., 123 p.

Vilniaus kalendorius 1935 m., 109 p.

Vilniaus kalendorius 1936 m., 110 p.

Vilniaus kalendorius 1937 m., 110 p.

Sekančiais metais bendrojo pobūdžio kalendoriai nebeprasirodė: juos pavadavo ūkininkų kalendoriai ir sieniniai.

ŪKININKŲ KALENDORIAI

Šios rūšies kalendoriai buvo leidžiami taip pat knygos pavidalo. Tokių išėjo nedaug. Štai jie.

1919 m. liaudies kalendorius
Kaimynas

Lietuvos ūkininkų ir ūkininkių patarėjas. Kalendoriaus redaktorius Liudas Gira. Išleido „Žinynas“, 68 p.

Ūkininkų kalendorius 1919 m.
93 p.
Redagavo jį A. Stulginskas⁹

Ūkininkų kalendorius 1920 m.
75 p.
Redagavo A. Stulginskas.

Po keliolikos metų pertraukos tos rūšies kalendorių leidimą pradėjo tęsti jauni agronomai vilniečiai: Mykolas Čibiras, Jonas Jankauskas ir Motiejus Kraužlys. Jiems talkininkavo vyresniosios kartos žemės ūkio specialistai ir studijuojantieji agronomiją studentai. Savo straipsnius dažniausiai pasirašydavo pavardėmis. Tokie kalendoriai pradėjo eiti nuo 1937 m., būtent:

Ūkininkų kalendorius 1937m., 283 p.
Ūkininkų kalendorius 1938 m., 304 p.
Ūkininkų kalendorius 1939 m., 294+2 n. p.

SIENINIAI KALENDORIAI

Nepavyko išaiškinti, ar Vilniaus lietuviai tuoj po Pirmojo pasaulinio karo leido šios rūšies kalendorius, ar ne. Lietuvių knygynuose Vilniuje tokių būta, bet jie buvo legaliai gauti iš N[epriklausomos] Lietuvos. Vėliau, 1936 m. prasidėjus retorsijoms, ši galimybė dingo. Reikėjo juos leisti vietoje. 1937 m. kalendorių redagavo Juozas Maceika ir Augustinas Burokas. Kitų metų ka-

⁹ A) Stulginskis, toliau t. p.

lendorius redagavo vienas J. Maceika. 1937 m. buvo išleista 5000 egz. tiražu, o kitais metais – po 10.000 egz. Vienoje lapelio pusėje buvo dedamos kalendorinės žinios, o antroje pusėje – įvairūs lengvi ir linksmi įvykiai. Tokių būta:

Sieninis Vilniaus kalendorius 1937 m.

Sieninis Vilniaus kalendorius 1938 m.

Sieninis Vilniaus kalendorius 1939 m.

Sieninis Vilniaus kalendorius 1940 m.

Sieniniai kalendoriai – lapeliai

Be paminėtų, kasdien nuplėšiamų, sieninių kalendorių, kai kurie laikraščiai kaip: *Vilniaus Rytojus* ir *Vilniaus Žodis* kartais leido vieno lapo sieninius kalendorius kaip priedą savo prenumeratoriams. *Vilniaus Rytojus* kartais leido vieno lapelio kišeninius kalendorėlius irgi kaip priedą savo prenumeratoriams. Juose buvo tik kalendorinės žinios.

LIETUVIŲ KALENDORIAI LENKŲ KALBA

Panašiai kaip po Didžiojo karo Vilniaus lietuviai leido laikraščius lenkų kalba, kilo reikalas leisti taja kalba ir kalendorius. Knygos pavidalo buvo išleisti šie kalendoriai:

Nasz kalendarz na rok 1921.

Laikraščio *Straż Litwy* leidinys, 75 p.

Nasz kalendarz na rok 1922.

„Mildos“ leidinys, 54 p. (Konfiskuotas).

Nasz kalendarz na rok 1923.

„Swiatło“ leidinys, 103 p.

Kalendarz „Straży Litwy“ na rok 1921.

Šis kalendorius buvo vieno lapo.

Nors tie kalendoriai buvo įvairių firmų išleisti, tačiau iš turinio matyti, kad juos ruošė ta pati redakcija.

Daugiausia kalendorių buvo išleista 1919 m. Vieni jų buvo jau nuo kelintų metų, tradiciniai, kiti – nauji. Nepavyko rasti žinių, ar 1922, 1923 ir 1924 m. neišleista kalendorių lietuvių kalba. 1937 m. išleista 3 kalendoriai. Nuo tų metų

Vilniaus kalendorius nebeprasirodė, nes jau pradėjo eiti *Ūkininkų kalendorius* ir *Sieninis Vilniaus kalendorius*. Pastarasis buvo labiausiai paplitęs.

Nors prieš 1939 m. bendras Vilniaus lietuvių kalendorių tiražas siekė 15.000 egz., tačiau ne kiekvienoje lietuvių troboje buvo savas kalendorius. Apytikriais duomenimis, jis buvo maždaug kas ketvirtoje sąmoningo lietuvių pastogėje.

MUZIKOS KŪRINIAI

Be knygų, brošiūrų ir įvairių smulkių leidinių, tuo laikotarpiu buvo išleista ir muzikos dalykų. Savo forma vieni jų mažai kuo skiriasi nuo knygų, kiti sudaro atskirą muzikos kūrinų grupę. Vienus ruošė muzikos specialistai, kitus – nediplomuoti. Jų darbas visais laikais buvo ir bus vertinamas. Šioje srityje pasireiškė šie žmonės.

- 1) Bieliauskas Pranas, kun.: Naujas bažnytinių giesmių rinkinėlis.
Vilnius, 1926 m., 48 p.
- 2) “ “ Varguolių dainos. Vilniaus krašto lietuvių
liaudies dainų tekstas ir melodijos.
Paruošė kun. Pr. Bieliauskas. 125 dainos.
Vilnius, 1936 m., 74+2 nen. p.
Vilniaus Lietuvių Labdarybės draugijos leid.
Sp. „Ruch“
- 3) “ “ Varguolių dainos. Iš Valkinyko apylinkėje
kun. Pr. Bieliausko užrašytų dainų
rinkinio mišriam chorui.
Vilnius, 1937 m., 15 p.
Išleido Valkinyko Stasys.
Sp. „Ruch“.
- 4) Brazys Teodoras, kun: Mūsų dainelės. Antroji dalis.
Vilnius, (1919 m.?), 2+50 p.
Išleido kun. P. Dogelis.
- 5) Galkauskas Konst.: Basanavičiaus atminčiai.
Vilnius, (1929 m.?), 8 p.
M. Šlapelienės knygyno leid.
Sp. „Ruch“.
- 6) “ “ Didvyrių lakūnų Dariaus ir Girėno
atminimui gedulinis maršas (be žodžių).

- Vilnius, 1935 m., 4 nen. p.
Išleista Petro Karoso lėšomis.
- 7) Sinius Julius: Dvi Švenčiausios Panelės Marijos garbei giesmės: Marijos vaikų himnas ir Jaunimas – gėlės. Mišriam chorui 25 metų kunigavimo sukaktį minėdamas Šv. P. M. garbintojams išleido kun. Pr. Bieliauskas. Vilnius, 1936 m., 4 nen. p. Sp. „Ruch“.
- 8) “ “ Dvi Viešpaties Jėzaus garbei giesmės mišriam chorui. Vilnius, 1937 m., 3 nen. p. Išleido kun. K. Gumbaragis. Sp. „Ruch“.
- 9) “ “ Aidai į dangų. 6 giesmės mišriam chorui. I sąsiuvinis. Vilnius, 1938 m., 16 p. Išleido kun. Vl. Varanavičius. Sp. „Ruch“.
- 10) “ “ Į amžinatvę lydint. Giesmė ir maldos prie ligonių ir mirusiųjų (kantička). Vilnius, 1938 m., 300 p.
- 11) “ “ Mano gimtinė. Išjoj bernelis. Čia tėvynė tavo. Kur sapnų grožybė (4 dainos). Vilnius, 1939 m., 8 p. Išleido Konstantinas Stašys.
- 12) “ “ Mūsų dainos. Vilnius, (1939 m.?), 55 p. „Lietuviško Baro“ leid. Sp. „Ruch“.
- 13) Tallat-Kelpša Juozas: Liaudies dainos mišrių balsų chorui. I–VIII sąs. Vilnius, 1919 m. „Švyturio“ b-vės leid.
- 14) Trumputis bažnytinis giesmynėlis. Vilnius, 1920 m., 16 p. Sp. „Žaibas“.

DAILĖS KŪRINIAI

Dailės kūriniai minimi todėl, kad buvo glaudžiai susiję su lietuvišku spausdintu žodžiu. Čia dailės kūrinių grupei priskiriami albumai, atvirukai, graviūros, paveikslai.

ALBUMAI

Albumėlis, pavadintas *Lietuvių mokyklos Vilniaus krašte* buvo išleistas 1934 m. Jame įdėta 148 lietuviškų pradinių mokyklų iliustracijos ir trumpas tekstas – mokyklų istorijėlės. Šį albumėlį redagavo ir išleido mokytojas Vincas Budrevičius. Albumėlio formatas 12,5x19,5 cm. Spausdintas „Ruch“ spaustuvelyje.

Antras albumėlis, pavadintas *Vilnius* su 15 atvirukų išėjo 1938 m. Jame atvaizduoti žymesni Vilniaus miesto pastatai – pilis, namai ir kai kurios bažnyčios. Jį redagavo Romualdas Bagdonas ir Antanas Stanelis, išleido laikraštis *Vilniaus Aušra*.

ATVIRUKAI

Lietuviški atvirukai buvo leidžiami Vilniuje įvairiais laikais. 1935 m. išleistuose atvirukuose atvaizduotas Vilniaus kraštas. Tai buvo spalvotas atvirukas-žemėlapis ir pavadintas *Vilniaus krašto žemėlapis*. Vietovardžiai parašyti lietuviškai ir sukirčiuoti. Jį paruošė Matas Untulis, o piešė Vladas Drėma.

Kiti atvirukai su lietuviškais tekstais buvo Marijos Šlapelienė knygyno išleisti 1938 m. Juose atvaizduoti kai kurie žymesni Vilniaus miesto pastatai.

GRAVIŪROS IR PIEŠINIAI

Grafikos srityje labiausiai pasireiškė Vladas Drėma. Keli jo raižiniai buvo išleisti subskripcijai kartu su kitų Vilniaus dailininkų darbais. Be to, daug jo raižinių tilpo įvairiuose Vilniaus lietuvių spaudiniuose.

Paminėtinas čia ypatingai vienas jo raižinys, susijęs su Švenčionių lietuvių gimnazijos uždarymu 1937 m. Šio raižinio atspaudai buvo išdalyti visiems besiskirstantiems į namus moksleiviams, kad prisimintų liūdną gimnazijos likvidavimo ir mokslo netekimo dieną.

Be Drėmos, kai kuriuos lietuviškus leidinius pailiustruodavo savo piešiniais dail. Sofija Urbonavičiūtė, Jokūbas Kazlauskas ir Antanas Butkus.

PAVEIKSLAI

Po Pirmojo pasaulinio karo pirmuosius paveikslius 1920 ir 1921 m. lietuviai leido mokyklų reikalams: 1920 m. Lietuvių Mokslo draugija išleido 56 paveikslius iš zoologijos srities, o 1921 m. „Švyturio“ bendrovė išleido dar 28 šios rūšies paveikslius. Panašiai buvo išleista paveikslų ir iš botanikos srities.

Vėliau ilgą laiką niekas nesiėmė paveikslų spausdinti. Tiktai 1930 m. vasario mėnesį Lietuvos kunigaikščio Vytauto paveikslą išleido laikraštis *Jaunimo Draugas* kaip dovaną prenumeratoriams, leidžiant to laikraščio 50-ąjį numerį.

1930 m. Vytauto paveikslą išleido ir Šv. Kazimiero draugija su įrašu – *Vytautas, Didysis Lietuvos valdovas 1392–1430 m.* Paveikslo dydis: 64×49 cm. (vaizdo – 44×33 cm.). Jį paruošė fotografas Antanas Atroška. Sp. „Ruch“ spaustuvė.¹⁰

Sumuojant visus leidinius pagal pavadinimus, gaunama tiek: lietuviškų periodinių leidinių (laikraščių) – 26, lietuviškų neperiodinių leidinių (laikraščių) – 18, vienkartinių leidinių (laikraščių) – 80. Iš viso – 124.

Periodinių leidinių (laikraščių) lenkų kalba išleista – 12, vienkartinių leidinių /laikraščių/ – 17. Visumoje – 29.

Periodinių leidinių (laikraščių) rusų kalba išleista – 2.

Tokiu būdu laikraščių pavidalo ir tikrų laikraščių išėjo 155 pavad.

Kaip jau matėme, knygų, brošiūrų ir kitų smulkių spaudinių išleista 427 pav., lietuviškų kalendorių nemažiau – 30, lenkiškų kalendorių – nemažiau – 4. Kartu tai sudaro nemažiau kaip 34.

Muzikos dalykų išleista apie 14, dailės kūrinių apie 90. Viską susumavus, gaunama apie 720 vienetų pagal pavadinimus. Tai vertingas lobis, ypač atsižvelgiant į tas sąlygas, kuriose teko jam išvysti saulės šviesą ir gyvuoti. Apie tas sąlygas pakalbėsime sekančiame skyriuje.

10 A) Toliau straipsnio mašinraščio 126 lape pateikiama trečia iliustracija: V. Drėmos raizinio 1919–1937. *Švenčionių lietuvių gimnazijai atminti* fotokopija. Po ja yra toks paaiškinimas: Likvidavus Švenčionių lietuvių gimnaziją, jos mokiniai, skirdamiesi su mokslu, gavo šias graviūras kaip relikvijas mokyklai prisiminti.

SPAUDOS VARŽYMAI

Kas jau buvo pasakyta apie Vilniaus lietuvių spausdintą žodį, iš dalies jau parodė ir tas kliūtis, su kuriomis lietuviškam spausdintam žodžiui teko susidurti. Tų trukdymų šaltiniai buvo keli. Jie čia ir minimi.

SPAUDOS NUOSTATAI

Nors spaudos įstatymas, vadinamas laikinuoju spaudos dekretu, buvo išleistas Lenkijoje 1919 m. vasario mėn. 7 d. (Dz. Pr. P. P. Nr. 14, poz. 186), tačiau Vilniaus krašte, kaip ir visose vad. Rytų žemėse dar kurį laiką veikė kiti nuostatai. Jie buvo išleisti 1919 m. liepos 17 d. ir savo griežtumu gerokai skyrėsi nuo aukščiau paminėto spaudos dekreto.

Be paminėtų nuostatų, lenkų administracijos organai duodavo spaudai įsakymus. Pirmas toks įsakymas buvo duotas 1919 m. – gerbti lenkų kariuomenės autoritetą. Vėliau ši sąvoka buvo išplėsta į lenkų valdžios organų bei lenkų tautos gerbimą.

Nuo 1919 m. liepos 20 d. palietė Vilniaus lietuvių spaudą generolo Šeptyckio įsakymas įvesti jo žinioje esančioje zonoje prevencinę cenzūrą. Nuo to laiko iki bolševikų atėjimo laikraščiai išeidavo su atžymėjimu „cenzūros leista“.

1920 m. liepos 14 d. bolševikams užėmus Vilnių, pradėjo veikti jų įsakymai, kurie palietė ir spaudą. Netrukus revoliucinio komiteto įsakymu buvo sustabdyta *Nepriklausomoji Lietuva*, o vėliau ir *Echo Litwy*. Sąlygos pagerėjo tik tuomet, kai Vilniuje įsikūrė lietuvių Karo Komendantūra, kurios globoje lietuvių laikraščiai galėjo laisviau eiti. Visiškos laisvės susilaukė lietuvių spauda tik tuomet, kai lietuviai tapo tikrais miesto šeiminkais.

1920 m. spalio 9 d. lenkams užėmus Vilnių antrą kartą, ankstyvesni spaudos nuostatai neteko galios. Spaudą ėmė reguliuoti gen. Želigovskio ir Laikinosios Valdomosios Komisijos įsakymai, kol 1921 m. sausio mėn. 25 d. buvo paskelbti spaudos nuostatai. Šiuos nuostatus papildė tų metų balandžio mėn. 1 d. Vidurinėsios Lietuvos vyriausiosios kariuomenės vadovybės ir Laikinosios Valdomosios Komisijos dekretas. To pasėkoje lietuvių laikraščiai susilaukė dažnų konfiskavimų ir sustabdymų.

Pagaliau, kai 1922 m. kovo mėn. 24 d. Lenkijos steigiamasis seimas nutarė prijungti Vilniaus kraštą prie Lenkijos, pradėjo veikti 1919 m. vasario 7 d. bendras Lenkijos Laikinis spaudos dekretas, kuris galiojo net iki 1938 m. Šių metų lapkričio 21 d. išėjo naujas spaudos įstatymas (Dz. U. R. P. Nr. 89, poz.

608), kuriuo buvo panaikinti anksčiau veikę nuostatai. Tačiau naujam spaudos įstatymui neilgai teko gyvuoti.

Apie lenkų spaudos nuostatus reikia pasakyti tai, kad jie šalia savo griežtumo, turėjo nemažai ir liberališkumo. Iš laikraščių leidėjų netgi nebuvo reikalaujama tinkamo išsilavinimo, todėl ir lietuvių laikraščius dažnai pasirašydavo vieni žmonės, o faktinai redaguodavo visai kiti. Suprantama, kad tokie nuostatai buvo sudaryti sąmoningai, parodyti pasauliui Lenkijos demokratiją. Visai kitoks buvo spaudos nuostatų interpretavimas.

KONFISKAVIMAI

Net liberališkiausiam įstatymui esant, visuomet galima jį interpretuoti pagal reikalą. Taip ir čia būta. Lietuvių laikraščius pradėta konfiskuoti ne tiktai už lenkų kariuomenės ar administracijos organų įžeidimą, bet ir už bet kokią jiems nepalankią žinią. Sunku čia visus konfiskavimų atvejus aprašyti, juo labiau per visą tą 20 metų laikotarpį. Čia teks apsiriboti tik paskutiniojo laikotarpio būdingesniais pavyzdžiais, kurių joks įstatymas negali pateisinti [9].

1936 m. prasidėjus retorsijoms, atėjo sunkiausias periodas ir lietuviškam spausdintam žodžiui. Kiekviename drašiau pasakytame sakinyje stengtasi įžiūrėti valdžios organų negerbimas, vienos tautybės gyventojų prieš kitą kursytymas. Lenkijos teritorijos dalies atplėšimas, neteisingų žinių skleidimas ir t. t. Už visa tai spauda buvo konfiskuojama. Nors teismas dažniausiai konfiskavimo nepatvirtindavo ir konfiskuotą leidinį nusprendavo grąžinti, vis tiek laikraštis turėdavo nuostolių: pati byla brangiai atsiedavo ir išteisintas leidinys nustodavo aktualumo.

Tokios sąlygos vertė labai atsargiai rašyti. Tačiau kartais ir didžiausias atsargumas negelbėjo, nes konfiskavimų pagrindas būdavo iki nesąmonių. Pavyzdžiui, 1936 m. sausio mėn. 13 d. Vilniaus miesto storastija pasikvietė visų lietuviškų laikraščių redaktorių ir pranešė, kad už pavartotus posakius *Nepriklausomoji Lietuva* ir *Vilniaus kraštas* laikraščiai busią konfiskuojami.

Atrodo, kad administracijos organų samprotavimas buvęs toks: vartojant „Nepriklausomosios Lietuvos“ posakius, sąmonėje galinti kilti ir „Priklausomos Lietuvos“, atseit, okupuotos Lietuvos sąvoka. Panašiai galį būti, vartojant „Vilniaus krašto“ posakius.

Administracijos organai neatkreipė dėmesio į tai, kad šie posakiai per 20 metų buvo vartojami ir niekad nekvestionuojami, kad panašius posakius vartojo ir lenkai, vadindami savo valstybę „Nepriklausomąja Lenkijos valsty-

be“ (Niepodległe Państwo Polskie, Niepodległa Polska), neturėdami galvoje, kad kur nors kitur galėtų būti okupuota Lenkija. Panašiai vadino ir Vilniaus kraštą: „Vilnija“ (Wileńszczyzna), „Vilniaus žemė“ (Ziemia Wileńska). Kuo šios sąvokos skiriasi nuo „Vilniaus krašto“ sąvokos, turbūt, nė patys administracijos organai nežinojo. Bet kai po to išpėjimo *Lietuviškas Baras* pavartojo žodžius „Vilniaus kraštas“ ir už tai buvo konfiskuotas, miesto teismas 1936 m. spalio 9 d. redaktorių išteisino, nors įsakymas vis tiek nebuvo atšauktas.

Laikraštis *Jaunimo Draugas* buvo konfiskuotas už tai, kad viršelio vinjetėje įdėjo Kudirkos žodžius: „Kelkite, kelkite“. Ta vinjetė buvo vartojama be jokių įtarimų nuo 1937 m. pradžios. Tiktai 6 nr. įžiūrėta lietuvių šaukimas „sukiliman“ prieš lenkus. Tas pats numeris buvo konfiskuotas ir už tai, kad ryšium su vasario 16 d. Lietuvių Tautos švente įsidėjo Lietuvos prezidento A. Smetonos atvaizdą. Inkriminuota taip pat vinjetė *Broliai lietuviai*, kurioje įžiūrėta, jog iš viso pasaulio lietuvių gyvenimo Vilniaus lietuvių gyvenimas esąs sunikusias.

Įdomus konfiskavimas buvo palietęs *Jaunimo Draugą* dar anksčiau – 1936 m. Jo trečio numerio viršelyje buvo įdėtas prieš Velykas, Didžiosios savaitės proga, nukryžiuotojo Kristaus atvaizdas su parašu: „Per Golgotą atsikėliman“. Šiame vaizdelyje cenzūra įžiūrėjo Vilniaus lietuvių kančių analogijos interpretavimą ir laikraštį konfiskavo.

Tai būdingesni konfiskavimai. Kiti taip pat įdomūs. Jie paliesdavo visus tuo metuėjusius lietuvių laikraščius. Jų išsamesniam aprašymui reikėtų atskiros platesnės studijos.

Vis dėlto bendras konfiskavimų skaičius nebuvo didelis. 1936 m. *Vilniaus Rytąjus* buvo konfiskuotas 11 kartų, o 1937 m. – 8 kartus. Per tuos pačius dvejus metus *Jaunimo Draugas* buvo konfiskuotas 4 kartus. Tai buvo visi jo konfiskavimai nuo 1926 m. Palyginus, netgi kai kurie lenkų opoziciniai laikraščiai (pav. *Słowo*) dažniau buvo konfiskuojami, tačiau jie sustabdyti nebuvo. Lietuvių gi laikraščiai po šių konfiskavimų buvo sustabdyti.

Pasirodžiusių 1936–1938 m. kitų lietuviškų leidinių dalis taip pat buvo konfiskuota. 1937 m. *Lietuviško Baro* išleisti *Lietuviški eilėraščiai* buvo konfiskuoti už kai kuriuos Maironio eilėraščius (*Jaunimo giesmę, Trakų pilį* ir kt.). R. Mackevičiaus knygutė *Tautinės mažumos* tais pačiais metais buvo konfiskuota už visą turinį. Ad. Juškevičiaus ir J. Maceikos vadovas po Vilnių – *Vilnius ir jo apylinkės* – tuo pačiu laiku konfiskuotas už kai kuriuos posakius, iliustracijas, lietuviškus vietovardžius ir lietuviškus gatvių pavadinimus, inkriminuojama lenkiškų vietovardžių lietuvinimas: kodėl upė „Neris“, o ne

„Vilija“; kodėl „Pušų“ gatvė, o ne „Sosnowa“ ir t. t. Nors šios paskutinės konfiskatos teismas nepatvirtino, tačiau leidinys buvo sunaikintas.

Taip atrodo būdingesni konfiskavimai. O dabar pakalbėsime apie laikraščių sulaikymą.

SUSTABDYMAI

Laikraščių ir periodinių leidinių skyriuje paminėta, kokie laikraščiai, kieno ir kada buvo sustabdyti. Čia būsiąs tiktai bendras sustabdymų apibūdinimas.

Pirmas lietuviškų laikraščių sustabdymas įvyko 1920 m., bolševikams užėmus Vilnių. Vėliau, lenkams užėmus Vilnių, prasidėjo labai dažni sustabdymai. Pasikėsinimai prieš lietuvišką spausdintą žodį, dažniausiai įvykdavo ryšium su svarbesniais lietuvių gyvenimo įvykiais. Ir taip: po 1922 m. gegužės mėn. 28 d. šv. Kazimiero 400 metų kanonizavimo jubiliejaus iškilnių birželio 1 d. buvo sustabdyti visi lietuvių laikraščiai. 1923 m. lietuviškoji spauda buvo sustabdyta ryšium su *Auszros* 40 metų sukakties minėjimu ir Vilniaus įkūrimo 600 metų sukaktimi. 1924 m. vėl kirstas smūgis, paminėjus lietuviškos spaudos atgavimo 20 metų sukaktį ir pn. Tiktai nuo 1925 m. padėtis stabilizavosi ir išliko iki 1937 m.

Po ilgesnės pertraukos grįžo seni sustabdymų procesai. 1937 m. rugsėjo mėn. 28 d. *Vilniaus Rytojas* 76 (866) nr. buvo įdėta korespondencija iš Vasiūnų (Švenčionių apskr. Tverėčiaus vals.), kurioje pasakyta, kad tų metų rugsėjo 14 d. Vasiūnų kaimo gyventojas Stasys Gruzdys buvo pakviestas valsčiaus įstaigon, kuriam pasiūlyta pakeisti pavardę „Gruzdys“ į „Grudz“, tačiau Gruzdys nesutiko. Už tą korespondenciją *Vilniaus Rytas* buvo konfiskuotas ir 1937 m. spalio 21 d. Vilniaus Apygardos teismo neviešame posėdyje sustabdytas.

Po 1937 m. vasario 12 d. *Jaunimo Draugo* konfiskavimo Vilniaus Apygardos teismas tų metų kovo 11 d. neviešame posėdyje taip pat nutarė ir šį laikraštį sustabdyti. Pažymėtina tai, kad *Jaunimo Draugas* buvo sustabdytas, nors teismas nebuvo patvirtinęs nė vieno jo konfiskavimo.

Sustabdžius šiuos populiariausius laikraščius, daryta žygių naujiems laikraščiams leisti. Kokie tų pastangų rezultatai, matysime žemiau.

DRAUDIMAS NAUJUS LAIKRAŠČIUS LEISTI

Sustabdžius *Vilniaus Rytą*, įvairūs asmenys prašė leidimo naujam laikraščiui. Tų laikraščių pavadinimai projektuoti tokie:

<i>Diena</i>	– 1937.X.29	– Antanas Jurkevičius
<i>Balsas</i>	– 1937.XII.1	– Kristupas Čibiras
<i>Puslapiai</i>	– 1937.XII.14	– Silvestras Urbonavičius
<i>Mintis</i>	– 1938.I.20	– Liudvikas Cicėnas
<i>Atbalsiai</i> arba <i>Žinios</i>	– 1938.II.19	– Liudvikas Cicėnas
<i>Aidas</i>	– 1938.IV.19	– Liudvikas Cicėnas

Į paskutinę deklaraciją L. Cicėnas gavo teigiamą atsakymą ir pirmas *Aido* numeris išėjo 1938 m. balandžio 29 d.

Sustabdyto *Jaunimo Draugo* vietoje buvo įteiktos storastijai deklaracijos šiems laikraščiams leisti:

<i>Šviesa</i>	– 1937.III.25	– Emilijonas Paukštė
<i>Mūsų Gairės</i> arba <i>Mūsų Takas</i>	– 1937.IV.31	– Emilijonas Paukštė
<i>Švyturys</i>	– 1937.IV.9	– Vincas Umbrasas
<i>Jaunimo Balsas</i>	– 1938.IV.11	– Jonas Matonis
<i>Jaunimo Žingsniai</i>	– 1938.IV.25	– Jonas Matonis
<i>Jaunimas</i>	– 1938.V.5	– Jonas Matonis
<i>Mūsų Draugas</i>	– 1938.V.19	– Augustinas Burokas
<i>Jaunimo Dienos</i>	– 1938.V.18	– Antanas Panavas
<i>Vagos</i>	– 1938.VI.9	– Antanas Panavas
<i>Jaunimo Kūryba</i>	– 1938.VI.20	– Vincas Kuolaitis
<i>Mūsų Gairės</i> arba <i>Mūsų Takas</i>	– 1938.VII.12	– Emilijonas Paukštė
<i>Jaunimo Banga</i>	– 1938.VII.14	– Emilijonas Paukštė
<i>Švyturys</i>	– 1938.VIII.17	– Vincas Umbrasas
<i>Jaunimo Kelias</i>	– 1938.IX.22	– Augustinas Burokas

Daugiau deklaracijų nebuvo įteikta, nes pažadėta paskutinę patenkinti. Dar praėjo daug laiko, kol A. Burokas gavo sutikimą *Jaunimo Keliui* leisti. Jo pirmas numeris išėjo 1939 m. gegužės 19 d.

Duodama neigiamą atsakymą, Vilniaus miesto storastija motyvuodavo jį tuo, kad kažkas kitas jau anksčiau yra įteikęs deklaraciją to paties pobūdžio ir pavadinimo laikraščiui leisti [10]. Gavus tokį atsakymą, mėginta laikraščio pobūdį ir pavadinimą pakeisti., tačiau nieko iš to neišdavo: vis atsirasdavo kažkas ankstyvesnis. Kartais buvo pateikiama storastijai pasirinkti keli pavadinimai, bet ir tai negelbėjo. Storastija buvo išdirbusi atsakymų šabloną, pagal kurį, visiems vienodai atsakydavo. Tokiu būdu kartais atsirasdavo humoristinių dalykų. Pavyzdžiui, L. Cicėnas 1938 m. sausio 20 d. prašė leidimo tik laikraščiui *Mintis*, o storastija uždraudė leisti ne tik tai laikraštį, bet ir priedus,

kurių neprašė. Panašiai uždrausta J. Matoniui leisti laikraštį *Jaunimas* su priedais, kurių jis taip pat nebuvo prašęs.

Į A. Panavo prašymą laikraščiu *Jaunimo Dienos* leisti storastija atsakė, kad prašymas būsiąs svarstomas, įmokėjus žyminio mokesčio 5 zlotus. Mokestį sumokėjus, gautas tais pačiais motyvais paremtas neigiamas atsakymas.

1937 m. kovo 25 d. Em. Paukštė buvo įteikęs prašymą *Šviesai* leisti. Kadangi storastija, motyvuodama tuo, jog kitas asmuo jau anksčiau esą įteikęs prašymą tokio pavadinimo laikraščiu leisti, leidimo nedavė, tai jis pakeitė pavadinimą ir pasiūlė pasirinkti vieną iš dviejų, būtent: *Mūsų Gairės* arba *Mūsų Takas*. Storastija tais pačiais sumetimais vis tiek leidimo nedavė. Praėjus daugiau kaip metams ir tokiais pavadinimais laikraščiams nepasirodžius, Em. Paukštė 1938 m. liepos 12 d. prašymą atnaujino, bet ir šį kartą dėl tų pačių motyvų gavo neigiamą atsakymą.

1937 m. balandžio 9 d. V. Umbrasas prašė leisti laikraštį *Švyturys*. Gavęs tokiais pat motyvais neigiamą atsakymą, laukė tuo pačiu pavadinimu naujo laikraščio, bet nesulaukė. Kadangi per visus metus toks laikraštis nepasirodė, tai Umbrasas 1938 m. rugpjūčio 17 d. iš naujo įteikė prašymą, bet ir šiuo atveju leidimo negavo.

Susirašinėjimas tuo klausimu skamba šitaip [11].

Negaunant leidimo laikraščiu leisti Vilniuje, pamėginta laimės Švenčionyse. Tuo reikalu Švenčionių m. gyventojas Vl. Maminskas 1937 m. gegužės mėnesį įteikė savo apskrities storastai deklaraciją *Švenčionių Balsui* leisti. Atsakymas gautas taip pat neigiamas, tiktai tiek padoresnis, kad duotas be jokių motyvų.

Negaunant leidimų Vilniaus krašte, pamėginta daryti žygius Varšuvoje. 1937 m. pradžioje Kazimieras Umbražūnas įteikė Varšuvos m. komisariui deklaraciją *Šviesos Keliui*, o gegužės mėn. *Tautai* leisti. Čia gautas visiškai panašus, tais pačiais argumentais paremtas, neigiamas atsakymas, kaip ir Vilniuje. Iš to matome, kaip suderintas buvo lenkų administracijos nusistatymas lietuvių atžvilgiu [12].

1938 m. pamėginta dar vieno galimumo. Tų metų kovo 4 d. Em. Paukštė įteikė Vilniaus m. storastijai deklaraciją leisti lenkų kalba rankraščių teisėmis *Biuletyn Litewski*, tačiau ir šiuo atveju gautas neigiamas atsakymas.

Susumavus matome, kad naujiems laikraščiams leisti buvo įteiktos 24 deklaracijos (21 Vilniuje, 1 Švenčionyse ir 2 Varšuvoje). Beveik į visas buvo gautas neigiamas atsakymas, paremtas tuo, kad jau atsiradęs kitas asmuo, kuris anksčiau yra įteikęs prašymą tuo pačiu arba panašiu titulu (pavadinimu)

laikraštį leisti. Tai buvo aiškus melas, nes per tą laiką paminėtais pavadinimais nebuvo pasirodęs joks laikraštis. Pagaliau, tai būtų matematinė negalimybė, kad 24 atvejais per trumpą palyginti laiką sutaptų keliolikos arba kelių dešimčių žmonių sumanymai pavadinti naują dalyką tuo pačiu vardu.

Pažymėtina ir tai, kad administracijos organai, duodami neigiamą atsakymą, rėmėsi 1926 m. rugpjūčio mėn. 2 d. įstatymu, kovojančiu su nepadoria konkurencija. Tas įstatymas kalba tikrai apie įvairius kito pobūdžio gaminius, bet ne apie spaudą. Ir dar: jis dėl nepadorios konkurencijos duoda teisę nuskrįstajam gamintojui ieškoti iš konkurento už padarytus nuostolius atlyginimo, bet visiškai nekalba apie tai, kad administracijos organai, niekieno neprašomi, į tą reikalą inreguotų¹¹.

Šitie pavyzdžiai ryškiausiai parodo, kokie buvo lenkų valdžios nuostatai spaudos klausimais ir kokia buvo gyvenimo praktika.

KITI SUNKUMAI

Apibūdinant kliūtis, su kuriomis Vilniaus lietuvių spausdintam žodžiui teko grumtis, reikia pažūrėti ne tikrai į lenkų administracijos organų daromus trukdymus, bet ir į pačių lietuvių gyvenimą.

Pirmas Pasaulinis karas buvo nubloškęs nemažą lietuvių inteligentijos skaičių toli nuo tėvynės. Po karo vieni jų negrįžo visai, kiti – laikinai, bet sugrįžo patys išvarę į dar labiau išvargintą kraštą. Tokios sąlygos kūrybai nebuvo palankios. Vilniaus lietuvių gyvenimo sąlygos dažnai vertė kurti ne tai, kas malonu, bet tai, kas reikalinga. Visų pirma buvo leidžiama daug patriotinio turinio knygelių, daromi vertimai, rašomi straipsniai ir t. t. Visa tai buvo daroma Vilniaus krašto gyventojams tautiškai susiprasti. Tikrai vėliau, kai Vilniaus gyvenimas pasidarė pastovesnis, pasirodė jau kitokio turinio veikaliukų, bet ir tada dažniausiai buvo žiūrėta į būtinumą. Taigi, pats gyvenimas ne kartą pareikalavdavo imtis kitokio darbo, negu palinkimai diktavo.

Mažas Vilniaus lietuvių inteligentų skaičius neturėjo pakankamai jėgų, kad galėtų spaudos darbą išvystyti kaip reikiant. Juo labiau, kad ir tas skaičius nuolat buvo mažinimas. 1922 m. vasario 5 d. Vilniaus lietuvių spauda neteko stiprių pajėgų, kai 33 tremtinių grupėje buvo išstremtas žymus skaičius rašytojų. Vėliau trėmimai pasikartojė 1927 ir 1936–1938 metais. Tokiu būdu senesnioji Vilniaus lietuvių inteligentų karta dar labiau sumažėjo. Likę gi darbuotojai, tu-

11 A) Reaguotų.

rėdami darbo mokyklose ir draugijose, negalėjo reikiamo laiko skirti spaudai. Reikėjo dar palaukti kelis ar keliolika metų, kol jų auklėtiniai išaugo, sudarė jauną inteligentų kartą ir kai kuriose srityse galėjo pavaduoti.

Bet jaunųjų inteligentų sąlygos taip pat buvo nelengvos. Visų pirma studijuojančiam jaunuoliui turėjo rūpėti tiesioginis darbas – mokslas, nes nuo jo sėkmės priklausydavo pragyvenimo šaltinis. Tad reikėjo gabumą ir ištvermės, kad galima būtų ir studijuoti, ir pašalinius darbus dirbti.

Palankiausias sąlygos pašaliniams darbams susidarydavo atostogų metu, bet ir tada buvo kreipiamas didesnis dėmesys į kaimo žmonių reikalus: stengtasi organizuoti draugijų skyriai, ruošti paskaitas, vaidinimus, išvykas ir pn. Paruoštas kūrinys dažniausiai pasirodydavo periodinėje spaudoje. Atskirais leidiniais labai nedaug.

Pagaliau, ir sukūrus veikalą, nelengva buvo jis išleisti. Lėšų trūkumas buvo antroji kliūtis. Retas, ypač iš jaunesnių rašytojų, pajėgdavo savo lėšomis išleisti, reikėdavo šauktis kitų pagalbos. Čia kartais susilaukdavo paramos iš pasauliečių inteligentų arba kunigų. Bet daugiausiai padėdavo periodinė spauda (laikraščiai), kuri, perleisdama kūrinėlį per savo skiltis, paskui išleisdavo atskiru leidiniu. Pokariniiais laikais labai daug išleisdavo Lietuvių Mokslo draugija, kuri ir vėliau tokią paramą suteikdavo. Be jos, retkarčiais išleisdavo ir Liet. Meno ir Literatūros draugija. Kūrybiniam darbui galėjo dar trukdyti ir srovinė kova, kuri aštresnėje formoje reiškėsi per kelis metus.

Visus tuos sunkumus dar papildė Vilniaus arkivyskupo R. Jalbžikovskio įsakymas, palietęs lietuvių kunigų spaudos darbą. 1929 m. buvo uždrausta kun. prof. P. Kraujaliui, o paskui kun. K. Čibirui ir visiems lietuvių kunigams bendradarbiauti *Vilniaus Rytojuje*. Šis suvaržymas paskui atsiliepdavo visame Vilniaus lietuvių kunigų spaudos darbe.

Jeigu laimingai nugalėjęs aukščiau paminėtas kliūtis lietuviškas spausdintas žodis išvysdavo dienos šviesą, tai dar ne taip lengvai pasiekdavo savo skaitytojus. Kai kuriose vietovėse sulaikydami laikraščius pašto tarnautojai tvirtindavo jų visai negavę. Kitur aiškino išsiuntę per kaimo seniūnus, o seniūnai – kad negavę ir nieko nežiną.

Buvo dažnų atvejų, kad paštas neįteikdavo laikraščių prenumeratoriams todėl, kad jų pavardės užrašytos lietuviškais galūnėmis. (Pav. 1937 m. Dieveniškų paštas neatiduodavo laikraščių Kaziulių kaimo gyventojui, nes jo pavardė buvo užrašyta „Staniulis“, o ne „Staniul“).

Tačiau sunkiausias bandymus reikėjo išlaikyti, kai, atvykę į kaimą policininkai, lietuviškų laikraščių prenumeratoriams surašydavo protokolus už

netvarkingus kiemus, šulinius, dūmtraukius (kaminus) ir pn. Tokie metodai daugiausiai buvo taikomi labiau nutautėjusiose vietovėse – Ašmenos, Lydos ir Valožino apskrityse.

Vis dėlto lietuviškas spausdintas žodis plito. Nors ne visos lietuviškos šeimos savo laikraščius prenumeravo, tačiau nedaug buvo sąmoningų lietuvių, kurie spaudos nebūtų skaitę. Ir kai lenkai kartais pateikdavo informacinių žinių apie spaudos paplitimą įvairių Lenkijoje gyvenančių tautybių tarpe, – lietuvius pažymėdavo pirmose eilėse.

Lietuviškos spaudos populiarumas priklausydavo nuo žinių aktualumo ir gyventojų reikalų supratimo, o varžymas darė spaudą įdomesnę ir vertingesnę. Jau šiandien galima pasakyti, kad ji atliko didelį darbą ir savo tikslą pasiekė.

BAIGIANT

Pagaliau, trukęs 45 metus, darbas baigtas... Baigtas, bet ne visiškai. Jame yra nemažai spragų ir netikslumų. Gal ateityje atsiras žmogus, kuris panorės šį rašinį patikslinti ir pakoreguoti.

Iš kur tie trūkumai ir netikslumai? Štai kodėl, autorius neturėjo galimybių visų čia paminėtų leidinių akivaizdžiai matyti ir savo rankose laikyti. Neretai imdavo duomenis iš skelbimų periodinėje spaudoje (laikraščiuose), o ten, kaip patirta, daug netikslumų ir klaidų.

Sunkumų sudarė ir tai, kad autoriui teko rašyti ta tema pirmą kartą, todėl neturėjo bibliografinio patyrimo. Tai matyti ir medžiagos išdėstyme, ir atskirų leidinių aprašyme. Be to, autoriui rūpėjo duoti ne tiksliai bibliografinių žinių, bet, kas svarbiausia, parodyti tas sąlygas, kokiose Vilniaus lietuvių rašiniai turėjo išvysti dienos šviesą. Kas galima buvo, – padaryta.

NUORODOS

- [1] Apie Vilniaus lietuvių spaudinius jau yra rašę:
1) V. Biržiška: „Lietuvių periodinė spauda Želigovskio valdžioje“ (1922 m. sausio-vasario mėn. bibliografijos ir kritikos žurnalo „Knygos“ 1 nr., 10–12 psl.).
Tame pačiame numeryje yra žinių „Bibliografijos“ skyriuje 32–68 psl. ir kituose straipsniuose.

2) M. Biržiška: „Vilniaus lietuvių knygos lenkų kalba“ (To paties žurnalo 1922 m. kovo-birželio mėn., 2–3 nr., 138–143 psl.).

Ten pat „Bibliografijos“ skyrius, 183–212 psl., ir kiti straipsniai.

3) 1924 m. „Knygų“ 4–6 nr., „Bibliografijos“ skyrius, 356–420 psl. ir kiti straipsniai.

4) R. Mackevičius: „Iš lietuvių bibliografijos 1919–1926 m. Vilniuje“ („Vilniaus Aidas“, 1926 m. gruodžio 25, 28 ir 30 d. – 146, 147 ir 148 nr.).

5) V. Steponaitis: „Vilniaus lietuvių spauda 1919–1928 m.“, Kaunas, 1931 m.

6) Vl. Radziulis: „Vilniaus lietuvių tautinė veikla ir kūryba 1918–1938 m.“ (1938 m. lapkričio mėn. vienkartinis leidinys „Rudens Aidai“, 25–8 psl.).

7) R. Mackonis: „Vilniaus lietuvių periodinė spauda 1919–1939 m.“ (Lietuvos Žurnalistų Sąjungos savaitraštis, 1940 m., III, 25–38 psl.).

8) J. Garšva: „Vilniaus lietuvių spauda lenkų laikais“. („Ateitis“, 1944 m. vasario 29 d., 50 (353) nr.).

- [2] 1919 m. balandžio mėn. 19 d. J. Pilsudskio vedama lenkų kariuomenė užėmė Vilnių. Ta proga Pilsudskis išleido į buv. Didžiosios Lietuvos kunigaikštystės gyventojus atsisaukimą, kuriuo pasižadėjo šio krašto gyventojų padėti ir reikalus spręsti liberališkai. Ta pirmoji lenkų okupacija truko neilgai: 1920 m. liepos 14 d. Vilnių užėmė Tarybų Sąjungos kariuomenė. Pagal 1920 m. liepos 12 d. Lietuvos-Sovietų Rusijos sutartį tarybinė kariuomenė turėjo perleisti Vilnių Lietuvai. Tai įvyko tuo metu, kai lenkai ėmė vėl artintis prie Lietuvos sričių. Prisiartinus lenkams prie Lietuvos žemių, prasidėjo su jais lietuvių derybos, kurių rezultate 1920 m. spalio 7 d. pasirašyta Suvalkuose sutartis, pagal kurią Vilnius buvo paliekamas lietuviams. Tačiau jau spalio 9 d. gen. Želigovskio vadovaujama lenkų kariuomenė užėmė Vilnių. Po šio įvykio Vilniaus kraštas buvo lenkų pavadintas „Vidurinioji Lietuva“, kurio likimą turėjo nuspręsti netolimos ateities nauji nutarimai. Daugelis manė, kad tai tik laikino pobūdžio politiškai-kariškas manevras, kuris visiškai paaiškėjo

tik tuomet, kai 1922 m. vasario 20 d. vien lenkų sukviestas vad. „Vilniaus seimas“ nutarė prijungti Vilniaus kraštą prie Lenkijos visiems laikams. Nuo to laiko ir Vilniaus lietuvių padėtis ėmė stabilizuotis, išlikdama tokia iki 1939 m. lenkų–vokiečių karo. Tuo laiku nuo 1919 iki 1922 m. Vilnius kelis kartus keitė valdžią, Vilniaus lietuvių spauda aktyviai dalyvavo politiniame gyvenime. Todėl ji buvo valdžios organų varžoma, konfiskuojama ir sustabdoma. Lietuviškos spaudos varžymas buvo susijęs su bendra lenkų vedama politika lietuvių atžvilgiu. Panaudojus represijas, tas varžymas kas kelinti metai (1922, 1927, 1931, 1933, 1936–1938) išskildavo vis aštresnėje formoje. Pagaliau lietuviškoji spauda susilaukė sunkiausių laikų 1936–1938 m. Tą sunkmetį, galėjo pakeisti tikrai dideli politiniai įvykiai. Tai įvyko iš dalies 1938 m., o svarbiausia – 1939 m.

[3]. *Vilniaus Rytojų* palietė konfiskavimai tiek kartų:

1928 m. – 2 k.	1933 m. – 2 k.
1929 m. – 5 k.	1934 m. – 5 k.
1930 m. – 5 k.	1935 m. – 8 k.
1931 m. – 1 k.	1936 m. – 11 k.
1932 m. – 2 k.	1937 m. – 8 k.

Taigi, *Vilniaus Rytėjus*, kuris tuo metu buvo laikomas Vilniaus krašto lietuvių oficiozu, buvo konfiskuotas iš viso 49 k.

- [4] Ir taip: 1919 m. gruodžio 7 d. pradėjo eiti lenkų leidžiamas, kun. J. Grondzko (J. Grądzki) pasirašomas laikraštis *Mūsų Balsas*. Jis ėjo iki 1922 m. spalio 23 d. Būdingas laikraščio pavadinimas: Nepartinis meilės, vienybės ir brolybės platini-mo laikraštis. 1920 m. vasario 29 d. pasirodė Jurgio Aukštuo-laičio pasirašomas su lietuvišku ir lenkišku tekstu laikraštis *Suvienytoji Lietuva (Zjednoczona Litwa)*. Ji ėjo iki tų metų pa-baigos. Trečias laikraštis *Įytis* pradėjo eiti 1926 m. rugpjūčio 15 d. ir ėjo ilgiau kaip metus. Jį pasirašydavo E. Činkovaitis. Nuo 1927 m. lapkričio 5 d. iki 1930 m. lapkričio 1 d. ėjo Lie-tuvos politinių emigrantų socialdemokratų organas *Pirmyn!* Pradžioje jį pasirašydavo Feliksas Smosarskis, o nuo 1927 m. lapkričio 27 d. Pranas Ancevičius.
- [5] Išimtį sudarė tikrai Liudviko Abramavičiaus leidžiamas Vil-niuje dvisavaitinis laikraštis *Przegląd Wileński*, kuris ėjo nuo

1912 m. 1938 m. spalio mėnesį išėjo jo paskutinis 4–5 nr., kuris buvo konfiskuotas.

- [6]. Šie skaitmenys būdingi ir kitais atžvilgiais. Vienu metu buvo pamėginta surinkti per dirbančius kaimuose mokytojus ir kitus inteligentus žinių apie lietuviškos spaudos paplitimą liaudyje. Iš to paaiškėjo, kad maždaug kas penktoji lietuviška šeima prenumeruojasi lietuvišką laikraštį. Daugelis dėl neturto nepajėgė prenumeruoti. Kadangi laikraščių prenumeratorių daugumą sudarė Vilniaus krašto lietuviai, todėl galima daryti išvadą, kad tuo laiku Vilniaus krašte gyveno ne mažiau kaip 300.000 sąmoningų lietuvių, kurie domėjosi lietuviška spauda.
- [7]. „Na posterunku wileńskim“ V ir VI dalys buvo spausdintos ne Vilniuje, bet leidiniuose pažymėta, kad Vilniuje.
- [8]. Pirmoje šio rašinio redakcijoje 1944 m. buvo sužymėta 332 vienetai. Vėliau, per ilgesnį laiką tas skaičius didėjo, ypač po bibliografo V. Biržiškos ir inž. V. Andrulio nurodymų ir papildymų. Gali kilti abejonių ir dėl kai kurių „Švyturio“ bendrovės leidimų, nes toji bendrovė po 1920 m. persikėlė į Kauną, kur leido knygas, žymėdama leidimo vietą: Vilnius–Kaunas.
- [9]. Apie konfiskavimus ir sustabdymus iki 1928 m. plačiai parašyta V. Steponaičio knygoje „Vilniaus lietuvių spauda 1919–1928 m.“.
- [10]. Deklaracijos pavyzdys ir storastijos atsakymo nuorašas atrodo originale šitaip:

Do Pana Starosty Grodzkiego w Wilnie
Antoniego Jurkiewicza
zam.w Wilnie, przy ul. Wielkiej
12–11.

Deklaracja

Na podstawie art. 15 I 16 Dekretu w przedmiocie przepisów prasowych z dnia 7.II.1919 roku mam zaszczyt powiadomić Pana Starostę, że pragnę wydawać nowe czasopismo w języku litewskim

a) w Wilnie,

b) p. t. „Diena“ (Dzień) wychodzące dwa razy w tygodniu poświęcone życiu społecznemu i politycznemu z bezpłatnymi dodatkami tygodniowymi: dla rolników p. t. „Ūkininkas“

(Rolnik) oraz dla dzieci p. t. „Saulutė“ (Słoneczko), – po cenie prenumeracyjnej zł. 3 rocznie,
c) drukowane w drukarni „Ruch“ w Wilnie przy ul. Tatarskiej Nr. 6.

Jednocześnie oświadczam, że biorę na siebie kierowanie czasopisma w całości oraz czynię zadość warunkom, wskazanym w art. 14 wyżej wymienionych przepisów prasowych.

Wilno, dnia 29 października 1937 r.

x

STAROSTA GRODZKI

WILENSKI

Wilno, dnia 4

listopada 1937 r. Nr. BR.I/1

Do Pana Antoniego Jurkiewicza

wydawcy czasopisma w języku litewskim

p. n. „Diena“ w Wilnie, ul. Wielka 12 m. 11.

Dnia 30 października 1937 roku złożył Pan zgłoszenie o zamierzonym wydawaniu w Wilnie nowego czasopisma w języku litewskim p. t. „Diena“ (Dzień).

Na podstawie art. 72 Rozp. Prezydenta R. P. z dnia 22.III.1928 r. o postępowaniu administracyjnym (Dz. Ust. R. P. Nr. 36, poz. 341), art. 17 p. b. Dekretu w przedmiocie tymczasowych przepisów prasowych z dnia 7.II.1919 r. (Dz. Pr. P. P. Nr. 14, poz. 186) oraz art. 1 ust. 2 ustawy z dn. 2.VIII.1926 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, w brzmieniu jednolitego tekstu, zawartego w załączniku do Rozp. Min. Przem. i Handlu z dnia 9.VII.1930 r. (Dz. Ust. R. P. Nr. 56, poz. 467) *zabraniam* wydawania czasopisma w języku litewskim p. n. „Diena“ (Dzień).

Uzasadnienie

We wniesionym zgłoszeniu zamierzony tytuł wydawnictwa wileńskiego czasopisma p. n. „Diena“ (Dzień) uchybia przepisom prawnym, gdyż zostało już zgłoszone czasopismo w języku litewskim o podobnym tytule.

Od decyzji niniejszej służy prawo odwołania do Urzędu Wojewódzkiego Wileńskiego za pośrednictwem Starostwa Grodzkiego w Wilnie w ciągu 14 dni od jej doręczenia.

Za Starostą Grodzkiego

(-) J. Czernichowski

- [11]. Do Pana Starosty Grodzkiego w Wilnie
Wincentego Umbrasa, zam. W Wilnie,
Zauł. Literacki 11-20.,

Powiadomienie

Dnia 9.IV.1937 r. wniosłem deklarację do Starostwa Grodzkiego Wileńskiego, że zamierzam wydawać tygodnik w języku litewskim p. n. „Švyturys“ (Pochodnia).

Starostwo Grodzkie Wileńskie pismem z dnia 15.IV.1937 r. Nr. BR. I/1 zabroniło mi wydawać wyżej wymienione czasopismo motywując, że zostało już zgłoszone czasopismo w języku litewskim o podobnym tytule.

Ponieważ już minał termin jednoroczny prekluzyjny i jeszcze czasopismo pod wyżej wymienionymi tytułami nie ukazało się, więc powiadamam Pana Starostę Grodzkiego Wileńskiego, że od dnia 25.VIII. r.b. rozpocynam wydawać czasopismo zgłoszone w deklaracji z dnia 9.IV.1937 r.

Wilno, dnia 17 sierpnia 1938 r.

Į tą raštą gautas toks atsakymas:

STAROSTWO GRODZKIE

Wilno, dn.20/VIII.1938 r.

WILENSKIE

L.dz. B/1

Do pana

Wincentego Umbrasa

Z-k Literacki 11/20

W związku z pismem Pana z dnia 17.VIII.1938 r. w sprawie wydawania czasopisma „Švyturys“ zawiadamiam na podstawie ustępu pierwszego art. 19 Dekretu w przedmiocie tymczasowych przepisów prasowych z dn. 8.II.1919 r. (Dz. Urz. M.S.Wewn.. 12 z 1919 r. poz.136), że wobec decyzji Starosty Grodzkiego Wileńskiego z dnia 15.V.37 r. L.BR.I – nie jest Pan uprawniony do wydawania czasopisma p. n. „Švyturys“.

p. o. Starosty Grodzkiego

(-) J. Czernichowski

- [12]. Varšuvos m. komisaro atsakymas skamba šitaip:
 Komisarz Rządu Warszawa, dnia 29 maja 1938 r.
 na m. st. Warszawę Senatorska 16.
 Do Pana Kazimierza Umbrażunasa
w m. ul. Topiel 5 m.27

Žaŭatwiajając złoŭzone przez Pana w dniu 21 maja 1938 r. zgłoszenie o zamiarze wydawania w Warszawie czasopisma w języky litewskim p. t. „Tauta“ (Naród), Komisariat Rządu na m. st. Warszawę na podstawie art. 17 punkt b) dekretu z dnia 7 lutego 1919 r. w przedmiocie tymczasowych przepisów prasowych (Dz. Per. Nr. 14 poz. 186) art. 72 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 22 marca 1928 r. o postępowaniu administracyjnym (Dz. Ust. R. P. Nr. 36 poz. 341) i art. 1 ust. 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. sierpnia 1926 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz. Ust. R. P. Nr. 96 poz. 559), zakazuję Panu wydawania w Warszawie czasopisma „Tauta“, zostało już bowiem zarejestrowane uprzednio w Komisariacie Rządu na m. st. Warszawę czasopismo o podobnie brzmiącym tytule.

Od decyzji tej przysługuje Panu prawo odwołania się za pośrednictwem Komisariatu Rządu na m. st. Warszawę do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w ciągu dni 14 od dnia jej doręczenia.

Za Komisarza Rządu
 (-) L. Wędołowski
 Naczelnik Wydziału Społeczno-
 Politycznego

Vilnius, 1944 m.

- 1 A) Toliau straipsnio mašinraščio 132 lape yra ketvirta iliustracija: Vilniaus leidinio *Jaunimo Draugas* 1936 m. nr. 3 titulinio lapo fotokopija. Po ja toks užrašas: Laikraštis sukonfiskuotas už Kristaus kančios atvaizdą ir įrašą „per Golgotą atsikėliman“.